

IRODALMI
MŰVÉSZETI
ÉS
HELYTÖRTÉNETI
SZEMLE

Paksi Tükör

XII. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM, 2005 ÁPRILIS

ÍZELÍTŐ

Magyarország 1848-49-ben

A Holocaust Pakson és
környékén

A múlt lapjai

25 éves a paksi Fiatal
Alkotók Köre

FAK Pakson

Zirczi Judit kiállítása

Vallomás

A táj metamorfózisai

Molnár Gyula fotókiállítása

Keramikusok, festők
kiállítása

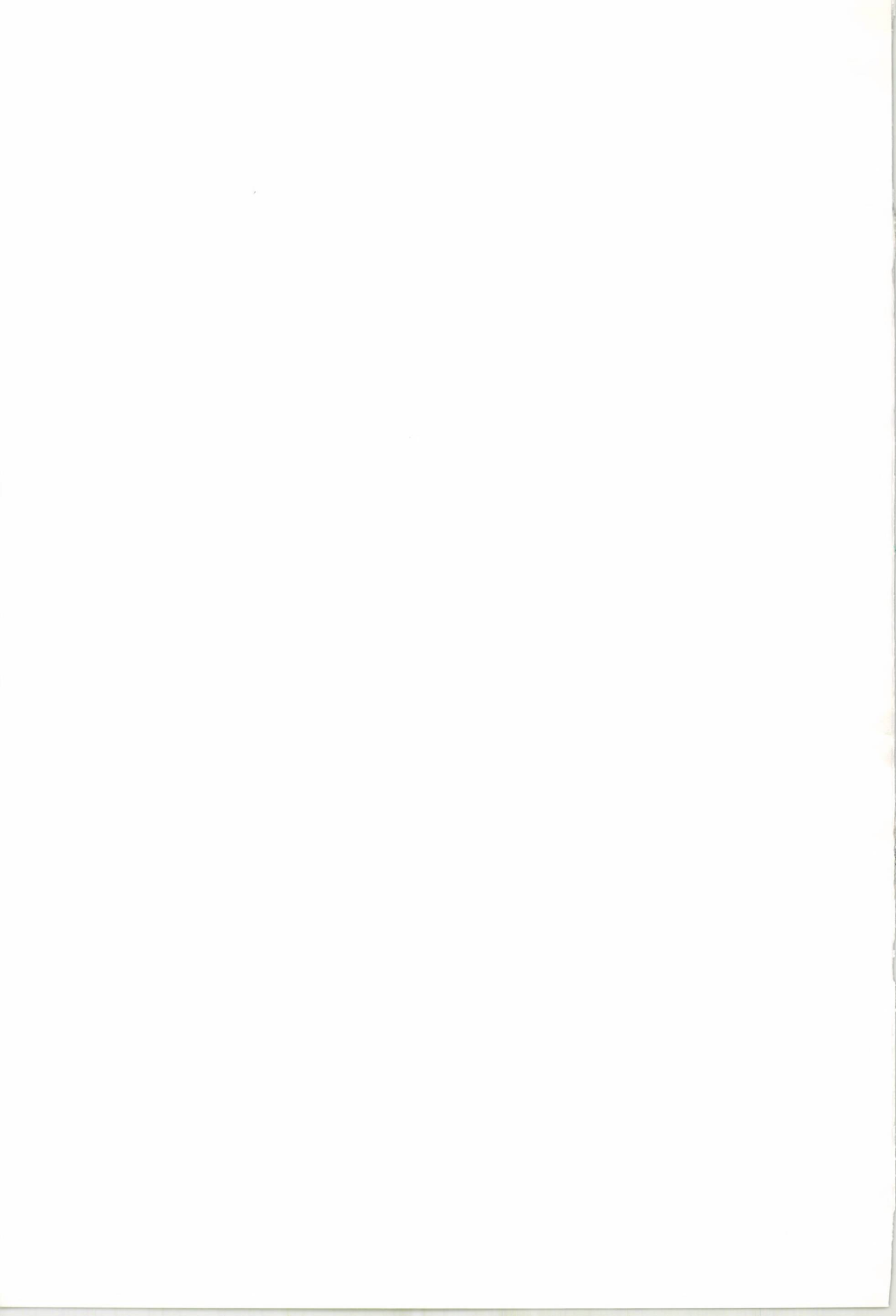
Paksi költők versei

Szeptemberi szüreti napok

100 éve született József Attila

Dési Huber István: József Attila

Magyarország 1848-49-ben

Minden évben megünnepeljük március 15-ét. Feltűzzük a nemzetiszínű kokárdát, s az 1848-as forradalom ifjaira, az 1848-49-es szabadságharc hőseire emlékezünk. Az 1848-as forradalom megszüntette a jobbágyrendszert, s vele a feudalizmust hazánkban. Önálló magyar kormány alakult. Számos törvény biztosította a polgári átalakulás feltételeit. A bécsi udvar, a szabadság és a haladás fő ellensége fegyverrel tört a forradalmi Magyarországra, és súlyos önvédelmi harcra kényszerítette.

A párizsi földindulás híre március 1-jén érkezett Pozsonyba. Kossuth Lajos március 3-án a Habsburg örökös tartományok számára is alkotmányt követelt. A magyar országgyűlés állásfoglalása - a párizsi forradalom híreivel - nagy lökést adott a bécsi eseményeknek.

Március 13-án Bécsben a radikális polgárok és diákok tüntetése fölkelésbe csapott át. Erejét megsokszorozták a külvárosok izgatott munkástömegei. Estére Metternichet menesztették. Kiadták Ausztria első alkotmányos okmányát. Március 14-én Kossuth indítványára - a 12 ponttal összecsengő módon - a továbbfejlesztett javaslatot a főrendek elfogadták. Másnap reggel két hajó vitte a fényes küldöttséget a fölirattal Bécsbe.

Március 15-e Pest-Budán. A bécsi forradalom híre Pesten is meggyorsította az eseményeket. A „márciusi ifjak” félresöpörtek minden óvatosságot, és március 14-én este a Pilvax kávéházban elhatározták, hogy a követeléseknek másnap utcai tüntetéssel adnak nyomatékot. Néhány óra múlva Pest utcáin soha nem látott húszezres tömeg hömpölygött. A tömegben az egyetemi ifjúság, a pesti polgárok és munkások mellett ott voltak a József-napi vásárra jött parasztek is. A városi tanács csatlakozott a 12 ponthoz, és liberális polgárokból, márciusi ifjakkól, ellenzéki nemesekből megalakult a Közcsendi Bizottmány. A Habsburg-abszolutizmus helyzete egyszerre rendült meg Európában és saját országaiban. Magyarországon a polgári átalakulás vérontás nélkül végbement, lezajlott a törvényes forradalom.

Április elején megalakult az első független, a parlamentnek felelős magyar kormány. A kormány programja a rend és béke volt.

Az úrbéri viszonyok megszüntetésének hiányosságai az ország nagy részére kiterjedő parasztmozgalmakat szítottak. A magyarországi parasztság soknemzetiségű volt. A mozgalmakban a parasztek mégis nemzetiségre való tekintet nélkül részt vettek. A túlnyomó részben nemzetiségi lakta országrészek - mint Dél-Erdély - nemzetiségi mozgalmak is paraszti követelésekkel indultak. A Batthyány-kormány arra az álláspontra helyezkedett, hogy Magyarországon csak egy politikai nemzet van. A nemzetiségi pap-polgári vezető rétege szövetségesre lelt a falvak parázsló elégedetlenségében. Kívánságaikat most már összekötötték a paraszti követelésekkel. A Habsburg-udvar nem fukarkodott az ígéretekkel. A nemzetiségi vezetők egyre inkább Bécs felé fordultak. Érelődött 1848

legtragikusabb konfliktusa: a magyar forradalom harcra kényszerült a vágyaitól sarkallt és a dinasztival szövetséges nemzetiségekkel.

1848 június végén megtartották a népképviselői választásokat. A polgári átalakulás hívei elsöprő győzelmet arattak. Az új országgyűlésre a honvédelem súlyos gondja szakadt. Az udvar nem küldte haza az idegenben szolgáló ezredeket. Július 11-én Kossuth élete legnagyobb szónoki sikerét aratta. Javaslatára az országgyűlés egyhangúlag megszavazott 200.000 főnyi katonát. A honvédelmi bizottság legfontosabb feladata az erős, rendezett hadsereg megszervezése volt.

1848 őszére a nemzetközi politikai helyzet hazánk számára kedvezőtlenül változott meg. A 48-as forradalmak menete megfordult. Egyre több országba került vissza a hatalom - ha nem is teljesen maradéktalanul - a korábbi uralkodók, uralkodócsoportok kezébe. Az udvar első támadása hazánk ellen délről, Horvátországról indult.

Szeptember 11-én Jellasics császári tábornok, horvát bán, mintegy 35.000 fős hadseregével átlépte a Drávát, és megindult Pest felé. Csapataink a határövezetben nem tudták feltartóztatni a támadást. A magyar sereg a Velencei-tó északi partján szeptember 29-én Pákozdnál állta útját Jellasics csapatainak. Az udvar második támadása Windischgrätz herceg vezetésével nyugat felől indult. Az volt a céljuk, hogy a magyar sereget megsemmisítsék, elfoglalják Budát, Pestet, és a magyar kormányt térdre kényszerítsék. A velük szemben álló Görgey Artúr által vezetett magyar haderő gyengén felszerelt, frissen kiképzett honvédekből állt, s a Dunántúlt és a fővárost átengedte az osztrákoknak.

December 31-én megkezdődött a főváros kiürítése. A dicsőséges tavaszi hadjárat során a szabadságharc legfényesebb sikereit aratta. Hatvannál, majd Tápióbecskénél már a főerők győztek. A döntő csatára április 6-án Isaszegnél került sor. Az egész nap szakadatlanul folyó küzdelem, melyben mindkét fél bevetette főerőit, a hazájukért harcoló lelkes honvédek győelmét hozta. Az osztrák sereg menekülni kényszerült. Görgey a menekülő sereget már csak kisebb erőkkel üldöztette, maga Buda felszabadítására indult. 1849. május 21-én Buda visszafoglalásával fejezte be a hadjáratot. A Habsburg-abszolutizmus eközben I. Miklós cárhoz fordult segítségért. Az orosz önkényuralkodó május 9-én kiáltvánnyal tudatta a világgal, hogy Ausztria segítségére siet.

A magyar szabadságharc véglegesen elszigetelődött, és sorsa a belső viszonyoktól függetlenül megpecsételődött. Június elején megindult a császári és cári hadsereg összehangolt támadása a forradalmi Magyarország ellen.

A császári hadsereg új főparancsnokot kapott, az olaszországi kegyetlenségeiről hírhedt „bresciai hiénát”, Haynaut. A kormány megkísérelte a lehetetlent. Általános népfelkelést, keresztes háborút hirdetett. Azonban a legtöbb helyen beszüntették a harcot, az országgyűlés pedig megszavazta a nemzeti törvényt.

A kormány Dembinski Henriket leváltotta, és helyére kinevezte Bem Józsefet, aki Temesvárnál augusztus 9-én csatát vállalt Haynau ellen. Azonban sérülése miatt nem tudta tovább irányítani az ütközetet, s ezért a szabadságharc utolsó nagy csatája a honvédsereg vereségével végződött. Görgey volt az egyetlen harcképes hadsereg. Magának követelte a legfőbb polgári és katonai hatalmat. Augusztus 11-én Kossuth és a Szemere-kormány lemondott. A szabadságharc utolsó napjaiban a parlamenti kormányzás megszűnt, helyét katonai diktatúra foglalta el. Görgey 1849. augusztus 13-án Világosnál, orosz csapatok előtt feltétel nélkül letette a fegyvert, s ezzel a megrendítő eseménnyel véget ért a szabadságharc.

Tolna megye 1848-49-ben

Tolna megye lakói megtettek minden tőlük telhetőt, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel rövid időn belül minél jobban felszerelt őrserget indíthassanak útnak a haza, illetve a veszélyeztetett szomszédos megyék megsegítésére. Ezek a csapatok természetesen nem bírtak a rendes sorkatonaság harci értékével, mégis a számukra kijelölt helyen jó szolgálatot tettek. Sőt, amint a későbbiekben majd látni fogjuk, kevés kivétellel bátran szálltak szembe az ellenséggel.^[1]

Tekintve, hogy a megyének most már két sereget kellett fegyverrel ellátnia és a megyében összeszedett 1000 darab fegyverből csak 500-500 darab jutott egy-egy sereg részére, tehát tulajdonképpen csak minden negyedik nemzetőr kapott fegyvert, a megye alispánja a hadügyminisztertől sürgönyileg kért még legalább 500 darab szuronyos puskát. A miniszter sajnos ezúttal sem

[1] *Tanulmányok Tolna megye történetéből I. Dr. Horváth Árpád: A Tolna megyei 1848-as szabadságharcosok nyomában, 93. o.*

tudott fegyvert küldeni, de addig is, míg kellő számban fegyverek állanak majd a rendelkezésére, közölte az alispánnal, hogy 2000 nyeles kaszát irányított gőzhajón a megye részére Tolnára. Egyben úgy rendelkezett, hogy a Bácskába kijelölt seregnek csak azt a részét indítsák útba, amelyek jól el van látva fegyverekkel. A sereg azonban a miniszteri rendelet vétele előtt indult rendeltetési helyére, bár csak összesen 500 részben szuronyos, részben közösleges fegyverrel rendelkezett. Voltak ugyan egynéhányan még közöttük, akik vadászpuskával jöttek a seregbe, de a csapatok zömét mégis csak dzsidával és nyeles kaszával tudták csak ellátni.

Zászlóról nem történt intézkedés, és az írások között sehol sincs megemlékezés arról, hogy ezt a két sereget zászlóval indították volna el. Valószínű azonban, hogy zászlót mégis csak kerítettek maguknak a nemzetőrök, mert el sem képzelhető, hogy anélkül indultak volna hadba. A Hadtörténeti Intézet Múzeumában őriznek egy háromszínű zászlót, egyik oldalán a kis magyar címerrel, a másik oldalon Tolna megye címerével ellátva. Minden kétséget kizárólag a Tolna megyei felkelők, illetve mozgó nemzetőrök valamelyik alakulatának a zászlója lehetett, és amely a világsi fegyverletételnél vagy utána került a cári csapatok birtokába, és azt a Szovjetunió a többi 1849-ben zsákmányolt honvédszászlóval együtt visszaadta Magyarországnak. Eddig nem sikerült megállapítani, hogy ez a zászló melyik Tolna megyei nemzetőri alakulaté volt.

Minden nemzetőr a saját paraszti gúnyjában vonult be, így természetesen egyenruháról szó sem lehetett. A módosabbak posztóban és csizmában jelentek meg, sokan még szűrt is hoztak magukkal, pedig a berukkolás nyári időben történt, de akinek volt, az el is hozta magával. A szegény parasztok és a zsellérek, már pedig ők voltak többségben, ingben-gatyában, rossz ruhában, bocskorban, vagy éppen mezítláb, tarisznyával az oldalukon indultak útnak. A hatóságok és a toborzók igyekeztek ugyan odahatni, hogy lehetőleg egyforma öltözetben vonuljanak be a nemzetőrök. Például Perczel Gyula, bonyhádi főbíró, egyben nemzetőrkapitány is, felhívta járása községeinek elöljáróit, hogy „a nemzeti őrseregbe kiállított egyéneket kék ingbe és kék gatyába öltöztessék, mert Magyarország védseregei ekképp öltözve, ha viaskodásra kerülne a sor, az ellenséges seregtől megkülönböztethetőek lesznek”. Széles karimájú kalapban, és ne sapkában jöjjenek, hogy az időjárás viszonyok miatt főfájás és más betegség ne forduljon elő, rámutatott arra is, hogy a kék ing és gatyá nem is piszkolódik olyan hamar.

Ez a hiányos öltözet, nyár lévén, kielégítő megoldás lehetett, de voltak megyék, amelyek még télvíz idején sem gondoskodtak az általuk hadba küldött nemzetőrök célszerű, meleg ruhával és fehéreneművel való ellátásáról.

Megkülönböztető jelek voltak még a nemzeti színű karszalag, rajta nemzetőr felírás, vagy egyforma toll a fövegen.

Azokra a kérdésekre, hogy milyen volt a megye által kiállított két had beosztása, szervezete, kik voltak a parancsnokai és mennyi illetményt kaptak, a zsoldjegyzékekből kaphatunk kielégítő választ.

E szerint a bácskai sereg 8 századból állott. Parancsnoka először Perczel Miklós nemzetőrségi őrnagy volt, aki lelkes munkával toborozta és szervezte a csapatot. Tekintve azonban, hogy Forster Antal alezredes mint tényleges tisztszolgált a császári hadseregben, a megyei bizottmány rendelkezése értelmében neki adta át a parancsnokságot, megelégedvén a helyettesi tisztséggel is.^[2]

A megyei bizottmány utolsó nagyobb szabású intézkedése december 16-i ülésén történt, amikor az Országos Honvédelmi Bizottmány leirata alapján a haza és a megye védelmére még egyszer önkéntes nemzetőri mozgócsoport felállítását rendelte el. A gyalogosokat a Földvári járásból Földvárra, a központiból Szekszárdra, a völgyésigiből Bonyhádra, a Simontornyai járásból Sárszentlőrincre, a dombóvárriból pedig Tamásiba kellett összpontosítani. A lovasokat minden járásból Ozorára vonultatták be.

Erre az intézkedésre azért volt szükség, mert a garázdálkodó horvát hadak beütésétől ismételtlen tartani lehetett, és a megye területén csak átvonulóban tartózkodott rendes honvéd alakulat. Ezt a feltevést látszik igazolni a megyei bizottmánynak az 1849. évi január 15-i megállapítása is, amely szerint „miután az ellenséges csapatoknak az ország szívéhez közeledésénél fogva a megyei újoncokat már csak az alsó, a verbászi táborba lehet útba indítani.”

Windischgrätz és Jellasics hadai a Dunántúlon voltak, ezért Csányi László kormánybiztos a 1849. január 4-én a Dunántúlon, így természetesen a Tolna megye katonai kiűritését tartotta célszerűnek. A megye vezetőségéhez intézett felhívásában elrendelte, hogy „a megye birtokában lévő ágyúk és netán beszedett fegyverek, nemkülönben a megyében található lőpor, katonai ruházat és egyéb álladalmi javak rögtön a Dunán által minél nagyobb távolságra szállíttassanak, nehogy az ellenség kezébe kerüljenek. Nehogy pedig az ágyúknak és fegyvereknek az elszállítása a nép körében aggodalmat idézzen elő, a közönség kellő felvilágításáról gondoskodjanak”.

[2] *Tanulmányok Tolna megye történetéből I. Dr. Horváth Árpád: A Tolna megyei 1848-as szabadságharcosok nyomában, 94-95. o.*

A szabadságharc eseményei ekkor már különösképpen nem mozgatták meg a népet. A hangulat mérsékelt volt, és csak a garázdálkodó ellenséges csapatok megjelenésétől félték és tartottak. A horvát beütések elleni védekezésül kiállítani rendelt nemzetőrök szervezését azért Csapó Vilmos folytatta, már csak a nép megnyugtatása miatt is Gróf Zichy László és Auerhammer Alajos nemzetőrségi őrnagy segítségével igyekezett minél gyorsabban jól felszerelt mozgatható alakulatot felállítani, annál is inkább, mivel gróf Batthyány Kázmér kormánybiztosnak Baranya megye kérésére egységeket kellett volna haladéktalanul Mohácsra, Batinára és Hercegszőlőkre útba indítani.

A megye közönsége még mindig hozott áldozatot, és a nemzetőrök ellátására 3000 pengő forintot utalt ki a megyei pénztárból. Azt, hogy Tolna megyei nemzetőrök eljutottak-e a felsorolt baranyai községekbe, nem tudni. Nem valószínű, mert a december 30-i szerencsétlen móri csata után az 1849. év februárjának vége felé a császári csapatok mégis birtokukba vették Tolna megye területét, amelyet azután 74 napig ostromállapotban tartottak. Így az ellenséges megszállás miatt az önkéntesek toborzása nem is történhetett meg.

Az 1849. április 29-i komáromi ütközet után újra felcsillant a remény. A megszálló császári csapatok a megye területéről is visszavonulóban voltak és újra bizakodni kezdett a nép. Jellasics már április 29-én jelentette Dunaföldvárról felsőbb parancsnokságának, hogy visszavonulóban zavartalanul folytatja az útját Zombor felé, de fél, hogy a Bánátban kétségbeejtő lesz a helyzet, ha nem siet az ottlévők segítségére. Április 30-án Pakson volt, onnan május 1-jén Tolnára ment tovább, itt olyan értesítést kapott, hogy Perczel Mór Tolnában van, de a hír nem bizonyult valósnak. Tolnáról május 2-án Szekszárdra, onnan két nap múlva május 4-én Bátaszékre vonult, majd másnap Bátára érkezett, ahol csapataival tábort ütött, és végül május 6-án Szegcső felé elhagyta a megye területét.^[3]

A megye szabadságharcosainak a szerepe ezzel véget is ért, mivel a világosi fegyverletételig már csak egyes lelkes fiatalok szöktek át a Dunán, hogy az Alföldön még fegyverben álló tolnai önkéntes és honvédalakulatoknál harcolhassanak.

Itthon a megyében legfeljebb Nemegyey őrnagy szabadcsapatai próbálkoztak a megszállókkal szemben és az utolsó, de teljesen reménytelen védelmi kísérlet Noszlopy Gáspár, kormánybiztos ostoros csapatának szervezése volt. Ez az alakulat is hamarosan széteszlott, mert az augusztus 30-i világosi fegyverletétel híre hamar elterjedt és a megye szigorú katonai megszállás alá került. Megszűnt minden partizánkodás is, és a nép bizonytalan, reménytelen várakozásban élte a maga csendes életét. Néha ugyan fellángolt az elégedetlenség a megszállókkal szemben, és ha tetekben nem is, de szóval annál többször adtak kifejezést az emberek az idegenekkel és a renegátokkal szembeni gyűlöletüknél.

Így például Pincehelyen, Ozorán, Regölyben, Szakályban, Gyulán, Gyulajon, Döbröközön és Szakcsón a lázadók „bár nem nyilvánosan, német kutyának nevezték Őfelségét, az osztrák császárt”. Ezért Miltényi Miklós, az ozorai Eszterházy-uradalom kerületi főügyésze, esetleges nagyobb megmozdulástól tartva, katonaságot kért Augustz Antaltól, aki ekkor már nem a 49-es lelkes alispán, hanem időben köpönyeget fordítva császári-királyi kormánybiztos volt a megyében. A kérelemre báró Kirnbach őrnagy közölte Velics István tamási főbíróval, hogy Tamásiban rendelkezésre áll egy század lovasság, de ha szükség mutatkozik rá, még egy félszázadnyi lovasságot tud küldeni a lázongók megfékezésére.^[4]

Paks 1848-49-ben

A honvédtoborzást, a nemzetőrség megalakítását óriási lelkesedéssel fogadták megyszerte, „izzó hangulatban siettek beiratkozni a nemzeti őrségbe és a honvédújoncok közé. Csak néhány község vonakodott a nemzetőrségbe föl- esküdni. A györkönyiek határozottan megtagadták a belépést a nemzetőrségbe.”

Pakson nem okozott problémát a nemzeti hadsereg toborzása. Az új népképviselői alapon megválasztott népgyűlés május 27-én tartotta első gyűlését, amelyen kimondták, hogy „a haza védelmére az úrbér megszűnésével fennmaradt majorsági birtok minden holdja után két garast vetnek ki. A gyűlést községek és járások szerint bizottságokra bízták, s a begyűlt készpénzt és ékszereket a dunaföldvári sóhivatalba szállították be.”

[3] *Tanulmányok Tolna megye történetéből I. Dr. Horváth Árpád: A Tolna megyei 1848-as szabadságharcosok nyomában, 130-131. o.*

[4] *Tanulmányok Tolna megye történetéből I. Dr. Horváth Árpád: A Tolna megyei 1848-as szabadságharcosok nyomában, 132. o.*

Az őrseréget szervező bizottság megyei elnöke Forster Antal alezredes lett, akinek Dunaföldváron volt a tartózkodási helye, de munkája során több ízben megfordult Pakson is.

A választások is lezajlottak közben. Igaz, az ország déli része május óta forrongott, június 12-én megvolt az első összeütközés Karlócánál a nemzetiségekkel, a fegyvert fogó szerbekkel. Hozzánk még a hírek sem jutottak el. Az újjá-választott önálló tanács éppen az úrbéri szolgáltatások megszűnésével, kapcsolatos dolgokkal volt elfoglalva. Pedig az ország más részein történt egy és más. Jó néhány megye falvaiban például a parasztek úgy értelmezték a jobbágyfelszabadítást, hogy az az összes földesúri terheket eltemette. Felszökött a föld és az iga ára. De kiderült, „hogy az ország haszonterületének csak mintegy 30-35%-át kapta meg a parasztek, hiszen a felszabadítás csupán a Mária Terézia-féle Urbáriumba foglalt úrbéres földekre vonatkozott.” A majorsági telkekre és kishaszonbérletekre változatlanul nehezedik a szolgáltatáskötelezettség vagy árenda: az irtásokat és szőlőket a dézsma továbbra is terheli. Ez különösen községünket, sőt megyénk bortermelő jobbágyságait és földesurait érintette, meg az is, hogy a regálék jövedelmét nem osztja meg a faluval a földesúr. Ebben elsősorban az urak mesterkedéseit látták a parasztek, a különböző céhek is, és kérvények, küldöttségek özönét indították útnak Pozsony vagy Pest felé. Más részük viszont önkéntes akcióba kezdett. Valóban „felsötélt a parasztháború veszélye a nemesség fölött”. A legelső mozgalmak éppen Dunántúlon indultak meg, s veszélyeztették az uralkodó osztályt. A két tűz közé került kormány (a nemesség is háborgatta a paraszti zavargások miatt) a paraszti kérdést, s az ezzel kapcsolatos feudális maradványok ügyét a következő nemzetgyűlésre tette át, most a zavargások elfojtására, a nép lecsendesítésére törekedett. Csányi Lászlót ki-nevezte kormánybiztosnak, s megbízta, hogy fékezze meg a dunántúli mozgalmakat, zavargásokat. Ezért számos rendelkezés, okmány van leltárunkban az ő aláírásával.

Mire e mozgalmak elcsendesedtek, jelentkezett az újabb veszély: a nemzetiségek támadása, Jellasics vezetésével. A védekezés műveleteit ugyancsak Csányi vezette. Így van az ő személyének dunántúli és paksi vonatkozása is. Városunk azonban most elég távol esett a nagy eseményektől.^[5]

Az 1848. augusztus 17-i keltezésű levélben a fősolgabíró azt jelenti örömmel az alispánnak, hogy „ifj. Rézbányai József lakatos mester azon ajánlatot tette, hogy különféle, s alább megnevezendő fegyvernémeket.... készíteni és kiállítani kész”. Egyetlen kikötése van csupán: biztosítsanak neki a fegyverkészítéshez anyagot és munkaerőt.

Természetes, hogy az alispáni rendelet támogatja Rézbányait a fegyverek elkészítésében.

Fegyverre ugyanis igen nagy szükség volt. Most folyt a nemzetőrség, a kimozdított nemzetőrség és az önkéntes nemzetőrség további toborzása, felszerelése. A hadügyminisztérium nem tudott küldeni fegyvert, mert az nem volt raktáron, csak utasításokat adott a hadifelszerelések beszerzésére.

Tolna megye közel van a déli, a szerbek és horvátok által veszélyeztetett területekhez. Ezért kellett meggyorsítani a mozgó nemzet toborzását. A kormány által május 16-án, „a királyi trón és a haza védelmére” elrendelt 10 ezer fős mozgó nemzetőrségbe Tolna megyének „2000 polgárt 2 hét alatt kellett kiállítania és felfegyvereznie.” Ez persze nem ment ilyen simán és főleg ilyen gyorsan.

A megye egy hónappal később, június 16-án ajánlotta meg a 2000 főnyi őrseréget, ám ezt a központi bizottmány három nappal később 4000 főre emelte. Azért volt szükség erre az intézkedésre, mert Bácskában és a Dráva-vonalon is tartani kellett a szerb és horvát betörésektől, pusztításoktól, s a baranyai önkéntes seregeken kívül a Tolna megyei önkéntes nemzetőrserégeket is ide irányították. A Bácskába induló nemzetőrsereg főparancsnokává Perczel Miklóst nevezte ki a megye vezetősége, de a vezető beosztású tisztek között találjuk Szeniczai Ferencet is. (Perczel Miklós később a parancsnokságot átadta Forster Antalnak.)

A Dráva menti őrserég 2168, a bácskai sereg 2190 nemzetőrből állott, a két sereg tehát teljesen egyforma erőt képviselt. A Dráva menti őrvonagra vonult seregben az összeírás adatai szerint 139, a Bácskába indulóban 68 paksi volt.

Az első hírek a Tolna megyei nemzetőrök helytállásáról nem voltak valami hízelgőek. Szenttamás ostrománál, néhány ágyúlövés után, bár semmi veszteségük nem volt, megfutamodtak és szétszéledtek. Többségük hazaindult. Sajnos ennek nyomán lett akkor szállóigévé a „tolnai nyúlcipő”. Perczel Miklós Csányi László kormánybiztoshoz írt levelében azt említi, hogy Forster hiúsága is okozója a kudarcnak, de a megfutamodás így is szegénytelen. Azt menteni nem is lehet. Égő seb az a futás, nem is lesz addig becsülete a tolnai vitéznek, amíg nem sikerül „a méltán sújtó se-

[5] Dr. Németh Imre–Somogyi György–Dr. Koch József: *Paks Monográfiája Paks története 1848-tól az Első Világháborúig: A jobbágyfelszabadítás.* 67. o.

bet lemosni". (A valóságban persze a főparancsnok, Bechtold altábornagy követte el a legnagyobb hibát.) Pákozdi, Ozora már a győzelmek, a szégyenfolt lemosásának a színterei.^[6]

A forradalom hadserege első fényes győzelmét Jellasics seregének megfutamításával aratta a pákozdi csatában 1848. szeptember 29-én. A Pákozdon kivívott győzelemhez a Tolna megyei nemzetőrök önfeláldozása is hozzájárult, akiknek csapatai Perczel Mór vezetésével vettek részt a küzdelemben. Ennek a győzelmi sorozatnak a része lett az „ozorai diadal, melyben a Tolna megyei népfelkelők és nemzetőrök fényes bizonyítékát adták hazaszeretetüknek és vitézségüknek.”^[7]

Az ozorai győzelem után szavazta meg a nemzetgyűlés a nemzet hálóját a hősöknek.

A fegyverletétel hírére Kossuth táviratban gratulált a tolnai népfelkelőknek és nemzetőröknek az ozorai csatában tanúsított helytállásukhoz és az óriási hadizsákmányhoz. A tolnai seregnek pedig a Honvédelmi Bizottmány jutalmul három darab háromfontos ágyút ajándékozott.

A következő hónapok a nagy megpróbáltatásokat zúdították az országra. Jellasics kitakarodásával a veszély nem múlt el. Október 8-án újabb önkéntes sereg toborzását rendelték el, de erre a mobilizációra nem került sor. Közben az önkéntes nemzetőri zászlóaljokat honvéd zászlóaljjá szervezték át, a tolnai nemzetőrökből alakult meg a 46. honvéd zászlóalj.

Októberben és novemberben Tolna megye - városunk is - újabb újoncokat adott a honvéd alakulatoknak. Szükség volt erre, hiszen már folytak a harcok Windischgrätz és Jellasics csapatai ellen.

1849. január 4-én Csányi László elrendelte Tolna megye katonai kiürítését, noha a császári hadak csak február vége felé tudták a megye egész területét birtokukba venni. Súlyos megpróbáltatás következett ezután, a megyében 74 napig volt ostromállapot!^[8]

A megye egész területén, de különösen a Földvártól Bátáig tartó Duna-szakaszon a császáriaknak állandó katonai készülséget kellett fenntartani a folyó túloldalán tartózkodó szabadságharcosok áttöréseinek megállítására és titkos toborzó, lázító tevékenységük megakadályozására.

Főbírói jelentések adnak számot arról, hogy március 3-án Paksnál kisebb nemzetőr csapat kelt át a Dunán a bisköi és a zádori révnél, s mintegy 300 környékbeli népfelkelő csatlakozott hozzájuk. Paks, Bölcse és Madocsa népe nyíltan a rebellisek, a szabadságharcosok oldalán állt. Pakson elfogták és börtönbe vetették a királyi futárt, lázítottak a megszállók ellen.

A császárpárti Eötvös László a királyi biztos segítségét kérte a Duna-Tisza közén állomásozó nemzetőr csapatok ellen: „átkelésüket és a két rév tökéletes elzárását három megyei pandúrral és a paksi őrökkel, akikben megbízni egyáltalában nem lehet, megakadályozni szinte lehetetlenség. Annál kevésbé, mivel a paksi nép mindinkább hallja a szállongó híreket, hogy a Pest megyei solti járásban népfelkelést szerveznek”.^[9]

A komáromi ütközet után csillant meg újra a remény. Jellasics április 29-én jelenti Fölvárról a felső parancsnokságnak, hogy visszavonul Zombor felé. Április 30-án Pakson táborozott, városunkból május 1-jén ment tovább Tolnára, május 6-ra elhagyta megyénket. Ezután a megye életében viszonylag nyugalom következett.

A honvédsereg tavaszi győzelmével egy időben kolerajárvány dúlt. Az áldozatok magas száma, a betegségtől való félelem mérsékelte a győzelemittas hangulat kialakulását, amely Jellasics csapatainak kivonulása nyomán keletkezett.

Igaz, előfordultak még horvát betörések, amelyekkel szemben egy 600 főből álló önkéntes nemzetőrgárda vette fel a harcot. De felhasználták a nemzetőröket a közrend betartására is. Általános felkelést ekkor már nem hirdettek, mert mint a megyei jelentés is hangsúlyozta, „a népet a gazdasági munkától nem lenne célszerű elvonni.” Ám az is igaz: a szabadságharc eseményei különösképpen nem mozgatták meg már a lakosságot.

A garázdálkodó ellenséges csapatoktól félt ugyan a lakosság, de szerencsére községünkig nem jutottak el. Mohács - Bába - Bonyhád térségében kellett a Szévald vezette őrseregnek kisebb-nagyobb összeütközésekbe bocsátkoznia. De igazi komoly ütközetre már nem került sor. Már nem volt elég hit a győzelemre.

[6] Dr. Németh Imre-Somogyi György-Dr. Koch József: *Paks Monográfiája Paks története 1848-tól az Első Világháborúig: A jobbágyfelszabadítás*, 68. o.

[7] Kerné Magda Irén: *Városunk: Paks: Forradalom és szabadságharc 1848-49*, 47. o.

[8] Dr. Németh Imre-Somogyi György-Dr. Koch József: *Paks Monográfiája Paks története 1848-tól az Első Világháborúig: A jobbágyfelszabadítás*, 69. o.

[9] Kerné Magda Irén: *Városunk: Paks: Forradalom és szabadságharc 1848-49*, 48. o.

Buda visszafoglalása ugyanannak a rendeletnek a feltétel nélküli megvalósítását ígérte, ami a Ház 1848. szeptember 15-én, a végveszély napján hozott: azaz felszabadította a szőlőket az úri kötelezettségek alól. Noha községünket ez közelről érintette volna, sajnos egyelőre nem válhatott valóra. Augusztusban a szabadságharc és vele együtt a forradalom elbukott.^[10]

Másfél hónapra még felállt a 48-as megyei önkormányzat, de a lakosság nyugalma a járvány, a megye déli határán állandósuló horvát betörések zavarták meg. A védelem megszervezését már nem lehetett megvalósítani, augusztus 6-án a megye területe ismét a megszállók birtokába került.

A szabadságharc bukása után a következő önkényuralmi korszakban városunk politikai közéletében országos jelentőségű események nem történtek.^[11]

A szabadságharc paksi hadnagyai és főhadnagyai

Rokonstein Lipót: Paks, 1822. Izraelita.^[12]

A nagyváradai reformált zsidó hitközség tanítója. 1849 februárjától írnok az Országos Ruházati Bizottmánynál Nagyváradon. Május 10.: számvevő hadnagy ugyanitt, majd Pesten. Június 28.: számvevő főhadnagynak terjesztik fel.

1850-es években Nagyváradon illetve Nagykanizsán, 1865-ben Szombathelyen, majd Bonyhádon, 1868-tól Pesten tanít. Rabbi és bölcsészdoktor. 1871-ben a bukaresti zsidó hitközség fő rabbija. 1872-ben halt meg.

báró Rudnyánszky István: Paks, 1831. Római katolikus. Diák

Rudnyánszky Mihály nagybirtokos, országgyűlési követ fia. Rudnyánszky Iván honvédszázados öccse. 1848 őszén hadfi lesz a 3. Ferdinánd huszárezredben. 1849. április 1.: hadnagy lesz ugyanitt, a III. Hadtestben. Júliustól a világosi fegyverletételig parancsőrtszt Leiningen tábornok mellett.

1849. augusztus 28-án besorozzák a 17. gyalogezredhez. 1851. március 15-én leszerelik.

Stanics József: Paks, 1824. Református katolikus, foggyakornok vagy ügyvéd. Nőtlen.

A borosjenői fegyverletételi jegyzéken (1849. augusztus 20.) hadbíró hadnagyként szerepel.

1849. augusztus 25-én besorozzák a 8. gyalogezredhez. Pesten 1853-ban halt meg.

bojári Vigyázó Rudolf: Vigyázó Ignác birtokos és Csuzy Jozefa fia. Paks, 1815. Római katolikus. Volt tizedes (1831-1838 között a 7. huszárezredben szolgált), gazdálkodó. Nős, felesége: Rosty Róza.

1848-ban nemzetőr főhadnaggyá választják. Október 19-től hadnagy, december 26-tól főhadnagy a Tolna megyei 41. honvédszázalójban. Alakulatával az eszéki vár feladásakor teszi le a fegyvert (1849. február 14.) 1867-től Pakson gazdálkodik. Budapesten 1895-ben halt meg.

Vásárhelyi Novák (Tivadar) Imre (István): Apja N. Jakab-Péter. Szamosújvár, 1819. november 5. Örmény katolikus. Ügyvéd Tolna megyében.

1848 nyarán Tolna megye mozgósított nemzetőrzászlójának hadnagyaként részt vesz a délvidéki harcokban. Decembertől hadnagy a Tolna-Baranya megyei önkéntes lovasosztálynál a bácskai hadszíntéren. 1849. április 30-án főhadnagy a 7. Reusz huszárezrednél (ahová osztályával beosztották) a IV. Hadtestben. Borosjenőnél teszi le a fegyvert.

1867. Tolna megyében törvényszéki bírónak választják, a megyei honvédegyet tagja. Pakson, 1901. május 14-én^[13] halt meg.

[10] Dr. Németh Imre–Somogyi György–Dr. Koch József: *Paks Monográfiája-Paks története 1848-tól az Első Világháborúig: A jobbágyfelszabadítás*, 69. o.

[11] Kernné Magda Irén: *Városunk: Paks: Forradalom és szabadságharc 1848–49*, 49. o.

[12] Bóna Gábor: *Hadnagyk és főhadnagyk az 1848/49. évi szabadságharcban III.*

[13] Bóna Gábor: *Hadnagyk és főhadnagyk az 1848/49. évi szabadságharcban II.*

A paksi honvédek névsora^[14]

Göntzö György	Papp József	Stiner András	Hetesi Márton
Stáiner Ferenc	Fater József	Szabó Péter	Nagy István
Bakodi István	Magyar György	Károlyi Ignác	Kiss János
Spitz Izrael	Goldner József	Gudg Márton	Zohl Jakab
Vizi József	Torpád József	Nutrisor Miklós	Simolák János
Baksai János	Veller János	Szalai Mihály	Bús Mihály
Pintér Lajos	Prohatszki Mihály	Ruzsa Ferenc	Svartz Lipót
Kováts Ferenc	Goldberger Ádám	Serdein Mihály	Jilling Fridrich
Roth Fülöp	Boda István	Szabó Péter	Szüts György
Bencze József	Szroliva János	Száráz István	Simon Mihály
Novotni József	Lenhard János	Boros György	Danits József
Halász András	Braun Simon	Hollenger Ignác	Klital János
Trebitser Herman	Bajnovits Ágoston	Andits János	Szabó János
Popper Sámuel	Véber Jakab	Jäger József	Perger Károly
Szafanaur György	Palitsek János	Toth Pál	Pakolitz József
Krizák Mihály	Balog Gábor	Goldstein Gáspár	Toth Gábor
Reich József	Práz János	Báki József	Turi István
Smid Miklós	Stáiner János	Balogh István	Havlicsek Mihály
Oravetz József	Dobos Károly	Novák János	Pájerli József
Farkas János	Lukáts Gábor	Szelinger György	Verli János
Grünvald József	Schaden Lőrinc	Szalai Sándor	Váczai Imre
Kharm József	Daibler Károly	Hifner György	Kováts István
Rozsahegyi Móricz	Oláh András	Pintér István	Borsi János
Papp István	Madáiszki István	Bossits Ignác	Eberling János
Lövi Sámuel	Szabó Sándor	Molnár István	Böjtös István
Georgevits Dömötör	Szijártó Antal	Makai Sándor	Horváth Sándor
Otto József	Haar József	Májer Ferenc	Madáts István
Jonds János	Lukáts György	Kováts György	
Steinberger Jakab	Horváth Pál	Flenger Antal	

Egészségügy

Dr. Orzovenszky Károly egyike volt az 1848/49. évi szabadságharc névtelen hőseinek, aki sok-sok szenvedő honvéd életét mentette meg, fájdalmait enyhítette.

A közös hadsereg egészségügyi ellátását a Bécsben székelő legfelsőbb tábori-orvosi igazgatóság irányította; alá tartoztak a főhadnagy-parancsnokságok tábori-orvosi főigazgatóságai. Nagyobb városokban helyőrségi kórházak működtek, ezek hiányában az ezredek saját kórházat tartottak fent, saját orvosuk közreműködésével.

Minden gyalogezred törzsébe egy-egy ezredorvos tartozott, minden zászlóaljába egy főorvos. Minden gránátos zászlóaljnál 1 fő és 3 alorvos teljesített szolgálatot. A huszárezredek jobban el voltak látva. A törzsnél egy ezredorvos, az osztályoknál egy-egy főorvos és egy-egy alorvos szolgált.

A katonáorvosok részére egységes egyenruha volt előírva: főtiszti kalap és az általános tiszti tábori sapka. A sárga gombos frakk sötét csukaszürke kelméből készült, csak a galléra és a kézelőkre került fekete bársonyborítás; az utóbbiakon a főorvos és az ezredorvos két aranyhímzésű csíkot viselt, a törzsorvos kézelőjét hüvelyknyi aranypaszomány szegélyezte. A sötétszürke pantallón csak a törzsorvosnál futott végig aranypaszomány. Egyenruhájuk minden egyéb tartozéka olyan volt, mint a gyalogos tisztéknél, de az aranymarkolatú tőrkarodon csak a törzsorvos és az ezredorvos hordott tiszti kardbojtot.

A nemzetőrséghez rendszerint a megyei tisztiorvost „választották meg”, ami ellen a hadügyminisztérium tiltakozott, hiszen ezekre otthon is szükség volt. Az Országos Nemzetőrségi Haditanács értesítette a közegészségügy legfőbb irányítóját, Sauer Ignác országos főorvost, hogy minden zászlóaljhoz 1 főorvost és 3 alorvost kíván beállítani, és felkérte, hogy válogasson a jelentkezők közül. 1848. július 8-án meg is történtek a kinevezések, de csupán 20 főt állítottak be. A főorvosnak attilája nyakgallériján, egy arany „borítékvonalat” viselt, mely megkülönböztette őt a többi orvostól. Borítékvonal: a főorvosok körülvarrják gallérjukat törzstiszti paszománnyal. Ez a főorvosi „borítékvonal” nem lett hosszú életű, mert a Nemzetőrségi Haditanács július 31-én arról tudósította a nemzetőrséget, hogy a főorvos gallériján a századosit, az alorvos pedig hadnagyi jelet, továbbá hogy a nemzetorvosok is a honvédorvosok kalapját viseljék. A rangok meghatározása csak augusztusban következett be: az ezredorvos itt is századosi, a főorvos főhadnagy, az alorvos pedig szintén hadnagyi rangot kapott.^[15]

A szakszerű egészségügyi ellátás első állomása a zászlóaljsegélyhely volt, amely csatákban, ütközetekben lőtávolon kívül települve elsősegélyt nyújtott. Itt főleg kötözés folyt. Innen a sebesült a hadosztályrendező főorvos által irányított ideiglenes tábori kórházba került, majd a hadtest mozgó tábori kórházába.

Állandó kórházak voltak a kormány székhelyén, jelentősebb városokban, várakban. A sérelemnek és a szakszerűségnek a kiküszöbölésére 1849. április 16-án Kossuth Zsuzsannát nevezték ki az összes tábori kórházak főápolónőjévé. A kórházakból gyógyultan kikerülő katonáknak a térparancsnokságon kellett jelentkezniük, ahonnan a szállítóházakba kerültek. Itt alakulatonként szétválogatták őket, és útba indították a csapatok után. Akik nem bizonyultak alkalmasnak további katonai szolgálatra, felülvizsgáló bizottság elé kerültek, innen pedig a főhadparancsnokságra, ahol megkapták a megfelelő igazolást.

Pesten június 24-én Görgey Lumniczer Sándort nevezte ki osztályvezetőnek. Az egészségügyi ellátás fontos kérdése volt, hogy időben és kellő mennyiségben álljon rendelkezésre gyógyszer. Ennek biztosítására hozták létre még 1848-ban a pesti hadi főgyógyszertárat, laboratóriumot, mely idővel gyógyszergyárrá fejlődött.^[16]

[14] Tolna megye 1848-1849-ben – Forrásgyűjtemény

[15] A szabadságharc hadserege: Egészségügy, 208. o.

[16] A szabadságharc katonai története: Egészségügy, 99. o.

Dr. Orzovenszky Károly, a szabadságharc egykori törzsorvosa (1815-1876)

Dr. Orzovenszky Károly Pakson született 1815-ben. A pesti egyetem orvosi karán szerezte meg oklevelét 1840-ben. Gyakorló orvosként került a Wodianer-kórházba, ahol rendelő orvosként érte el a szabadságharc hulláma. 1848. december 21-én felülvizsgálatra küldik ki, ezután törzsorvosként működik Görgey táborában. Van Than Mórnak Görgey vezérkaráról egy képe, amelyen Orzovenszky törzsorvos is rajta van. Azonban az amúgy is hevenyészett képen alig látható, mivel a csoportképen a második sorban helyezkedik el. Egy jó kép azért lett volna fontos, mert hiteles emlék maradt volna az 1848/49-es honvédorvosi egyenruháról.

Orzovenszky orvosi működéséről ismert, hogy az ácsi csatában, amikor Görgey fejsérülést szenvedett, ő volt az első segélynyújtó. Később Görgeyt Markusovszky Lajos kezelte, aki Klagenfurtban is követte a fővezért, a sebének teljes gyógyulásáig.^[17]

1849. július 3-án, kedden reggel két törzsorvos hajolt Komárom városában, a Szaáky-házban egy sebesült katona fölé. A gránátrepesz csúf munkát végzett: jó tizenkét-tizenöt centiméter hosszan ferdén átszakította a koponyatető csontját, és az orvosok a hatalmas sebbe betekintve láthatták, hogyan emelkedik és süllyed az áldozat agyveleje az érverés és lélegzés kettős ütemének engedelmeskedve. Az agyburokra néhány éles csontszilánk tapadt, a seb ellátása előtt ezeket kellett eltávolítani. A fájdalmas művelet során a sebesült elvesztette eszméletét, pedig kemény katonának ismerték. Dr. Mihálik Viktor és Dr. Orzovenszky Károly a hadjárat során nem először látott csúnya sebet, most mégis eszükbe kellett jusson (bármennyire lekötötték is figyelmüket a csontszilánkok), hogy nem akárki a sebesült, és hogy abban a lomhán lüktető agyvelőben a szabadságharc katonái történetének sorsdöntő tapasztalatai lakoznak, tervei szunnyadnak. A sebesült mellett ott hevert véres bélésű, fehér strucctollas Kossuth-kalapja, csíkos selyembélésén ezzel a felirattal: Schoober, Pesten. Mellette egy fehér pötytyös kék selyemkendő, amellyel a sebet a július 2-i csata estéjén hevenyészve bekötötték.

*A két orvos bízott a beteg szívósságában, aszketikusan edzett fiatal testének ellenálló erejében. Azt mondták tehát az áldozat öcsésének, egy honvéd századosnak, hogy a seb súlyos, életveszélyes ugyan, de nem okvetlenül halált okozó. A szenvedő hősnek, ahogy újra meg újra magához tért ájulásából, az járhatott az eszében, hogy előző délben, mikor a kirobbanó csata hírére abbahagyta a minisztériumhoz címzett, de személy szerint Kossuth Lajosnak, a magyar álladalom kormányzó elnökének szóló levelét, ezekkel a szavakkal búcsúzott vezérkari főnökétől, Bayer József ezredestől és a levelet körmölő Rochlitz Kálmán vezérkari századostól:
„Majd este folytatjuk. Bár talán nem is lesz szükség rá. Adieu, Bayer!”^[18]*

[17] Honvédorvos 1982./4.: Dr. Zákonyi Ferenc: Dr. Orzovenszky Károlynak, a szabadságharc egykori törzsorvosának emléke Balatonfüreden, 312. o.

[18] Görgey Artúr: Életem és működésem I.: Bevezető, 5. o.

Orzovenszky a szabadságharc nagy csatái közül a váciban is tevékenykedett. A szabadságharc hadügyminiszterének egészségi osztálya az utolsó napig kitarthatott a szabadságharc oldalán, és a világosi mezőn tette le a kardját, illetve orvosi táskáját Lumitzer Sándorral együtt, aki 1849. június 24-től augusztus 12-ig viselte az egészségügyi osztály vezetői tisztségét.

A szabadságharc után az osztrák hadseregnek átadott tisztek között volt Orzovenszky Károly orvosőrnagy is, akit a pesti Újépületben, a hírhedt Neugebäude-ben őrizték. Ott raboskodott Balassa János is mint a kivégzett Batthyány Lajos miniszterelnök utolsó orvosa. Miután Orzovenszkyt semmiféle katonai „bűncselekmény” nem terhelte, és mert nem volt korábban császári tiszt, már az első közkegyelem alkalmával, 1850 júniusában kiengedték.

Ismét gyakorló orvos lett, majd 1853-tól haláláig a füredi fürdőhely orvosa. Dr. Orzovenszky Károly a hetedik hivatalos fürdőorvos volt Füreden, dr. Adler József után került oda. 1853. február 20-án nevezte ki az akkor már irigylet helyre a pannonhalmi főapát, akit, sokak között, az akkor már híres Balassa János egyetemi tanár is igen melegen ajánlott figyelmébe. Első intézkedése volt, hogy bevezette az ún. savókúrát, amely a tihanyi legelőkön tenyésztett juhászat állataitól nyert tej megalvadása után keletkezett, éppen szénsavas vízzel kevert savó ivásából állt, és ezt alkalmas gyógyszernek hirdette a tüdőgümőkör ellen.^[19]

Orzovenszky felfigyelt ezen kívül a balatoni iszapra, amellyel a nép már régóta kezelte a gyulladós bőrbetegségeket és reumatikus fájdalmakat. Arra is tett ajánlatot, hogy a tó partján lévő nádast irtassa ki az apátság, és a kertek igénybevételeivel alakítsanak ki ott is egy parkot, amely folytatása lenne a gyógytérnek. Ezeknek megvalósítására azonban csak 1855 után került sor. Ajánlotta a hideg fürdők számának emelését, majd úszómester beállításával úszóiskola létesítését. Tagja lett az 1855-ben (július 26-án) megalakult első fürdőbizottságnak. Ekkor állapították meg először a gyógydíjakat, vagy szokásos néven, a kurtaxát.

A szegény betegek kórházát is rendben tartatta. 1863-ban már 8 beteget gyógyítottak benne, a következő évben 19-et, így feladatának megfelelt. A „födött” sétány létesítését is javasolta, mert a vízivók számára ez szükséges volt.

Irodalmi munkái közül ismertebb a „Balaton-Füred és gyógyhatása” című könyve, amely Pesten 1863-ban jelent meg.

Ez a kiváló orvos 1876. július 12-én, Bright-kórban halt meg 62 éves korában. Az arácsi régi temetőben helyezték örök nyugalomra.^[20]

■ *Tyukos Anett*

[19] *Honvéddorvos 1982./4.: Dr. Zákonyi Ferenc: Dr. Orzovenszky Károlynak, a szabadságharc egykori törzsvorvosának emléke Balatonfüreden, 311. o.*

[18] *Honvéddorvos 1982./4.: Dr. Zákonyi Ferenc: Dr. Orzovenszky Károlynak, a szabadságharc egykori törzsvorvosának emléke Balatonfüreden, 312-313. o.*

A Holocaust Pakson és környékén

2. rész

A zsidók üldözése Tolna megyében 1944. október 16-tól 1945. február 13-ig

A helyzet azonban megváltozott, mikor a sikertelen kiugrás után Szálasi Ferenc lett a miniszterelnök, újból feléledt az antiszemitizmus. Ismét elkezdtek összegyűjteni azokat a zsidókat, akik eddig valamilyen mentességet tudtak szerezni, kötelezték őket, hogy a régi – eddig üresen álló – gettókba költözzenek október 19-én 20 óráig. A rendelet vonatkozott azokra is, akiknek a házastársa nem volt zsidó. Továbbra is mentességet élveztek a katonai munkásszázadokban tényleges szolgálatot teljesítők – érezhető volt már az emberhiány, így nem engedhették meg maguknak a zsidó munkaszolgálatosok deportálását vagy gettókba zárását. A gettókban élő zsidók körülményeit a rendelet értelmében – hasonlóan a korábbiakhoz – az határozta meg, hogy ne legyen jobb, mint a lakosság szegény rétegéé. Emellett az internálást nevezi meg szankcióként azok ellen, akik zsidó személyeket rejtegetnek vagy tudomásuk van ilyenről – igyekeztek ezáltal felderíteni azon zsidókat, akik eddig sikeresen bujkáltak a fasiszta közigazgatás elől.^[29] Sajnálatos módon a paksi közvélemény túl jóhiszemű volt, és mikor szembesültek a valós helyzettel, a deportálással, már késő volt cselekedni, így nem volt olyan paksi zsidó, akit elbújtattak volna,^[30] bár – mint azt az előbbi források is elárulják – voltak együtt érző, aggódó emberek Pakson.

Dr. Swierkievicz Ernő főispán, közellátási kormánybiztos november 7-i rendeletében utasítja a szekszárdi Megyei Pénzügy Igazgatóságot, hogy ossza szét a lefoglalt és eddig zárolt zsidó ingó vagytonokat a vármegyében, de mindenki előtt elsőbbséget élvez a hadsereg és a Nyilaskeresztes Párt. Az ingó vagytonokon itt főleg a ruhaneműt értették, mivel a vagyontárgyak már elszállításra kerültek, és mert erre volt a legnagyobb szükség.^[31] A rendeletből kiderül, hogy Magyarország már hadszíntér, és bár a kormány a hadsereg ellátását tekinti fő feladatának, próbál a lakosság nyomorán is enyhíteni.

A továbbiakban már egyre gyorsabb volt a szovjet csapatok előrenyomulása az egész keleti fronton – az összeomlás szélén álló német haderő már nem tudta jelentős mértékben akadályozni a haladásukat -, így Magyarországon is. A szovjetek novemberben létrehozták hazánkban az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, s az általuk visszafoglalt területeken ennek a kormánynak a hatalma érvényesült. Ezeken a keleti területeken szűnt meg a zsidóüldözés először. Viszont a nyugatabbra eső részekben – deportálásokra már idő nem lévén, és mert a krematóriumok a szovjet seregek közeledtével már lebontásra kerültek – a náci és náci kollaboránsok megkezdték a zsidók tömeges lemészárlását. Zsidók ezrei haltak meg még ekkor is – a legegyszerűbb és leggyorsabban megvalósítható halált szánták nekik, naponta százával lötték őket a Dunába. Ez egészen addig tartott, amíg a németeket sikerült Budapestről 1945. február 13-ára, és az országból 1945. április 4-11-ére kiverni. Ekkor szűnt meg ténylegesen az országban, illetve Pakson és környékén a zsidóüldözés.

^[29] Dokumentumok a zsidóság üldöztetésének történetéhez (Iratok a Tolna megyei levéltárból); Kiadja a Magyar Auschwitz Alapítvány – Holocaust dokumentációs Központ Bp. 1994. 403. sz. sürgös rádiótávírat a sárgacsilagos házakba költözésről, 45. oldal.

^[30] lásd. 23.

^[31] Dokumentumok a zsidóság üldöztetésének történetéhez (Iratok a Tolna megyei levéltárból); Kiadja a Magyar Auschwitz Alapítvány – Holocaust dokumentációs Központ Bp. 1994. Főispáni rendelet a zsidóvagyonok kiárusítására, 1944. nov. 7., 46. oldal.

1944 végén kezdetét vette egy újabb nehéz időszak, a háborús bűnösök felkutatása, a zsidók rehabilitációja – már ha elképzelhető ilyen a velük történtek után – és szembenézés a túlélőkkel, illetve önmagunkkal.

Embermentés – akik esélyt adtak az esélyteleneknek

Annak ellenére, hogy sokan megrémültek a II. világháború során kiépülő diktatúráktól és féltek okkal a mindennapos megtorló intézkedésektől, mégis soknak mondható azon emberek száma, akik attól függetlenül, hogy zsidók vagy nem zsidók, a biztos halálra váró zsidók ezreit mentették meg. Bár sokan a számadatok tükrében próbálják meg értékelni a mentőakciók fontosságát, és hasonlóan osztályozni az embermentő személyeket. De az efféle rangsorolás lehetetlen: nem lehet különbséget tenni azok között, akik az életük kockáztatásával vagy valóban az életük árán másokat mentettek meg. Olyanokat, akiknek mára családja, gyermekei, unokái és dédunokái lettek, ők mindannyian nekik köszönhetik az életüket. Bár valóban volt különbség a megmentett zsidók számát illetően, de az csak abból eredt, hogy aki magasabb, befolyásosabb pozícióban volt, az több zsidó életét tudta megvédeni. Ez semmiben sem különbözött azon személyek tevékenységétől, akik egy családnak vagy egy embernek adtak menedéket a háború idejére.

Az embermentést igazából fogalomként az 1944-es események hatására induló tevékenységek összességére használják, ekkorra teljesedett ki a jelentése. Az embermentésnek különböző válfajait lehet megkülönböztetni. A legnagyobb hatású a szervezett mentés volt, ezt különböző szervezetek, kormányok végezték, ők tudták a legtöbb embert biztonságba helyezni. Ide tartozott az egyes kormányok diplomáciai keretek között lefolytatott mentése, a katonai mentés és a Vöröskereszt tevékenysége. Mellettük fontos volt az egyéni és az egyházi mentés is. De ha az embermentésekről esik szó, nem lehet kihagyni a korábban történt hasonló eseteket sem. Ugyanis ebbe a tárgykörbe nemcsak a zsidók mentése tartozik bele, hanem minden egyes üldözött emberé. Rengeteg menekült befogadására került sor más országokból a háború alatt, de a következőkben csak a zsidó vonatkozások kerülnek említésre.

A mentések kronológizációja nehéz, mivel az 1944 nyarán megkezdett deportálások hatására sűrűsödtek ezek az akciók, és részben folyamatosan, részben pedig egy időben történtek. Ezért az említett időpont utáni esetek felsorolásszerűen lesznek megemlítve.

Magyarországon a fasiszta Németország hatására már jóval a háború előtt megszületett egy zsidóellenes légkör, ez főleg a kormánykörökre volt értendő, de ezt sem lehet általános érvénnyel kijelenteni. Az Anschluss és a németek 1939. szeptemberi lengyelországi hadjárata idején Magyarország nyitott volt a menekült zsidók számára – persze minden más menekült számára egyaránt. Az Ausztriából menekülőknél nagyrészt zsidók voltak, akik féltek – teljes joggal – a német antiszemita intézkedésektől. A lengyeleknél már nem jelenthető ki ilyen egyértelműen, hogy a menekültek nagy része zsidó lett volna, hiszen az ország fel lett osztva a Szovjetunió és Németország között, így ha a lengyelek nem akartak elnyomás alá, vagy zsidóként koncentrációs táborba kerülni, az egyetlen kiút Magyarországon át vezetett.

Az 1941-es, első magyar zsidódeportálás eredményeképpen, 15.000 bizonytalan állampolgárságú izraelita zsidót szállítottak a német megszállás alatt lévő Kamenec-Podolszkijba – Galíciába –, ahol mind a 15.000-en meghaltak. Ez ellen lépett fel Slachta Margit politikus, sajnos sikertelenül, róla még esik szó a továbbiakban.

Az egyes kormányok tevékenysége is besorolható ebbe a fejezetbe. Például a Kállay-kormány minden további nélkül, hiszen nem engedve a német nyomásnak nem kötelezte a zsidókat a sárga csillag viselésére, és nem kezdte meg a munkatáborba szállításukat. Ezzel 2 évvel eltolta a szervezett zsidóüldözés és –irtás kiépülését hazánkban, haladékat adva ezzel a zsidók százezreinek az eszmélésre.

1944 márciusa után a nyíltan megkezdődő zsidóüldözések tettekre készítették az együtt érző, bátor embereket. A keresztény papírokkal rendelkezők százai adták át okirataikat zsidóknak, akik ez-

zel elkerülhették a végzetüket. Sok ilyen személy neve merült feledésbe, s azon zsidóké is, akik nekik köszönhették az életüket. Az igazolványokkal való visszaélésekre nem ez volt az egyetlen példa. Jánossy Andor hamis igazolványokat gyártott, és ilyenekkel látta el a baráti körébe tartozó zsidókat. A közigazgatásban alkalmazott személyek közül is kikerültek olyanok, akik nem voltak az antiszemita kormány feltétlen hívei. Sok helyen mondtak le elvi megfontolásból helyi vezetők, de ezzel csak azt érték el, hogy helyükre németbarát bábokat neveztek ki. Akik viszont a lemondás helyett a rendeletek elodázását választották, azok rövidúton leváltásra kerültek. Számos polgármester, alispán jutott hasonló sorsra, sőt néhány rendőrfőkapitány is. A polgári ellenállás is kiépült. A győri József Attila Kör tagjai sárga virágot tűztek a mellükre, tiltakozásul a zsidók számára kötelező sárga csillag ellen. Ugyanezért Bethlen Margit sárga foltot viselt a ruháján, amiért letartóztatták.

Európa más országai, látva hazánk passzivitását, nemcsak felszólítást tettek a zsidók védelmére, hanem hatékonyan részt is vállaltak az embermentésben. Horthy is a szövetséges hatalmak fellépésére állította le a budapesti zsidóság deportálását, mellette a magyar kormány is kiadott 3-4 ezer menlevelet. A menlevéllel szélesedett európaivá az embermentés a megszállt országokban. A menlevelet egy Karl Lutz nevű svájci diplomata találta ki, ez azt jelentette, hogy az a zsidó, akinek valamelyik semleges ország menlevelet ad, az ország védelmét élvezi. Az első ilyen magyar vonatkozású kezdeményezés 1944 nyarán indult; ennek keretében az összes olyan zsidó, aki vagy üzleti vagy rokoni kapcsolatban van Svédországgal, elhagyhatja az országot. Ez ugyan meghiúsult, de közös megegyezéssel létrehozták a „védett zsidó” státust, amit a fent említett menlevelek – „Schutzbrief” – igazoltak. Az egyre szélesedő mentőakciókban részt vett Svájc, Svédország, Spanyolország, Portugália, Vatikán, a Nemzetközi Vöröskereszt. Ezek az országok és szervezetek összesen több tízezer ember életét mentették meg. A Vatikán képviselőjében Angelo Rotta pápai nuncius tevékenykedett hazánkban Friedrich Born svájci diplomatával. Az ő tevékenységük egyre nagyobb jelentőségre tett szert, 1944 októberében a Budapest – Hegyeshalom vonalon végzik munkájukat embereik segítségével. Minden bizonnyal a svéd Raoul Wallenberg tevékenysége vált a legismertebbé az utókor számára. Az tény, hogy menleveleivel ő is zsidók ezreit mentette meg, de ugyanolyan jelentős volt mint bármely másik menlevelet kiadó diplomata.^[32] A budapesti spanyol követség is aktív közreműködő volt a menlevelek kiadásában, 2.295 személyt sikerült ily módon megmenteniük a források tanúsága szerint. Háromféle módon biztosítottak védelmet a zsidóknak – derül ki Sanz Briz budapesti spanyol ügyvivő jelentéséből. Szabályos spanyol útleveleket a kifejezetten spanyol származású zsidóknak adtak 45 esetben; ideiglenes, korlátozott érvényű francia nyelvű úti okmányokat 352 esetben; védleveleket 1.898 esetben. A számadatok valószínűleg csak megközelítőek, ugyanis előfordult, hogy két azonos számmal ellátott menlevél került forgalomba, vagy nem vették fel az egyes neveket az elküldött listákra. Mellettük sok hamisítvány is érvényben volt, amelyek fölött a diplomaták szemet hunytak. A forrás több paksi személyt is említ, akik a spanyol követség védelmét élvezték. Közülük a legtöbben ideiglenes spanyol útlevelet kaptak. Az 1889-es születésű Goldstein Zoltánné, aki az összeíráson mint állásközvetítő van megjelölve, az 1918-as születésű Lebovits Irén tisztviselőnő, az 1926-os születésű Lebovits Szerén diák, az 1883-as születésű Rosenbaum Vilmos kereskedő és az 1890-es születésű Skrek Lipótné – nála nem volt foglalkozás megjelölve. Nem volt olyan paksi személy, akit szabályos spanyol útlevéllel láttak volna el. A spanyol védlevéllel rendelkezők között ismét felbukkan néhány paksi. Az 1879-es Kempner Józsefné, az 1895-ös Rév Mátyás és az 1872-es Schlesinger Dávid.^[33] Tehát rengeteg ember menekült meg a különféle – hiteles és hamis – menlevelek segítségével. Az akció 1944 nyarán indult, de sajnos őszre már nem fogadták el rendszeresen őket.^[34]

[32] História című újság 2000. évi 3. száma, A magyar holokauszt sajtós vonásai című cikke.

[33] Holocaust füzetek 3., kiadja: A Magyar Auschwitz Alapítvány Holocaust Dokumentációs Központ, 1993. Harsányi Iván: A budapesti spanyol követség által az 1944. évi üldözések idején védelemben részesített magyar zsidók névsora, 46-104. oldal.

[34] História című újság 2000. évi 3. száma, A magyar holokauszt sajtós vonásai című cikke.

Folytatva Paks és környékének embermentését, meg kell említeni Poór József plébános tevékenységét. Ő vállalva a kockázatot, segítette a bonyhádi gettó zsidó lakóinak azzal, hogy élelmiszert juttatott be nekik. A paksi közvélemény – ami valószínűleg országos szinten is érvényes – ellentmondásosságáról már volt szó, arról, hogy a lakosság egy része tiltakozott ugyan a zsidókat ért kínzások ellen, de nem tettek azok ellen semmit, nem mintha néhány lakos ellenállása megváltoztatta volna a zsidókkal szembeni bánásmódot. Nem tudnak a források olyan esetről, hogy Pakson zsidó személyeket bűjtattak volna, de a zsidó vagyonok elrejtésére, megőrzésére viszont akadt példa – a források szerint 48, valószínűleg több felderítetlen eset is volt.^[35] Tehát polgári ellenállás létezett valamilyen szinten Pakson is a zsidóüldözés ellen, de szervezett keretek között nem zajlott ilyen, csupán a nemzetközi akciók némelyike segítette paksi illetőségű zsidón.

A korábbiakban már említett Slachta Margit – a magyar parlament első női képviselője – továbbra is hatékonyan részt vett az embermentésben mint a Szociális Testvérek Társulatának vezetője. 1943-ban személyesen tájékoztatta XII. Pius pápát a szlovákiai deportálásokról, majd a háború után is folytatta a politikai üldözöttek segítségét. A további szervezetek is részt vettek a zsidók segítésében: a Szent Kereszt Egyesület, A Jó Pásztor Egyesület.

Az egyes szerzetesrendek, zárdák kihasználva az elzártságukat sikeresen tudtak embereket rejtegetni a hatóságok elől. Például a Champagnat magyar-francia iskola, amely a marista testvérek fenntartásában működött Budapesten 1928 és 1950 között sikeresen bűjtatott zsidó gyermekeket, azok nagyszüleit és a munkatáborokból elszökött felnőtteket is. Az iskola igazgatója, Prucser Lajos és az iskola tagjai mindennap felügyeltek a zsidó gyerekekre, ha kellett el is utaztatták őket Budapestről. Volt olyan rendtag – Hegedűs Sándor, aki ruhákat, élelmiszert juttatott rendszeresen a gettóba, és menekültigazolványokat szerzett a vidékről érkezőknek. Voltak, akik gyerekeket menekítettek ki a gettóból, és bűjtatták őket a lebukásuk napjáig. A Gestapo talált rá a bűjtatott zsidókra, közülük a férfiakat agyonlőtték, de a nőket elengedték, a gyerekek pedig az iskolában maradhattak. A szerzeteseket bebörtönözték, a szovjet csapatok adták vissza a szabadságukat 1945. február 12-én. 1981. január 10-én kapták meg a Yad-Vashem kitüntetést, és Jeruzsálemben az Emlék-hegy közelében fát ültettek az emlékükre, amiért megmentettek kb. 70 gyermeket és 30-40 felnőttet.^[36]

Ezek mellett a cionista ellenállás is szerveződött, a vezetője és egyben legfontosabb embermentője Weisz Artúr volt. Az ellenállás központját Budapesten az V. kerületben építették ki, ez volt az úgynevezett „üvegház”; ide menekítettek kb. 3,5 - 4 ezer zsidót, aki itt sikeresen vészelt át a háborút, és élte túl az üldöztetést.

A németek megalkuvását tükrözi az, hogy nem idegenkedtek az emberkereskedelem gondolatától. Ez azt jelentette, hogy a gazdag, befolyásos zsidóknak megengedték, hogy kiváltsák magukat. Például Kurt Becher SS-tiszt, Heinrich Himmler magyarországi gazdasági megbízottja egy alkalommal négy gazdag családot vitetett nyugatra itteni gyáraik lefoglalása fejében – e családok között volt a Weiss és a Chorin család is. Egy másik meg nem valósult akció volt a „Vért áruért” fedőnevű, ennek értelmében a németek 1 millió zsidót engedtek volna szabadon, ha a szövetségesektől kapnak 10.000 teherautót, amit kizárólag a keleti fronton használtak volna fel. De a szövetséges katonai vezetés nem kívánt szembe fordulni a szovjetekkel, így a próbálkozás kudarcba fulladt. Viszont ennek a tervnek volt a része a Kasztner-vonat – más néven a „Noé bárkája-akció” -, ami sikerrel végződött. Ez volt az egyetlen olyan hivatalos mentőakció a II. világháború során, ami a németek jóváhagyásával történt. Kasztner Rezső a Vaada elnevezésű mentőbizottságnak volt az ügyvezetője, az elnöke Komoly Ottó volt. Ők az ország megszállásáig nemcsak tartották a kapcsolatot a szomszédos országok ellenállásával, hanem segítettek is a menekülteknek. Viszont a megszállás után változott a helyzet, ettől kezdve a magyar zsidók mentésére koncentráltak. A Kasztner-vonat 1944. június 30-án indult el 1.684 zsidóval Svájc felé. Kasztner és Eichmann megállapodása értelmében minden-

[35] lásd 28.

[36] Holocaust füzetek 13., kiadja: A Magyar Auschwitz Alapítvány Holocaust Dokumentációs Központ, 1999. Tomasovszky Orsolya: A marista testvérek embermentő tevékenysége, 51-55. oldal.

kinek, aki a vonaton utazik, ki kell fizetnie egy bizonyos összeget, de erre csak kb. 150 személynél volt példa. Sokaknak meg volt a lehetősége, hogy elutazzanak a vonattal, de mégis meggondolták magukat, mert féltek attól, hogy esetleg valamelyik haláltáborba viszik őket. Először valóban eltérítették a vonatot, és a németországi Bergen Belsen-i lágerbe szállították az utasait. Viszont mindenki épségben érkezett meg Svájcba, 311 fő már augusztusban, a többi pedig december elején. De nem ez volt Kasztner Rezső legnagyobb érdeme. A Kasztner-vonat elindulása előtt még kijárta, hogy 20.000 vidéki zsidót ne Auschwitzba deportáljanak, hanem helyette a Bécs melletti Strasshofba. Az odaszállított zsidók 75-80%-a – tehát 15-16.000 ember – megmenekült. Továbbá 1945 áprilisában rávette néhány német koncentrációs tábor parancsnokát, hogy ne végezzen a foglyokkal, hanem élve adja át azokat a szövetségeseknek. Embermentő tevékenysége és elszántsága tehát meg sem kérdőjelezhető, és ennek ellenére a háború után mégis megvádolták, hogy csak a kiváltságos személyeket mentette a Kasztner-vonaton. Sőt 1954-ben, Izraelben még rágalmozási per is indult ellene, amelyben bűnösnek találták, és a bíró kijelentette:

„Kasztner eladta a lelkét a sátánnak.”

De a halála után egy évvel, 1958-ban rehabilitálták, és a legfelsőbb bíróság semmissé tette az ítéletet.^[37]

A magyar művészvilág helytállása és segítségnyújtása is figyelemre méltó volt. Segítettek az üldözött zsidóknak: Karády Katalin, Jávor Pál, Tolnay Klári, Bajor Gizi. A festőművészek is részt vállaltak az embermentésből, például Szőnyi István papírokat, igazolványokat hamisított zsidók számára.

Tehát megállapítható, hogy az embermentő tevékenység – bár elég későn indult meg – tág körben szélesedett ki Magyarországon, és kivette belőle a részét a polgárság, a hivatalos szervek, a nemzetközi diplomácia és a közéleti személyiségek egyaránt. Örömmel látja az ember, hogy az összefogások eredményeképpen hány zsidó menekült meg a biztos halálból, de óhatatlanul eszébe jut az is, hogy mi lett volna, ha korábban eszmél a világ, és már a kezdeti időszakban beindul az ellenállás és az embermentés.

A Holocaust hatása a zsidóságra 50 év távlatából

Az antiszemita, népirtó politika ugyan befejeződött hazánkban még a II. világháború végső lezárása előtt, az 1944-es év végén, de hatása az ország zsidóságára végzetes és visszafordíthatatlan volt. Képtelenség bármiféle kárpótlás vagy egyéb vezeklés, ezekkel sem lehet feltámasztani a Holocaust 600.000 magyar áldozatát.

Paks háborút követő 50 éve tükrözi az országos viszonyokat, azaz a zsidók nagyarányú pusztulását, illetve tömeges kiköltözését az országból. A Pakson élő, megközelítőleg 1.000 zsidóból mára szinte egy sem maradt. A többségük – kb. 90 %-uk – a megsemmisítő táborokban halt meg –, majdnem 1.000 ember csak Paksról. Azok, akik túléltek a Holocaustot, azok néhány évvel a háború lezárása után kivándoroltak más országokba. Ezen túlélők nagy része ma az Egyesült Államokban és az 1948. május 14-én alakult Izrael államban él. Nekik jut az a feladat, hogy a szörnyű események felelevenítésével és a sebek feltépésével tájékoztassák a felnövő generációkat a Holocaust szinte hihetetlen valóságáról. A már a fentiekben is említett Lővei Illus néni is gyakran látogat haza szülővárosába, és mesél a történekről. Nincs egyedül ezzel. A megemlékezéseken más kivándorolt paksi túlélők is részt vettek. Sokan vannak, akik fél évszázadnyi idő távlatából sem tudják kitörölni emlékezetükből gyermekkoruk színhelyét. Így volt ez Pakson, a Holocaust 50. évfordulójára rendezett emlékünnepeken 1994. június 7-én is. Ez alkalomból hazalátogatott többek között Benjamin Rosenbaum és Freund Fülöp is. Freund Fülöp beszédében maga és sorstársai köszönetét tolmácsolta Paks városának az emlékünnepe megrendezéséért és az emléktábla állításáért. Ugyanis Paks város kö-

[37] Népszabadság, 2000. december 27., szerda, A Kasztner-vonat utasa című cikk, 8. oldal. V. melléklet.

vetendő példát mutatott más városoknak azzal, hogy vállalta a felelősséget, nem bújta el a tények elől, és lehetővé tette az emlékezést az elhunytakra. A felállított emléktáblán a következő felirat áll magyar és héber nyelven egyaránt:

„Meggyilkolt polgárai emlékére a Holocaust 50. évfordulóján engesztelésül és örök mementőként állította 1994. június 7-én Paks város önkormányzata.”

Az emléktáblát a Villany utcai Városi Könyvtár, a valaha volt zsinagóga falán helyezték el.^[38] Az egykori gettó területén található épület egyike a mára megmaradt zsidó középületeknek. A volt templom mellett máig megvan a zsidó temető is^[39] - ahol szintén állítottak egy emléktáblát a Holocaust néhány áldozatának hozzátartozói^[40] -, de sajnos a zsidó iskola és a zsidó fürdő már nem látható.

A zsidók vészorszaka volt a II. világháború 5-6 éve, amely lassan az idő múlásával történelemmé válik. Az idő homályába vesző események - amelyekben lehetetlen értelmet találni - megismerése egyre nehezebb dolog a növekvő ifjúság számára, de feltétlenül fontos. Fontos minden részlete és minden borzalma. Ugyanis, talán ha mindenki megismeri a történeteket, akkor többé nem fordulhat elő hasonló szörnyűség.^[41]

Kasztner Rezső, a Kasztner-vonat körülbelül 1600 utasának megmentője a háború után
FOTÓ: CSALÁDI ARCHÍV

■ Németh András

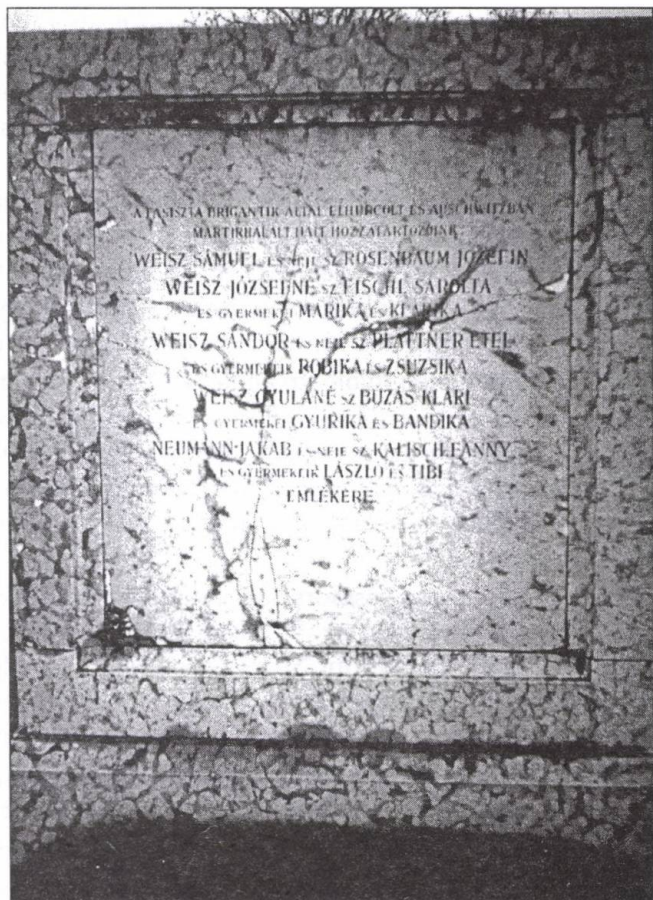
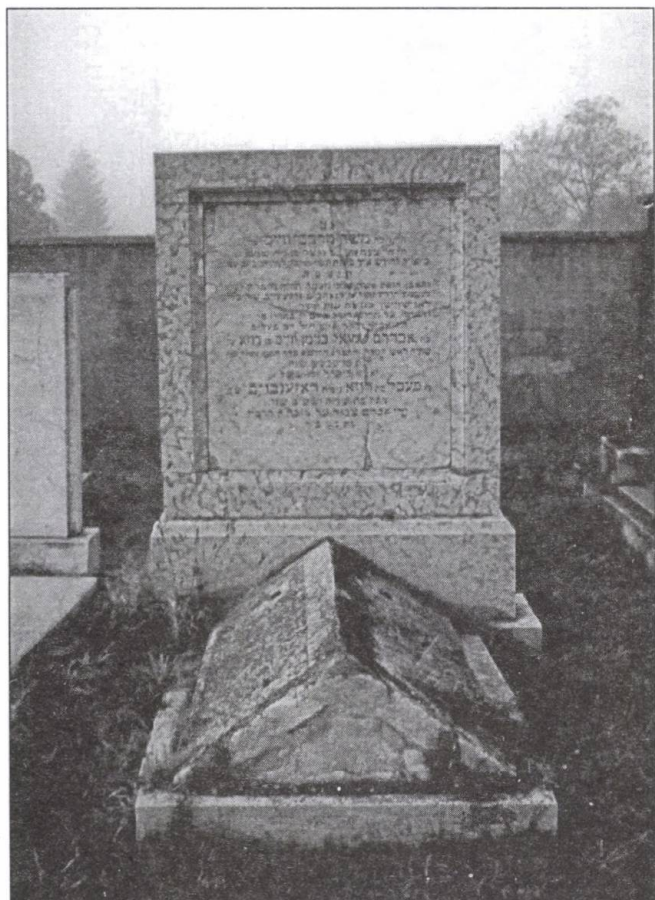
Az egykori zsidó zsinagóga, a mai Városi Könyvtár falán látható, 1994. június 7-én állított emléktábla a Holocaust 50. évfordulójára

[38] VI. melléklet.

[39] VII. és VIII. melléklet.

[40] IX. és X. melléklet.

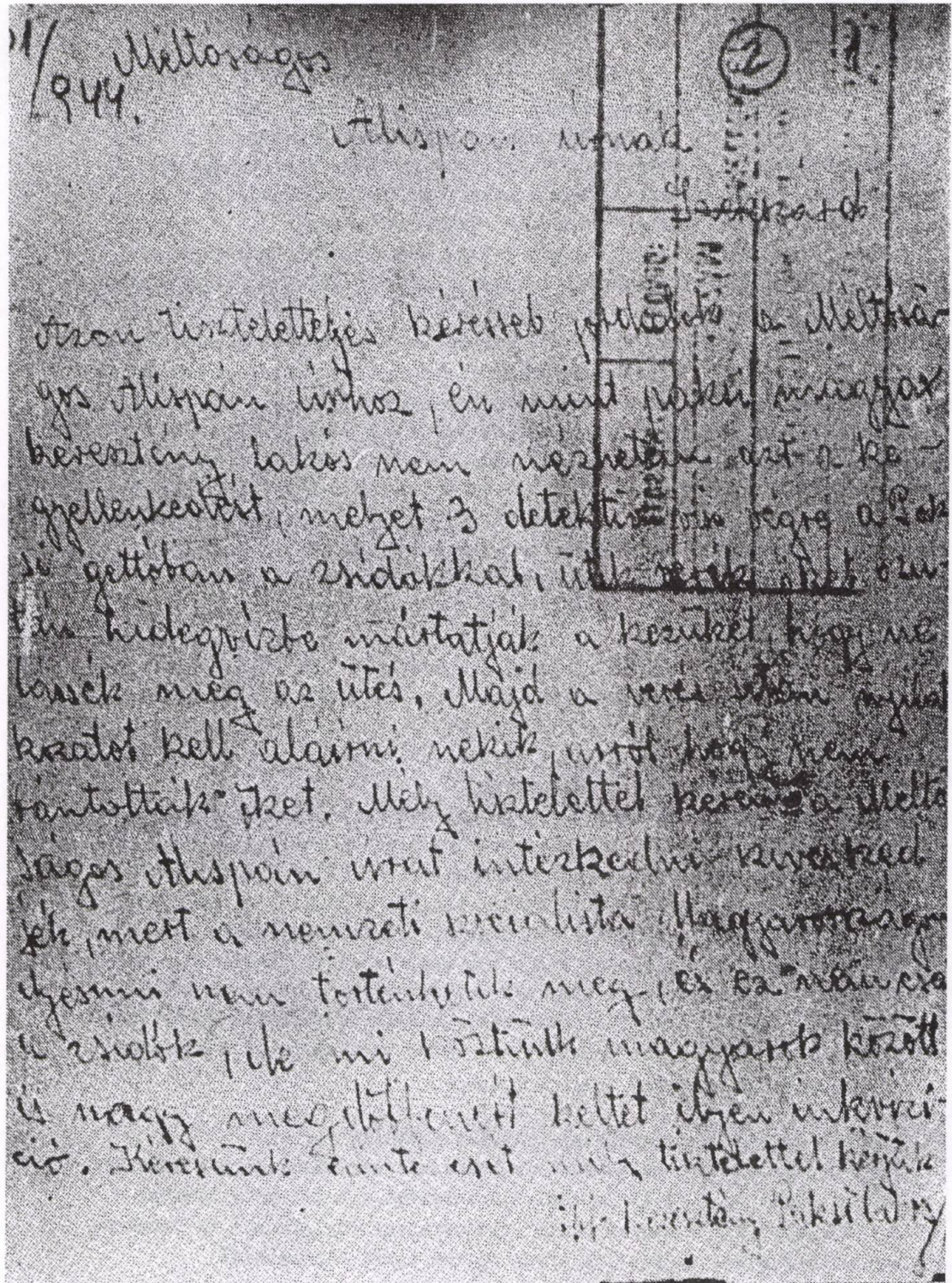
[41] Tolna Megyei Népszavazás 1994. június 8-i és 1994. június 9-i száma cikkei alapján.

A paksi zsidó temetőben állított emléktábla néhány, Auswitzban elpusztult zsidó emlékére.

A napjainkban is megtalálható zsidó temető Pakson.

XIV/30 Névtelen levél a paksi gettóban rendszeresített kízsásokról
(1944. június)

Paksi Tükör
Szerkesztő Bizottsága

Paks, 2005. január 10.

Beregnyei Miklós
felelős szerkesztő Úrnak

7030.P a k s

Villany u.1.

Városi Könyvtár

Tisztelt Szerkesztő Bizottság!

Tisztelt Beregnyei Miklós felelős szerkesztő Ur!

Érdeklődéssel és figyelmel olvastam

a Paksi Tükör 2004. novemberi /4./számában a "Holocaust Pakson és környékén" címen Németh András a paksi Vak Bottyán Gimnázium 4.b.osztályos tanulójának "tollából" megjelent írást. Annak igénye nélkül, hogy a tanulmányban foglaltakkal kapcsolatban vitatkoznék, néhány "ténybeli" dologra szeretném felhívni a figyelmet. Mottó: "Az igazat mondd, ne csak a valót!"

Mint Pakson /1936-ban/ született polgár saját személyes tapasztalatom alapján-előbb, mint gyermek, később, mint felnövekvő fiatal-elmondhatom, hogy Paks község zsidó-és nem zsidó lakossága között úgy az emberi, mint az üzleti kapcsolatok jók voltak, sok szálon függtek össze. Családi okmányokból tudom, hogy Sándor Béla ügyvéddel kapcsolatban állt a családnak, de hosszú ideig a család orvosa volt Dr. Müller /később Molnár/ József-rendelője a Dózsa Gy.úton-ma "Tell optika-fotó üzlet/-vult.1952-ben az ő ajánlására kerültem csuklóizületi gyulladással a Bp.Szabolcs utcai Kórházba gyógykezelésre. Az 1945.februárjában polgári hősi halált halt Apám a háború előtt rendszeresen fuvarozott több zsidó kereskedőnek.

Határozottnak állítom, hogy Paks lakosságának kizárólagos többsége mélységesen elítélte a zsidóüldözést, őszinte együttérzéssel volt irántuk. Ritka kivételek akadtak, főleg a nyilasok között, akikből többen a szovjet csapatok bevonulásakor a nyilaskeresztet gyorsan lekeresték vörös csillagra.

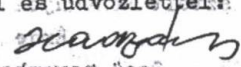
A cikk 10.oldala foglalkozik a deportálások zsidó-gyermek áldozataival is. Köztük felsorolja az 1941-42-es évben 5.osztályos Davidovics Hedviget is! Sokak és a magam emlékezete szerint is Pakson ebben az időben csak egy Davidovics Hedvig élt, aki 1935.X.3.-én született, aki 1941-42-ben nem lehetett 5.osztályos tanuló. Ő egyébként 1950-1954 között a Paksi Közgazdasági Technikum Mezőgazdasági Tagozatának tanulója volt velem együtt-osztálytársak voltunk-, együtt érettségiztünk. Jelenleg Izraelben él /Istennek hála/, kiváló festőművész Heddy Muhn néven, aki a múlt év szeptember 4.-én részt vett az 50.éves érettségi találkozón mindannyiúnk őszinte örömeire.

Mindezt csupán a tényyszerűség kedvéért kívántam leírni.

Megjegyzem: ha már a múltunkkal foglalkozunk úgy vélem, hogy a II.világháború többi polgári és katonai áldozataival, a hadifogoly táborok -, a "Gulágok", az "Andrássy út 60" áldozataival foglalkozni is "megérne egy misét", mivel ezeknek is bőven voltak paksi áldozataik!

Egyébként a cikk írójának tanulmányáért őszinte elismerésem fejezem ki.

Tisztelettel és üdvözlettel:

/Haas János/

7030.Paks, Rakóczi u.3.

A múlt lapjai 1. rész

A Látogatóközpont és Üzemtörténeti Gyűjtemény múzeumi rangra emelésével (1999.07.16.) kezdetét vette az atomenergia békés célú alkalmazásának magyarországi útját feldolgozó tudományos munka, amely a múzeumi tevékenység legfontosabb része.

Ennek a munkának nélkülözhetetlen színtere a múzeumi és más nyilvános könyvtárak. Mi is létrehoztuk a múzeumi könyvtárunkat, amelyet folyamatosan gyarapítunk, gyűjtőkörünknek megfelelően. Ez év tavaszán jelentős dokumentumokhoz sikerült hozzájutnunk, ugyanis a Magyar Elektrotechnikai Múzeum nekünk ajándékozta az Energia és Atomtechnika folyóirat 21 évfolyamát, 1966-tól 1987-ig, az 1979-es évfolyam kivételével. Sajnos egyes évfolyamokból néhány szám hiányzik, amelyeket majd később felsorolok.

Az Energia és Atomtechnika az Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület (ETE) lapja, amelynek elődje a Magyar Energiagazdálkodás volt, ám 1957-ben megalakult az ETE Atomtechnikai Szakosztálya, és ettől kezdve a lap bővített formában, Energia és Atomtechnika címmel jelenik meg.

A folyóirat lapjain figyelemmel kísérhetjük az atomenergia világméretű, illetve magyarországi megjelenésének folyamatát, az ETE Atomtechnikai Szakosztályának tevékenységét. A lap 1967. 3. számában Máthé Iván György: Tíz éve alakult meg az Atomtechnikai Szakosztály című cikkében így ír: "A szakosztály működésének rövid áttekintése érdekes is és tanulságos is, mert egy nagy technikai átalakulás idejére esik. Az évforduló annál inkább jelentős számunkra, mert ebben az évben az első magyar atomerő-

mű építésének lehetőségei realizálódtak, és ez a tény fordulatot jelent a Szakosztály működésében is."

A már említett 21 évfolyam számait átnézve 433 cikk vagy valamilyen rövid hír szól az atomenergiáról, amelyeket időrendben közlök. A hiányzó számok feldolgozása nem lesz könnyű, mert még azt is ki kell deríteni, hogy egyáltalán hol lelhetőek fel.

A hiányzó számok az alábbiak:

- 1966. évf.: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10-es számok
- 1968. évf.: 8-as szám
- 1969. évf.: 4, 5, 8, 9-es számok
- 1970. évf.: 11-es szám
- 1971. évf.: 3-as szám
- 1973. évf.: 3-as szám
- 1975. évf.: 3-as szám
- 1976. évf.: 1, 2-es számok
- 1977. évf.: 3, 4, 7, 11-12-es számok
- 1978. évf.: 1, 10, 11, 12-es számok
- 1979. teljes évfolyama
- 1980. évf.: 2, 3, 12-es számok
- 1981. évf.: 7-es szám
- 1982. évf.: 2, 3, 4, 5, 9, 12-es számok
- 1983. évf.: 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9-es számok
- 1984. évf.: 2, 5, 6-os számok
- 1985. évf.: 5-ös szám
- 1986. évf.: 1-es szám

A Magyarországon megjelent atomenergiával foglalkozó írások minél teljesebb összegyűjtésével szeretnénk bemutatni ennek az iparágak a hazai elterjedését. Jelen összeállítás csak az 1982-ig megjelent írásokat közli, vagyis a paksi atomerőmű első reaktorának indulási évével fejeződik be.

Az Energia és Atomtechnikában megjelent írárok jegyzéke

1. Berényi László: Hírek: - Az Atomwirtschaft 1966. júniusi számából /1967. 1-2. sz. 19. p./
2. Berényi László: Hírek: - Atomerőmű rendelés "kulcsátadásra". Részletek az Atomwirtschaft 1966. júniusi-júliusi számából /1967. 1-2. sz. 46. p./
3. Berényi László: Isochron-részecskegyorsító épül Jülichben (NSZK) /1967. 1-2. sz. 55. p./
4. Héjj Attila: Atomerőművek hatása környezetükre /1967. 1-2. sz. 75-81. p./
5. Berényi László: Hírek: - Az atomerőmű kérdése Lengyelországban
- Svájc és az atomenergia 1965-ben /1967. 1-2. sz. 83. p./
6. Berényi László: Hírek a világból /1967. 1-2. sz. 84-86. p./
7. Kovács L. Ödön: Hírek: - Jülich német kísérleti atomerőmű
- Hírek a világból /1967. 1-2. sz. 86-87. p./
8. Berényi László: Hírek: - Japán atomfórum
- Egyesült Államok /1967. 1-2. sz. 88. p./
9. Máthé Iván György: Tíz éve alakult meg az Atomenergetikai Szakosztály /1967. 3. sz. 134. p./
10. Vértés Péter: Korszerű számítási módszerek a reaktorfizikában és reaktorépítésben /1967. 3. sz. 137-141. p./
11. (Ky.P.): Hírek: - Az atomenergia felhasználása a hajóiparban
- Nagy erőtartalékok várnak kiaknázásra /1967. 3. sz. 142-143. p./
12. Kovács L. Ödön: Hírek a világból /1967. 3. sz. 143-144. p.
13. Törkő János: A Szilárd-Chalmers-effektus vizsgálata reaktorkörülmények között /1967. 4. sz. 200-203. p./
14. Fekete László: Atomerőmű-telepítés /1967. 4. sz. 204-206. p./
15. Berényi László: Hírek: - Szemle a Nuklear Engineering 1966. szeptemberi számából
- Az Atomwirtschaft 1966. augusztus-szeptemberi számából
- Uránérc Argentínában
- Központi fűtés atomerőművel
- Az Applied Atomics 1966. augusztus 10-i és a szeptember 11-i számából /1967. 4. sz. 207-208. p./
16. Szerkesztőség: Az Energia Világkonferencia, Tokio: 1966. október 16-20. programja /1967. 5-6. sz. 209. p./
17. Raszl Károly: Atomerőművek /1967. 5-6. sz. 249-254. p./
18. Karády Pál: A fő tüzelőanyagok összehasonlító helyzete /1967. 5-6. sz. 264-268. p./
19. Szerkesztőség: Az Energia Világkonferencia 1966. évi tokiói részülése dolgozatainak jegyzéke /1967. 5-6. sz. 302-304. p./
20. Halzl József: Konvencionális erőművek üzemkézsége /1967. 7. sz. 339-340. p./
21. Kovács L. Ödön: Hírek a világból /1967. 7. sz. 354-356. p./
22. Naszályi László: Szemle - Hol tart az Egyesült Államok atomenergia-fellendülése
- Francia ipari fejlődés /1967. 8. sz. 391-392. p./
23. Bede Gábor: Franciaország helyzete az atomenergia energetikai hasznosítása területén /1967. 8. sz. 395-399. p./
24. Berényi László: - Hírek: - Kivonatol beszámoló a NUCLEX-66 világkiállításról
- Hírek a világ országaiából /1967. 8. sz. 399-401. p./
25. Dr. Kovács Gyuláné: - Hírek: - Engedélyezték a 2500 MW-os atomerőmű felállítását Angliában
- Rendelet a sugárzó anyagokkal dolgozó személyek képzettségére vonatkozóan
- Az uránfelhasználás növelésének kilátásai /1967. 8. sz. 401-402. p./
26. Ligeti György: Hírek: - Az NDK központi atomkutató intézete /1967. 8. sz. 402-403. p./
27. Berényi László: Hírek: - Az Atomwirtschaft 1966. novemberi számából
- Az Applied Atomics 1966. november 16-ai számából
- Újabb japán atomerőmű-rendelés
- Atomerőmű terve Svédországban
- Kilenc város versenye az új európai részecskegyorsítóért
- Amerikai kölcsön német atomerőművek építésére
- Sugárelnyelő építőanyagok
- Az EURATOM-országok atomerőművei
- Uránt találtak Szlovéniában / 1967. 8. sz. 403-404. p./
28. Kökény Mihály: Az atomenergia várható szerepe az energiaellátásban /1967. 9. sz. 410-414. p./
29. Ócsai Mihály: Atomerőmű létesítése Magyarországon /1967. 9. sz. 415-418. p./
30. Vigassy József: Néhány probléma a reaktorkinetika és a reaktorstatika határterületéről /1967. 10. sz. 493-501. p./
31. Halzl József: Hírek: - A Löffler-elv alkalmazása atomerőművekben /1967. 10. sz. 502-503. p./
32. Byl: Hírek: - AEG 10 éve a magenergia békés felhasználásában
- Kísérlet a "Vorfex" fűtőelemmel
- Az angol atomerőművek beruházási és termelési költségei
- Szemelvények az Electrical Times 1963. július 13-ai számából

- Az Applied Atomic 1967. február 1-15-ei számából
- Az ETZ-B 1967. június 2-ai számából /1967. 10. sz. 503-504. p./
- 33. Berényi László: Hírek:
 - Olasz atomhajtású hajó
 - Atomügyek a szomszédoknál
 - A finnek nem építenek atomerőművet
 - Leállították a tokai atomreaktort /1967. 10. sz. 504. p./
- 34. Nyeporoznij R.S.: A Szovjetunió energiaellátása és fejlesztésének távlatai /1967. 11-12. sz. 505-513. p./
- 35. Hirling József-Golder Ferenc: A hazai izotóptermelő laboratórium légtechnikai rendszerének üzemviteli tapasztalatai /1967. 11-12. sz. 555-564. p./
- 36. (Ky.P.): Egyre több német magreaktor versenyképes Amerikával szemben /1967. 11-12. sz. 564. p./
- 37. Berényi László: Hírek:
 - Automatizálás a francia atomerőműveknél /1967. 11-12. sz. 564. p./
 - Niagara melletti atomerőmű-terv /1967. 11-12. sz. 570. p./
- 38. M. Kovács László: Heterogén, urán-vizes rendszerekre vonatkozó kétsoport-diffúziós számítások összefoglalása (I. rész) /1968. 3. sz. 190-198. p./
- 39. Borisz Kolicsev: Az atomsalak problémája /1968. 3. sz. 199-200. p./
- 40. (Ky.P.): Hírek: - Áramszolgáltatás atomenergiával /1968. 3. sz. 200. p./
- 41. Karczag László: Hírek:
 - A Bolgár Távirati Iroda jelenti...
 - Kínai tudósok...
 - Az NSZK-ban...
 - Franciaország és Anglia...
 - A Szovjetunió...
 - New York.../1968. 3. sz. 200-201. p./
- 42. Kovács L. Ödön: Hírek /1968. 3. sz. 201-202. p./
- 43. M. Kovács László: Heterogén, urán-vizes rendszerekre vonatkozó kétsoport-diffúziós számítások összefoglalása (II. rész) /1968. 4. sz. 251-258. p./
- 44. Berényi: Hírek:
 - Az obrigheini atomerőmű építéséről (3 db fotó) /1968. 4. sz. 259. p./
 - Új-Zéland is érdeklődik atomerőmű iránt /1968. 4. sz. 260. p./
- 45. Endresz István: Hírek:
 - A brennilisi EL 4-es atomreaktor (2 db fotó)
 - A pierrelatte-i uránszeparáló üzem (4 db fotó)
 - Hírek a francia atomerőmű-építkezés és atomkutatás berkeiből (4 db fotó) /1968. 4. sz. 260-264. p./
- 46. Schiller János: Megnyitóbeszéd (Országos erőművi konferencia: 1967. október 19-20.) /1968. 5-6. sz. 265-267. p./
- 47. Szili Géza: A villamosenergia-ipar távlati tervezésének időszerű problémái a IV. ötéves terv erőműépítési programjának tükrében (Országos Erőművi Konferencia, Szeged, 1967. október 19-20.) /1968. 5-6. sz. 268-278. p./
- 48. (Ky.P.): Könyvszemle: Dr. Stefan J. B. Krawczynski: Radioaktív hulladékok /1968. 5-6. sz. 338. p./
- 49. Berényi László: Hírek:
 - Újabb nukleáris eljárások a bűnügyi kutatásban
 - A Jülich-i atomerőmű megkezdte teljesítményüzemét
 - Nemzetközi együttműködés: NAÜ alapítása: 1957. június 29. /1968. 5-6. sz. 360. p./
- 50. Karczag László: Hírek:
 - India fejlesztési tervei
 - A Societé Belgonucleaire Brüsszelben
 - Az atomenergia szerepe a szovjet energiaellátásban
 - A Nemzetközi Atomenergia Hivatal /1968.5-6.sz.360.p./
- 51. M. Kovács László: Heterogén, urán-vizes rendszerekre vonatkozó kétsoport-diffúziós számítások összefoglalása (III. rész) /1968. 7. sz. 402-406. p./
- 52. Karczag László: Hírek:
 - Új lengyel atomreaktorok
 - Nukleáris anyagokat kap Románia és Jugoszlávia
 - Az atomtudományok városa Japánban
 - A Tokyo Electric Power Company
 - H. F. Plank, a Lackheed vállalat igazgatója /1968. 7. sz. 407. p./
- 53. Byl.: Hírek:
 - 34 atomerőművet rendeltek az Egyesült Államokban 1967 folyamán
 - Szemelvények az ETZ B 1967. október 20-ai számából /1968. 7. sz. 407. p./
- 54. Berényi László:
 - Hírek az atomtechnika köréből
 - A 101. elem
 - Varsó melletti swierczei atomközpontban /1968. 7. sz. 407-408. p./
- 55. (Ky.P.): Könyvismertetés: Michel d' Orival: Tengervíz-sótalanítás és magenergia /1968. 7. sz. 408. p./
- 56. Raszl Károly-Tököli Miklós: Víz-víz típusú reaktorok helyzete és fejlődése a Szovjetunióban /1968. 9. sz. 491-512. p./
- 57. Karczag László: Hírek:
 - Uránérc Szomáliából
 - Anglia villamosenergia-fejlesztése atomenergiából
 - Az USA nukleáris erőműveinek anyagszükséglete
 - Új típusú gyorsító a Szu-ban
 - Atomerőmű fűtésre Svédországban /1968. 9. sz. 512. p./

58. Dr. Kósa Somogyi István: Sugárkémiái kutatások a Központi Fizikai Kutatóintézetben /1968. 10. sz. 556-560. p./
59. Karczag László: Hírek: - A nyugati országok erőfeszítései az uránérc tartalékok fokozására /1968. 10. sz. 561. p./
60. Berényi László: Hírek: - Az atomipar helyzete és közeljövő kilátásai
- Franciaország, Nagy-Britannia, VSZK, Olaszország hírei
- Német-francia közös atomerőmű-program a Felső-Rajnában
- A norvég külügyminisztérium felszólítása
- Atomtechnikai hírek a Szuból
- Gazdag uránérclelőhelyek Japánban
- Szemelvények az ETZ B 1967. szeptember 22-i számából /1968. 10. sz. 561-564. p./
61. Endresz István: Hírek: - Nukleáris gyermekbetegségek /1968. 10. sz. 562-563. p./
62. Byl: Hírek: - Szemelvények az Applied Atomic 1967. szeptemberi számából
- Az Atomwirtschaft 1967. szeptemberi számából
- Atomenergia-prognózis 1980-ra
- Spanyolországban ugrásszerűen növekedik az atomerőművek száma /1968. 10. sz. 564. p./
63. (Ky.P.): Energia Világkonferencia - Moszkva, 1968. augusztus 20-24. VII. teljes ülés /1968. 11-12. sz. 565-567. p./
64. Rákossy Béla: Korszerű kazántápszivattyú-típus kifejlesztésének irányelvei /1968. 11-12. sz. 604-606. p./
65. N. A. Dollezsal: Atomenergetika /1968. 11-12. sz. 623-632. p./
66. Berényi László: Hírek: - Atomerőmű Koreában
- Nincs még döntés a 200 GeV-os gyorsító ügyében
- Az atomenergia árának nemzetközi összehasonlítása
- Szemelvények az ETZ B 1968. június 14-i számából
- Készül Japán első atomhajtású hajója
- Uránium Texasban
- Az Electricité de France bugey-i atomerőműve (3 db fotó)
- Óvintézkedések nukleáris balesetek idejére /1968. 11-12. sz. 633-636. p./
67. Karczag László: Hírek: - Nukleáris kutatóintézet Ausztriában
- Spanyolországban nukleáris erőmű épült /1968. 11-12. sz. 636. p./
68. Endresz István: Hírek: - Deuteron-gyorsítás a Saturne ciklotronban
- Atomteherhajó épült
- Új számológép /1968. 11-12. sz. 636. p./
69. Gyimesi Zoltán-Ócsai Mihály: Nyomottvízes atomerőművek paraméterei /1969. 1. sz. 39-44. p./
70. Karczag László: Hírek: - Átszervezik az angol atomerőmű-építést
- Az európai nukleáris kutatási központ ülése
- Chicago mellett részecskegyorsító épül
- Nyugat-európai atomkonzorcium létesült
- A nukleáris erőművek helyzete Nyugat-Európában
- Új nukleáris számlálóberendezés
- Új szovjet atomerőmű tervei
- Új atomerőmű az NSZK-ban /1969. 1. sz. 45-46. p./
71. Endresz István: Hírek: - Atomreaktor-technika állása a világon és az "ideális reaktor" kiválasztásának kritériumai /1969. 1. sz. 45-46. p./
72. Berényi László: Hírek: - 1970-ben 109 atomerőmű lesz a világon /1969. 1. sz. 46. p./
73. Varga István: 20 éves az Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület - 1949. január 20. /1969. 2. sz. 49-56. p./
74. Vértes Péter: Reaktorfizikai konstansok számításáról /1969. 2. sz. 94-98. p./
75. Berényi László: Hírek: - Az első holland atomerőmű (6 db fotóval) /1969. 2. sz. 99-100. p./
76. Diós Istvánné: Hírek: - Sugárzási helyzet a Novovoronyezsi atomerőmű környezetében /1969. 2. sz. 100. p./
77. Máthé Iván György: Rendszerteknika és atomerőmű rendszerek /1969. 3. sz. 143-154. p./
78. Diós Istvánné: Hírek: - 500 MW teljesítményű turbinagenerátor
- Siker a plazmakutatásban /1969. 3. sz. 154-155. p./
79. Berényi László: Hírek: - Az első európai atomhajtású kereskedelmi hajó (fotóval)
- Az első svájci atomerőmű (fotóval) /1969. 3. sz. 155-156. p./
80. Berényi László: Szemle: - A csehszlovák atomipar helyzete
- A magenergia segítheti a széntermelést
- Üzembe helyezték a világ első golyós típusú atomreaktorát
- Stockholm városa újabb atomerőművet épített /1969. 6. sz. 300-301. p./
81. Endresz István: Hírek: - Atomerőmű különlegesen nagyméretű alkatrészeinek szállítása
- Atomrobbantások békés célokra
- Az első izotóp üzemanyagú világítótorny Svédországban
- Urán kontra földgáz /1969. 3. sz. 154-155. p./

82. Bede Gábor: Hírek: - Az atomerőművek szerepének növekedése
- Az atomerőmű-építésben érdekelt cégek nagyságrendi összehasonlítása /1969. 6. sz. 302-303. p./
83. Szerkesztőség: Országos Atomtechnikai Anket - Budapest, 1969. 01. 08-10. programja /1969. 7. sz. 305-306. p./
84. Szili Géza: Megnyitó előadás (Országos Atomtechnikai Anket) /1969. 7. sz. 307-309. p./
85. Kolos Richárd: Nemzetközi kapcsolataink az atomtechnika területén /1969. 7. sz. 310-312. p./
86. Vajda György-Láczai Szabó Tibor: Az atomerőművek várható szerepe Magyarországon /1969. 7. sz. 313-321. p./
87. Dr. Lévai András: Az atomerőművek fejlődésének mai és várható tendenciája /1969. 7. sz. 322-330. p./
88. A. N. Grigorjanc-F. Ja Ovcinyikov-L. M. Voronyin: Az atomenergetika fejlődése a Szovjetunióban. A Novovoronyezi atomerőmű üzemi tapasztalatai /1969. 7. sz. 331-338. p./
89. Ócsai Mihály: Az első magyar atomerőmű műszaki megoldásai és előkészítésével kapcsolatos feladatok /1969. 7. sz. 339-351. p.
90. Sztanka Nozsarova: Az első atomerőmű előkészítésének állása Bulgáriában és a telephely meghatározása /1969. 7. sz. 352-353. p./
91. Fehér István: Az atomerőművel kapcsolatos biztonságtechnikai szempontok /1969. 7. sz. 354-357. p./
92. Tápay József: Beruházási előkészítő feladatok /1969. 7. sz. 357-359. p./
93. Szabó Ferenc: A nyomottvízes reaktorokkal kapcsolatos kutatási program /1969. 7. sz. 360-363. p./
94. Dr. Zettner Tamás: A Villamosenergia-ipari Kutató Intézet feladatai az első magyar atomerőmű építésével és üzemvitelével kapcsolatban /1969. 7. sz. 364-368. p./
95. Csom Gyula: Budapesti Műszaki Egyetem atomreaktora /1969. 7. sz. 369. p./
96. Nagy Olivér: Az atomerőművi vízkezelés néhány kérdése /1969. 7. sz. 371-372. p./
97. Dr. Szabó Elek: A reaktorvíz-elemzés terén elért eredmények és feladatok /1969. 7. sz. 373-374. p./
98. Gyimesi Zoltán: A fűtőelemciklus gazdaságosságának néhány kérdése /1969. 7. sz. 375-377. p./
99. Rózsa Sándor: Egyedi és sok mérőhelyes ellenőrző berendezések a radioaktív sugárzások vagy szennyezések biztonságos kimutatására /1969. 7. sz. 378. p./
100. Szabó Benjamin: Az anket értékelése és zárszava (Országos Atomtechnikai Anket) /1969. 7. sz. 379-380. p./
101. Karczag László: Szemle - Nukleáris együttműködés /1969. 10. sz. 484. p./
102. Hirling József: Radioaktív hulladékok feldolgozása és tárolása a moszkvai körzetben /1969. 10. sz. 487-494. p./
103. Balla János: A VVR-SZM-atomreaktor technológiai berendezései az alacsony hőmérsékleteken történő szilárdtest fizikai kutatásokhoz /1969. 10. sz. 495-507. p./
104. Kovács L. Ödön: Hírek: - Az európai urándúsítás kérdésének jelenlegi állása /1969. 10. sz. 508. p./
105. Szerkesztőség: A madridi szimpóziumról (1968. november 18-22.) /1969/
106. Halzl József-Sigmond György-Szabó Zoltán-Torma Miklós: Atomreaktorok alkalmazási lehetőségei a timföld- és alumíniumiparban /1969. 11-12. sz. 530-535. p./
107. Csom Gyula: Szén fűtőértékének meghatározása radioaktív izotópok segítségével /1969. 11-12. sz. 590-596. p./
108. Berényi László: Hírek: - Urán kutatás Ausztriában
- Urán után kutatnak Brazília és Guayana határán /1969. 11-12. sz. 596. p./
109. Bede Gábor-Rádonyi László: Néhány atomtechnikai kutatási-fejlesztési probléma a CEGB-nél /1969. 11-12. sz. 597-601. p./
110. Endresz István: Hírek: - Kanadában 4500 MW-os atomerőművet építenek /1969. 11-12. sz. 602. p./
111. Diós Istvánné: Hírek: - Az atomenergetika jelenlegi helyzete
- Gyorsreaktorok gazdaságossága 1980 után /1969. 11-12. sz. 602. p./
112. Berényi László: Hírek: - Francia atom-tengeralattjáró
- Gázturbinákat az atomerőművekbe
- Mire terjed ki egy atomerőmű biztonsági tartályának vizsgálata?
- Nátriumhűtésű kísérleti atomerőmű
- Elhasznált urán hasznosítása az iparban
- Urándúsítás gázcentrifugálással az előtérben
- Nukleáris tüzelőanyagok és a nukleáris energia jövője
- Az urántermelés fokozása
- A CERN költségvetése
- A radioaktív hulladékok kérdése /1969. 11-12. sz. 602-603. p./
113. Szerkesztőség: Hírek: - Nemzetközi nukleáris vásár
- Román-amerikai atomfizikai együttműködés /1970. 1. sz. 40. p./
114. Karczag László: Hírek: - Új tervek az atomenergia-termelés fejlesztésére Svédországban
- Francia uránértékesítő vállalat létesült /1970. 1. sz. 47. p./
115. Berényi László: Hírek: - Értékes svéd előtanulmány gyorsreaktorok tervezésére
- Nehésvíztermelés Kanadában
- A kanadai atomerőmű-rendszer jellemzése
- Kína évi 470 millió dollárt költ nukleáris berendezésekre /1970. 1. sz. 48. p./
- Gyorsszapórító reaktorok az előtérben /1970. 1. sz. 4. p./

116. Naszályi László: Hírek: - Az első magán-atomerőmű /1970. 1. sz. 48. p./
117. Endresz István: Hírek: - Viták és véleménykülönbségek az európai Pierrelatte-val kapcsolatban /1970. 1. sz. III. p./
118. Szerkesztőség: Hírek: - Az EURATOM új ötéves programja
- Japán atomkutató tevékenysége /1970. 1. sz. 4. p./
119. Berényi László: Hírek: - Az eddigi legnagyobb egytengelyű turbógépcsoport a Biblis-i atomerőmű részére /1970. 2. sz. 87. p./
120. Berényi László: Hírek: - Lopás az európai nukleáris kutatóközpontból
- Megállapították a görög atomerőmű telephelyét
- Japán atomerőmű terve
- Görögország is épít atomerőművet /1970. 2. sz. 93-94. p./
121. Endresz István: Hírek: - Nukleáris energia alkalmazása gázforrások feltárásához
- Speciális járművek és robotgépek az atomiparban (6db fotóval) /1970. 2. sz. 94-96. p./
122. Csom Gyula: Szén fűtőértékének meghatározása radioaktív izotópok segítségével (II. rész) /1970. 3. sz. 133-143. p./
123. Diós Istvánné: Hírek: - Érdekes tervek az EURATOM fejlesztésére
- A Westinghouse új nukleáris központjainak létesítése /1970. 3. sz. 143. p./
124. Teőke Géza: Hírek: - Norvégia áttér az atomenergiára
- Atomreaktor épül Poznanban
- Svédország lesz Európa legnagyobb atomenergia-hasznosító állama /1970. 3. sz. 144. p./
125. Lendvai Ottó: Változások a francia atompolitikában /1970. 4. sz. 189-192. p./
126. Karczag László: Atomtechnikai kooperáció Franciaország és a szocialista országok között /1970. 5. sz. 227. p./
127. (Ky P): Építik Európa legnagyobb jelenlegi atomerőművét - Építészeti vázlat a Biblis-i atomerőműről /1970. 5. sz. 253. p./
128. Berényi László: Hat atomerőmű AGR-reaktorral épül Nagy-Britanniában /1970. 5. sz. 255. p./
129. Szerkesztőség: Hírek: - Az IAEO nemzetközi atomenergia ügynökség érdekes bécsi jelentése
- Európai részecskekutató intézet létesül?
- Atomreaktorok értékesítése az NSZK-ban /1970. 6. sz. 269. p./
130. Karczag László: Hírek: - Az ázsiai kontinens legnagyobb atomerőműve (India) /1970. 6. sz. 277. p./
131. Szerkesztőség: Hírek: - A nigeri uránium kitermelésének terve /1970. 6. sz. 287. p./
132. Karczag László: Szemle: - Új gyár atomfűtőanyag készítésére
- A szén elgázosítása atomenergiával /1970. 6. sz. 289. p./
133. Csom Gyula: Szén fűtőértékének meghatározása a radioaktív izotópok segítségével (III. rész) /1970. 6. sz. 290-296. p./
134. Berényi László: Hírek: - Pályázat az első ausztráliai atomerőműre
- Atomerőmű a Kaukázusban
- Uránbányászat Nigériában /1970. 7. sz. 325. p./
135. Karczag László: Szemle: - Atomerőművel működő édesvízüzem a Szovjetunióban
- Plutónium fűtőanyagelem a Kahl-i atomerőműben
- Brazília első atomerőműve
- Az amerikai atomipar piacot keres Európában
- Angliában vasbetonból készítenek atomerőmű-nyomástartályt /1970. 7. sz. 326-327. p./
136. Berényi László: Hírek: - A Biblis-i (Hessen, NSZK) 1100 MW-os atomerőmű elgőzölögtető reaktorral
- Atomtechnikai hírek /1970. 7. sz. 336-337. p./
137. Teőke Géza: Hírek: - Az atomerőművi teljesítmények és költségek várható alakulása az Egyesült Királyságban /1970. 7. sz. 3. p./
138. Rettich Ernő: Szemle: - Az atomenergia szerepe a CSSR jövő energiamérlegében /1970. 8. sz. 377-378. p./
139. Berényi László: Hírek: - Az NSZK Kanadától vásárol urániumot /1970. 8. sz. 382. p./
140. Karczag László: Hírek: - Atomerőmű Braziliában
- Hogyan alakul az EURATOM sorsa?
- Új atomkísérleti intézet Romániában
- Nem lesz Görögországban atomreaktor
- Nyugatnémet atomreaktorok /1970. 8. sz. 382-383. p./
141. Endresz László: Hírek: - Szaporítóreaktorok szerepe az USA-ban /1970. 8. sz. 383. p./
142. Bíró Zoltán-Pikler Ferenc: Az atomerőművek gazdasági kilátásai /1970. 9. sz. 423-431. p./
143. Teőke Géza: Hírek: - Két évet késik a világ legnagyobb atomerőművének üzembevétele (Egyesült Királyság) /1970. 9. sz. 432. p./
144. Szerkesztőség: Hírek: - Fotó a Winfrith-i nehézvízes reaktorú erőműről (Anglia)
- A stockholmi öbölben lévő bója stroncium-90-ből fejleszt áramot (1 db fotó) /1970. 9. sz. 4. p./
145. Berényi László: Hírek: - Új radioaktív elem
- Atomenergiával üzemelő léghajók
- Az urán ma már elsősorban nem hadianyag /1970. 10. sz. 463. p./

146. Szerkesztőség: Hírek: - Egy új erőmű-generáció kialakulása (Skócia északi partján – 1 db fotóval) /1970. 10. sz. 475-476. p./
147. Sélley Gábor: Az atomerőművek várható szerepe az elkövetkező 15-20 évben a világ energiagazdálkodásában /1970. 10. sz. 477-480. p./
148. Teőke Géza: Hírek: - Atomerőművek a környezetvédelem szempontjából /1970. 12. sz. 540. p./
149. Nyerges Pál: Hírek: - A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (NAÜ) közleményei /1970. 12. sz. 567-568. p./
150. Berényi László: Hírek: - Mit lehet kezdeni az atomhulladékokkal? /1970. 12. sz. 568. p./
151. Teőke Géza: Szemle: - Energiagazdálkodás és környezetvédelem /1971. 1. sz. 60. p./
152. (Karczag): Hírek: - Nyugat-Európa nukleáris fűtőanyag-termelése /1971. 1. sz. 63. p./
153. (Berényi): Hírek: - A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség közleményei
- Radioaktív sugárforrást tartalmazó villámhárító rúd /1971. 1. sz. 64. p./
154. Teőke Géza: Hírek: - Csehszlovákia atomerőművei
- Az atomerőművek megbízhatatlansága a biztosító szemszögéből nézve /1971. 1. sz. 64. p./
155. R. S. Pease: Irányított (vezérelt) magfúzió /1971. 2. sz. 94-98. p./
156. Bod László-Németh András-Várkonyi Lajos: Atomreaktor mint gamma-sugárforrás /1971. 2. sz. 100-104. p./
157. (Karczag): Hírek: - Atomrepülőgép 2000-ben? /1971. 4. sz. 157. p./
158. (Berényi): Hírek: - Szovjet atomrobbantás (gázkút eloltására) /1971. 4. sz. 157. p./
159. Szondi Egon: A Budapesti Műszaki Egyetem atomreaktorának természetes hűtésű üze /1971. 4. sz. 175-183. p./
160. Berényi László: Az atomenergia jelentősége a közeljövő energiaellátásában /1971. 4. sz. 184. p./
161. Bíró Zoltán: Változások a tőkés országok energiahordozó-világpiacán /1971. 5. sz. 206-209. p./
162. Berényi László: Új atomerőmű Hamburg számára /1971. 5. sz. 209. p./
163. Sebők Ferenc: Henger alakú edény falára eső radioaktív sugárzás számítása /1971.
164. Berényi László: Szemle: - Atomenergia jövője Japánban
- A lengyel atomerőmű tervei /1971. 6. sz. 249. p./
165. Teőke Géza: Szemle: - Ausztria atomerőműügye még döntésre vár
- Atomkutató laboratórium Albániában /1971. 6. sz. 249. p./
166. Berényi László: Hírek: - Nehézségek az Egyesült Királyságban a Dungeuss "B" atomerőmű építésénél
- Szovjet-svéd tapasztalatcsera az atomtechnika területén
- Új, nagy atomerőmű épül Olaszországban
- Atomerőmű-alkatrészeket gyárt a finn ipar /1971. 6. sz. 255-256. p./
167. Karczag László: Hírek: - A világ legnagyobb uránérc lelőhelye
- Az atomerőművek jelenlegi helyzete az NSZK-ban /1971. 6. sz. 255-256. p./
168. Karczag László: Hírek: - Új uránlelőhely Ausztráliában /1971. 8. sz. 301. p./
169. Tóth Iván-Török Antal: Hőforrás-függvény, hőáramsűrűség-eloszlás és hőmérsékletmező egyenárammal fűtött reaktorfűtőelem-modellben, hőmérséklettől függő hő- és villamosvezető-képesség esetén /1971. 8. sz. 335-341. p./
170. Varga István: Hírek: - Bizonytalanság az osztrák atomerőmű építése körül /1971. 8. sz. 351. p./
171. Teőke Géza: Hírek: - A fúziós reaktorok műszaki kilátásai
- Az új reaktortípus vitája /1971. 8. sz. 351-352. p./
172. Bede Gábor: Az atomerőmű-építés helyzete a világon /1971. 9. sz. 385-389. p./
173. Berényi László: Hírek: - A nukleáris ipar Hollandiában (6 db fotóval)
- A Szovjetunió dúsított uránt ajánl fel /1971. 9. sz. 390-392. p./
174. Endresz István: Hírek: - Nukleáris energia békés felhasználása a Szovjetunióban /1971. 9. sz. 392. p./
175. Dr. Vajda György-Dr. Reményi Károly: A Villamosenergia-ipari Kutató Intézet 5 éves hőtechnikai kutatási terve /1971. 10. sz. 403-410. p./
176. Bíró Zoltán-Halzl József: Atomerőművek gazdaságos beillesztése a villamosenergia-rendszerbe /1971. 10. sz. 425-430. p./
177. Teőke Géza: Hírek: - Genfi atomkonferencia
- Az atomerőművi veszély összehasonlítása a baleseti és egyéb kockázatokkal
- Környezeti radioaktivitás 1970-ben /1971. 10. sz. 431. p./
178. Petroszjanc A. M.: Az atomenergetika fejlődésének távlatai (3 db fotóval) /1971. 11. sz. 433-443. p./
179. Szerkesztőség: Szemle: - Finnország második atomerőműve
- Atomenergia-ipari gyárak együttműködése /1971. 11. sz. 443. p./
180. Halzl József-Szabó Zoltán-Torma Miklós: Távfűtő atomerőmű beillesztése a villamos rendszerbe /1971. 11. sz. 454-461. p./
181. Berényi László: Hírek: - Minden eddig felülmúló atomerőmű-rendelés /1971. 12. sz. 500. p./
182. Karczag László: - A francia atomenergia-ipar önállósága veszélyben?
- A nukleáris energia kilátásai a világon /1971. 12. sz. 500. p./
183. Karczag László: 700 megawattos atomerőmű Ausztriában /1971. 12. sz. 515. p./
184. Teőke Géza: Hírek: - India atomerőmű-építési programja /1971. 12. sz. 525-528. p./
185. Teőke Géza: Küzdelem a kellemes környezetért - II. közlemény /1972. 1. sz. 14-26. p./

186. Karczag László: Hírek: - 245 millió dollár az Euratom kutatási programjára
- Hogyan alakul a nukleáris energia felhasználása Olaszországban?
- Az atomenergia jövője a fejlődő országokban /1972. 1. sz. 34. p./
187. Teőke Géza: A gyorsreaktor "második generációja" /1972. 1. sz. 39, 47-48. p./
188. Dr. R. S. Pease: Kísérleti eredmények a szabályozott termonukleáris reaktor megvalósítására /1973. 3. sz. 118-125. p./
189. Szerkesztőség: Hírek: - Kanada uránérc-dúsítási tervekkel foglalkozik?
- A Japán Atomenergia Bizottság fehér könyve /1972. 3. sz. 125. p./
190. Karczag László: Atomerőmű épül Indiában? /1972. 3. sz. 135. p./
191. Szerkesztőség: Hírek: - Román-francia megállapodás
- Közös Angol-japán kutatások
- Japán-francia urándúsító üzem
- A világ legnagyobb atomerőműve /1972. 3. sz. 135. p./
192. Dr. Lévai András: Az atomerőművek műszaki-gazdasági fejlődésének értékelése a IV. genfi atomenergia-értekezlet tükrében /1972. 4. sz. 145-154. p./
193. Dr. Ing. G. H. Schultheiss: A hőátadás problémái nátriumhűtésű szaporító gyorsreaktorokban /1972. 4. sz. 180-182. p./
194. Karczag László: Szemle: - Gyorstenyésztő atomreaktorok francia - nyugatnémet együttműködéssel /1972. 4. sz. 183. p./
195. Teőke Géza: Hírek: - A villamosenergia-termelés fejlődése az USA-ban /1972. 4. sz. 183-184. p./
196. Szerkesztőség: Hírek: - A New York-i Szabadság-szobor és az atomerőművek sugárzása /1972. 4. sz. 184. p./
197. Teőke Géza: Hírek: - Az atomerőművek üzemkézsége és kihasználása
- Az atomerőművek integrációjáról tárgyalnak az EGB szervezetei /1972. 4. sz. 190-191. p./
198. (Endresz): Francia uránérc-termelés /1972. 4. sz. 192. p./
199. Berényi László: Hírek: - A Szovjetunió atomerőművet épít Finnországban?
- Francia-japán uránium megállapodás
- Svéd tervek a svéd urán kitermelésére /1972. 4. sz. 192. p./
200. Teőke Géza: Hírek: - A Szovjetunióban elkészítették a világ első gyorsreaktorjának prototípusát
- A novovoronyezi atomerőmű harmadik reaktora is termel /1972. 5. sz. 226. p./
201. Szerkesztőség: Hírek: - Tajvan újabb nukleáris erőművet épít
- Uránlelőhelyek az Omán szultánságban /1972. 5. sz. 230-231. p./
202. Berényi László: Hírek: - Ausztria megrendelte első atomerőművét /1972. 5. sz. 232. p./
203. Miklóssy József: Atomerőművekben alkalmazott gőzfejlesztők szerkezeti és gyártási problémái /1972. 5. sz. 233-240. p./
204. Teőke Géza: Hírek: - Hová legyen az atomerőművek hulladékhojje? /1972. 6. sz. 293. p./
205. Szerkesztőség: Hírek: - A "Lovisz" atomerőmű Finnországban /1972. 6. sz. 295-296. p./
206. Szerkesztőség: Hírek: - Az atomerőművek terjedése segíti a környezetvédelmet /1972. 7. sz. 344. p./
207. Csom Gyula: Atomenergia /1972. 8-9. sz. 388-395. p./
208. Szerkesztőség: Hírek: - A gyorsreaktorok fejlesztése az USA-ban /1972. 8-9. sz. 436. p./
209. Dr. Büki Gergely: Nukleáris fűtőerőművek várható energetikai és gazdasági jellemzői /1972. 10. sz. 477-484. p./
210. Teőke Géza: Hírek: - Indiai atomtudós korai halála
- Az atom és a környezet
- Az Auckland-szigeteken urániumot fedeztek fel
- Jelentősen fejlesztik az atomenergia-termelést Bulgáriában
- Atomenergetika-külföldi szaklapokban /1972. 10.sz.485-486.p./
211. Teőke Géza: Hírek - Atomerőművek gyarapodása 1971-ben
- A Szovjetunió több mint 7000 MWe új atomerőművet épít 1975-ig /1972. 12. sz. 576. p./

■ Beregyei Miklós

Oláh Zoltán

Édesanyám

Égből szülte a hajnalt,
égbe szötte az éjszakát.
Mindig csendet hallgatott,
átölell a félvilág.

Utam

Föld-cipőben
Ég-zubbonyban
jártam végig
a világot.
Nyakkendőm egy
fecske volt,
mindenkit imádott.

Szeretlek zafír

Tengerek holdján,
holdak tengerén,
sirálpár úszik
szívünk ereszén.

Felködlik a csendben
Pirkadat-papír.
Ráírom az égre:
szeretlek zafír.

Szavaid

Szavadban az eret vágják.
Szavad épp most itt maradt.
Szavadban már minden
titok,
vívódik a virradat.

Halak terítéken

Ponty, jász, csuka, kecsége
fejedelmi csemege.

Szürkeharcsa, bodorka
után jöhet kadarka.

Kárász, keszeg, angolna,
éjjel-nappal jó volna.

Márna, sügér, srác, plsze,
íze az ízek íze.

Dévér, balin, paptetű,
zamathúron hegedű.

Törpeharcsa, sült busa,
ki nem falja, nagy buta.

Viza, süllő, bús amur,
ez aztán a nagy lámur!

Menyhal, szürke compó, garda,
garmadával pocakombal

Hát a padul hol marad?
Add ide tányérodát,
akad még egy pár falat.

Pauk Erika

Hozzád

Túl életem és halálom,
túl küzdelmen, szorításon,
vagy, aki vagy.

Túl csillagon, bogáron,
túl hajnalon s alkonyon,
mozdulatlan lebegsz.

Túl békén, háborún,
túl örömmön, fájdalomon,
éled meg önmagad.

Túl gyűlöleten, szereteten,
sötétségen, fénykereten,
küzdelemre hív a sorsod.

Túl hiten, vakságon
árván maradsz a világon,
de megtalálod Őt.

Túl hűségen, árvaságon,
szerelmen, barátságon,
azért eggyé válsz a fénnel.

Ars poetica

Itt ülök
merengve az élet értelmén,
azután túl dereng,
rabja vagyok már a szépnek, jónak,
az élet peremén.
Nekem sötét oldal jutott,
az árnyékban haladok
előre, csak előre,
hátra miért is nézek,
lehet, hogy vár egy jobb jövő.
Szelíden dalolva
a jó szolgája leszek,
barátja szellemeknek,
hát mondok egy imát azokért,
akiket szeretek,
reményre, szépre, reményre
várva egy napon.
Tollam, ha sorsom engedi,
szabja hitem a jónak.
Sorsomat, ha kell Nekí,
egy napon beteljesítem.

Új világ felé

Halld a hajnali madárdalt!
A béke üzenete ez.
Ébredj hát, indulj
egy jobb világ felé,
hol nem lesz háború,
nem lesz gyűlölet,
hol meghazudtolnak
elátkozott újtjai,
hol nem lesz fájdalom,
beteljesülnek a szép ígéreteik.
Holnapok romjain,
ha reményed bennem vész el,
akkor higgy egy jobb világban!
Igen, lesz szép életed,
hittel megerősítve.
Új élet vár rád,
a jövő igaz ünnepe,
megfáradt lelked majd
megtalálja végre a szépet.

Mukli Petra

A csendes őrző

Közömbös arcú idegen kifürkészi életed
Titkaidból leltárt készít, s túl őszinte képeket.
Éber szeme villanását elkerülni nem tudod
Lesz még úgy, hogy másként élsz majd, s félelmeid elhagyod.

Magányodban melléd ül, és bölcsen hallgat, hogyha kell
Mégis érzed, messze jár, kit titkos úton keresel.
Szürke falak árnyékában hangtalanul követ
Elragad, s kit fogva tart, soha vissza nem jöhet.

Benned él, és elpusztíthatatlanul őrzi minden percedet
Ereidben kering, s szívedbe téved: ő az őrző, ő a rend.
Valószerűtlen képekben feloldódnak napjaid
Nem is hallod, csak érzed távoli tájak hangjait.

Messzeségek hajnala

Azúrkék szép álmokép
Arcod márvánnyá vált rég.
Lelked gyöngye hófehér
Tisztasága benned él.

Földi léted árny és fény
Mégis lobog a remény.
Messzeségek hajnala
Új utakra szólít ma.

Csillagfátyol meglebben
Porszem lesz a nagy Minden.
Égi horizonton túl
Pereg a gyöngy, mélybe hull.

Szarka József

Voltak és vannak köztünk...

Voltak köztünk olyanok, akik
Nem hitték el, hogy Janus-arccal
Kerülünk, járunk,
Voltak, akik nem hitték a mennyeket,
A szép szavakat olcsó
Frázisoknak vélték,
Szerelmeinket lefricskázták,
Mondván: olcsó, perverz kis történetek,
És voltak, akik még azt sem
Hitték el magukról, hogy élnek,
Hogy ugyanúgy vérben mocsokban...
Születtek, mint bárki más,
Vannak, akik megpróbálják ledobni
Magukról borzalmas álmokat,
Gondolják, hogy ezek a sátán álmai,
És vannak, persze hogy vannak
Olyanok, akik kinyílnak álmaikban,
Mint a virágok, illatoznak,
Néha örömmünnepet ülnek,
Igen, voltak, akik elűzték őket,
Meggyalázták tündöklő arcukat,
Féltek tőlük, mert tudták,
Hogy ők a fény gyermekei.

Aya Sofia

Két haiku

Hattyú a folyón
Úszik halkabban nálad
Tán veled hálhat.

Hattyú a folyón
Siklik csendben melletted
Benned rejtőzhet.

Reménytelenség

... pedig láttam a tegnapot,
Érzem a ma hűvös érintését.
Mégis várom a holnapot,
Látom a tegnap
Gyenge fényét.
Ahogy elhalványulnak
Bennem emlék-izzók,
Hogy ízteleenné válik
Minden reszkető csók,
Látom...
Ahogy arcom barázdáit
Nem töltik fel
Búzavirág könnyek.
Várom a holnapot,
De csak az álmok
Múlnak, s jönnek.

Könnyek

Arcomat csúfítja
Magányom hege,
Mely lelkemből
Áradó örök forrás,
Nem vétek,
Nem romlás...
Vörösen izzó gejzír
Mossa szemem tükkrét,
S ahogy Madonna könnyez,
Oly fájdalmas könny ez.

Késő...

A szavak elhagyták ajkamat
S hangom az éterben maradt.
Szétfoszlott, s már lélegzi
Minden, mi él... - a szót -
S a szív csak remél
Nem él.
Nem él...

Szalai Szilvia Sofia

Őszintén

(Tatár Péternek)

Éjszakai álom helyett
Álmodni éberem,
S szívemben dobbansz
Kedvesem, mindenem!
Ha csillag gyúlna fényesen
Most, tudom Te itt
Lennél velem.
Kezem kezedet fogná,
Csak a Jó Isten tudná:
Te szeretsz, én szeretlek.
S melletted megszűnik
Minden érzéki határ,
Rettegni kezd a halál,
S a magány...
Ó az átkozott magány!
- magára maradt, társat
Nem talál; félhet az
Univerzum, várhat a világ,
Megállt az idő, az óra
Nem jár tovább, csak
Benned fogan meg
Szerelme a szívnek.
Tükre szemednek
- lelkem tükre - csak
én látom önmagam,
s Te látod magad...
Lelkemre lelked talált örökre.
Istenben boldogságra várt, de
Megjött a várva várt...
S elment örökre.

Hoffman Ádámné

Sasának

Óh, ne hidd, hogy nem tudom
vagy nem értékelem,
hogy TE teremtet meg
alkotókedvem feltételeit:
kiegyensúlyozott,
nyugodt életemet,
és még annyit mindent!

Óh, ne hidd, hogy nem tudom
vagy nem értékelem
azt, hogy te Vagy nekem,
hogy „elszenveded” pörgésemet,
elnézed szeleburdiságomat.
Ezúton KÖSZÖNÖM meg
neked, hogy számomra vagy,
s remélem, az is maradsz!

Vágy

(T.S.-nek ajánlva)

Én szeretnék lenni Neked: a Szél,
mely csak hozzád beszél, becéz,
s lágyan elringat.

Én szeretnék lenni Neked: a Nap,
mely életet s vidám kedvet ad,
s bearanyozza hajlékodat.

Én szeretnék lenni Neked: a Tűz,
a vágy, mely szíved hatja át
örökkön örökké.

Lennék Neked a Csillagod,
mely vezérel,
s folyton Rád ragyog.

Én szeretnék lenni Neked: a Világegyetem,
a mindenség,
a nyugtalanság és az állandóság,
mely fogva tart.

Julika

Áhítod a szépet,
S ontod a jót,
Neked mindig
Sok a tennivalód!

Pezseg körülötted
Az élet,
S hozzád mennek
Az olvasók:
Kicsinyek és „vének”.

Arra születél,
Hogy másoknak,
Örömet szerezzél,
Hiszen:

A bibliaismereti kört

Te szervezed,

Te vagy a

Határontúli magyarok

„anyja”

A filmklub motorja,

S egyben a város

Köztisztületben álló

Tagja vagy,

Tudja ezt

Kicsi és nagy:

Sok kiállításnak

Ad otthont

Az általad vezetett

Könyvtár,

Abba ne hagyd

E sokrétű munkát!

Tápláld tovább

Bennünk a keresztény

Szellemet,

S mi pedig továbbra is

s nagyra becsüljük

Jellemed!

Rácz Diána

Mit mondhatnék még

(mottó: „De nem ezt akarja-e mindenki?
Megtartani, amit nem lehet?
És szabadulni attól, ami nem akarja
elhagyni az embert?” E.M. Remarque)

Fészket raknék, látod?
S mégsem tudok.
Vadgalambként egyre szállok,
s nem találok a mákat,
csak üres és magányos fákat.

Merre visz utad? Végtelenbe vész az álmod...-
meg talán sohasem találok.
Hitted tán, hogy én leszek?
Aki perzselő fáklyaként, ódon illatú,
régli folyosókon felolvasztom a gyanta-záratokat?
Akartad, hogy én legyek a szél...
mely hűsíti Izzadt hajadat?

Nem lehet... az Idő hangtalan pereg elefántcsont kelyheiben,
s vele az én gondolatom is... észrevétlen...
s mire rájöttem, hogy síkítani kéne, mert fájni fog...
már kinyílt az első kapu,
és nem volt visszaút.
Az én lelkem zárva van,
s elveszett a kulcs,
régén talán nyitva volt... magam sem sejtem,
mi volt a pont, mikor már
hegynyi kő rakódott le benne.
De lásd, elmondom mivégre:
talán megszűnt a hit,
és meghalt a vágy.

Tudom hideg az ág nélkülem,
már visszaút sincsen,
összetört üvegfolyosók
csüggvedt acélhálóin
még ott csüngnek a szép napok foszlányai,
de már ez sem számít. Magadra maradtál,
és én magamra maradtam
Törékeny volt a pezsgőspohár
s bor...
nos, a bor könnyűnek találtatott.
Gyorsan csorgott kiszáradt torkunkon,
egy percnyi mámorért
mivégre?!

Káprázat volt csupán,
Szomjazó ember délibábja
Szikrázó sivatag csalfa tréfája
- a négy fal között,
ahol az ég: csupán a mennyezet,
s föld: csupán a pusztá kő,
s e furcsa koordináta-rendszerben
az X-tengely soha nem metszheti az Y-t,
így megoldás sincs talán...

de már nem érdekel
magányom már nem zavaros
kavargó semmiség,
hanem szikla,
s e kőbe vésem én a mát,
hogy a jelen múltra szikkadva
ne tűnjön el nyomtalan...

És... sajnálom, de parancsszóra nem bírnak álmok születni.
Tékozló fiúként, tudom nem könnyű visszatérni,
de a nyájamat összefogni én sem tudom,
ha egyszer a farkas is én vagyok.

A betűk ez éjjelen... árnycsíkokká züllenek,
s hiába kérdem én az Istent: Mondd Uram, én hová menjek??
Válasz nincsen... s talán észre sem vesz engem a nagy Válaszadó...

Vesd rám nyugodtan kínod minden követ,
én önző módon most csak magamra gondolok.

...és szövöm itt e sötétben
hangtalan... a semmit
talán már az álom is rám borul,
s halkán súgja fülembe az éjszakai szél:

Fészket raknék, látod?
S mégsem tudok.
Vadgalambként egyre szállok,
s nem találok a mákat,
csak az üres és kiszáradt, nagy gesztenyefákat...

Rácz Diána

Keresem hangod gyűrűjét

Azt hiszem, - most
hlányzik a hangod,
csillagfényes szavaid
ezüstös ragyogása,

vajúdó napjaink
végtelen folyama
talán sohase szüli meg
megváltó gyermekét, DE

legyen bármi,
úgy várom betűdből
szótt meleg takarót,
mely enyhíti magányom
hideg sötétjét,
vállamra borítom majd,
s kiszínezem könnyeimmel,
e gyöngyszínű tintával,

hogya ne felejs el
- bár nem érlek el,
ne felejs el
- hunyd be szemed
ne felejs el,

nem látlak,
de elképezem
szemed színét,
hajad érintését

.....

mondd, tudod-e, hogy mellkasomra
ült az egyedüllét?
hogya szívemet szántják a vad képzetek?
hogya fojtogatja torkom a bizonytalanság
sós tengervize?

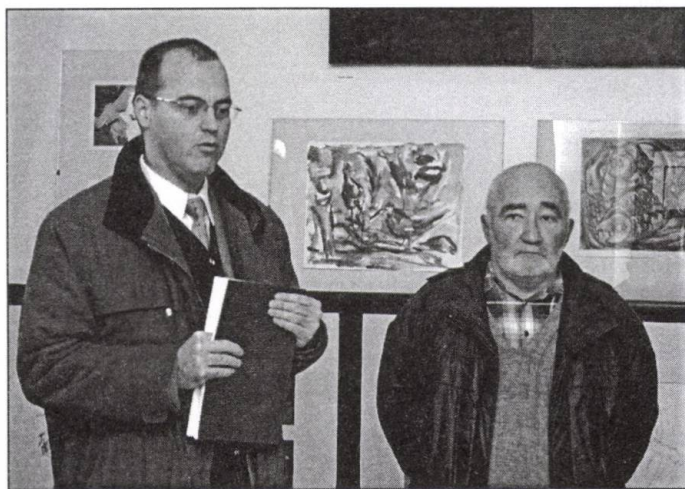
E fehér papírt már elborították
kusza tollvonásaim
kítőrrőlhetetlenül
nem mondok - most - mást
nem bírok
betűim kusza csomóvá váltak már.

25 éves a paksi Fiatal Alkotók Köre

Ez alkalomból nyílt kiállítás 2004. december 10-én a Paksi Képtár földszinti kiállítótermében, amely május végéig tekinthető meg.

A kiállítást Dr. Potoczky Iván, Paks város kulturális bizottságának elnöke nyitotta meg.

„Minden nap egy új nap”- mondta Andy Warhol a hatvanas években karrierjének csúcán, tele optimizmussal, energiával, sikerekkel. A nagy „Avantgarde,” művészek csoportjába tartozik, bizonyítják filmjei, képei grafikai, filozófiája. Bizonyosan voltak nehéz napjai is, mint mindenkinek, mindez a háttérben maradt. Egyik nagy példaképünk volt, más társadalmi viszonyok között élt és dolgozott. Az Underground köreiből mozogott. Az amerikai társadalom legszívesebben ebben az időben őt is kiközösítette volna. Ami igazán közös életérzés volt, az az idézett mondat: „Minden nap egy új nap”, számunkra + egy végtelen várakozás, egy végtelen vágyakozás a napi „rabszolga” munka mellett. Robotoltunk azért, hogy megkeressük a megélhetéshez szükséges filléreket. Mindez 25 év után is így maradt valamennyiünknek, akik azon alapító tagok volt, akik az alkotói tevékenységet komolyan gondolták. Próbálkoztak a képzőművészet területén is dolgozni. Nem volt lehetőségük vagy bátorságuk szakítani a polgári élettel, ezáltal energiájuk nagy részét lekötötték a hétköznapi gondok. Tulajdonképpen „Vasárnapi festők” maradtunk, mint a „vamos Henri Rousseau” száz évvel korábban Párizsban.

A következő gondolat, hogy a hetvenes - paksi évek vidéki „kultúrszegény kisváros”-i környezetében a hatalom ellen pszichológiai védőhálónak kiépített kapcsolatok, alkalmanként mentő övek voltak részünkre, és szükségessé tették az alkotókör rendszeres bővítését. Így nem éreztük magunkat annyira egyedül. A rendszeres találkozók, a szellemi felfrissülés és a kitekintés is biztosított volt.

Előzmények részemre: a pécsi évek, a „Pécsi Műhely” szakmai – szellemi közössége volt, és Perneczky Géza külföldi tanulmányutak. 1979-ben Édesanyám betegsége miatt hazatértem Paksra, miután adódott egy munkahely a művelődési házban - egyben az Ifjúsági- és Úttörőházban - mint kultúr munkás a képzőművészet területén. Ez alkalom volt arra, hogy a képzőművészet és a „nagyvilág” felé nyitott paksi fiatalokkal megismerkedjem. Szinte mindenkinek a nulláról kellett indulni, olyan feladatokkal, foglalkozásokkal és programokkal kellett indítani, amelyek egyszerre próbáltak oktatni és az alkotói folyamatok megismertetésére buzdítani. Nagyon sok alkalommal rendeztünk egy megjelölt közös feladatot, és közönséget is megmozgató akciókat.

Mindezekkel egyidőben, párhuzamosan elindult a Vizualis Kísérleti Alkotótelep is, Lantos Ferenc festőművész és Apagyai Mária zenetanár nyári kurzusaival. Számunkra rendkívül fontos szakembereket is sikerült meghívni, mint Bak Imre, Nádler István festőművészeket, Szabó Júlia, Hegyi Lóránd, Beke László, Perneczky Géza művészettörténészeket. A kiállítótermekben nagyszerű kortárs és hiánypótló történelmi kiállításokat rendeztünk. Kölcsönöztünk a pécsi Modern Magyar Képtár, a székesfehérvári István Király Múzeum és a budapesti Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményeiből és Kassák Lajos özvegyétől is kiállítási anyagot. Sokat segített ezen

a területen dr. Romváry Ferenc művészettörténész rendszeres közreműködése. Rendkívülien fontos volt Szabó Júlia művészettörténész kitartó szakmai és erkölcsi tá-

mogatása. (Egyedül Szabó Juliának merem elmondani a múzeum létrehozásával kapcsolatos terveimet még 1985-ben, az Ifjúsági Ház épületénél, visszautazása előtt.) Hegyi Lóránd kiállítás- és előadás-sorozatai meghatározóak voltak a kortárs művészet részünkre fontos irányainak megjelölésében. Számtottevők voltak, Aknai Tamás, Beke László előadásai, a kortárs zenei bemutatók Dubrovai László és Patach Iván közreműködésével az Ifjúsági Házban. Feltétlenül meg kell említeni az alternatív kiállítási sorozatok szervezésénél a Népművelési Intézet közreműködését a Kisgalériák országos hálózatának összefogásával. Állandó kényeszerhelyzet és tréning volt a rendkívül éber és erős megyei „kultúrcsendőrség” kijártsása, ami természetesen nem minden alkalommal sikerült. Nagyon nyitott volt és segítőkész a paksi művelődési osztály akkori

vezetője, Szántó Péter, aki kiállt az alkotótelep és a kiállítások programjai mellett, és bizonyos tekintetben megnyugtató háttérrel biztosított a további folyamatos munkához. „Minden nap egy új nap”, remény a túlélés-

re még napjainkban is. Közösségi csoportos alkotói munkához a műhelykörülményeink az Ifjúsági és Úttörőház megszűntetésével rosszabbodtak. Bizonyára, ha

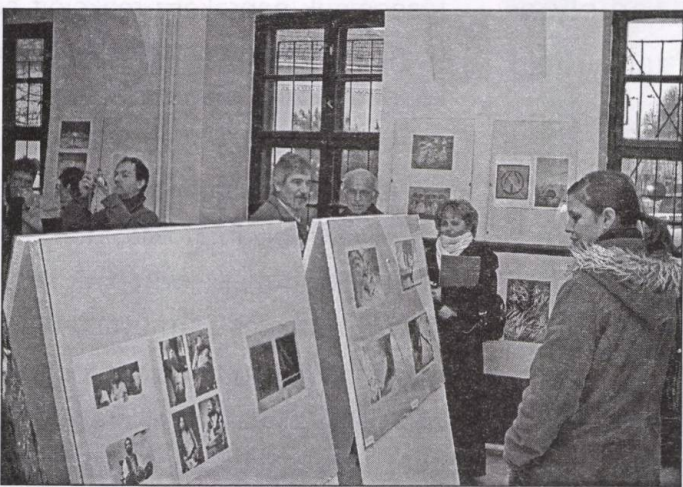
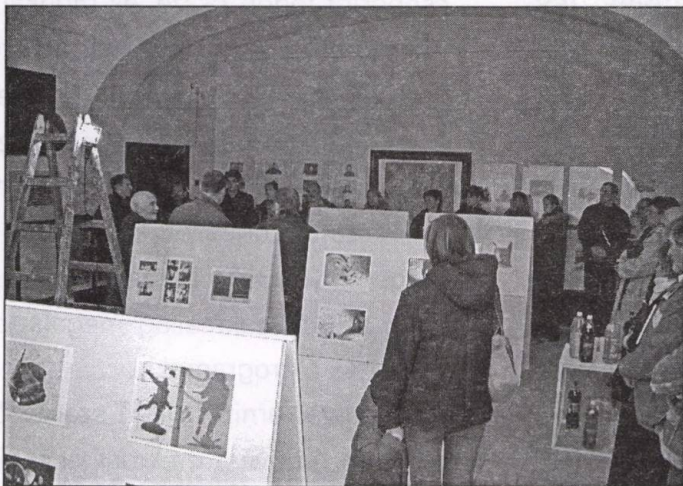
fociznánk, néptáncolnánk vagy zenélnénk, más lenne a helyzet.

A helyi kis képzőművészeti csoportosulásokat rendszeresen erősítették a képzőművészet és a kortárs művészetek felé nyitott barátok csatlakozása más szakmai területekről. A nyári telepek és a külföldi tanulmányutak alkalmával adódó találkozókkal bővültek a szakmai kapcsolatok, erősödött csapatunk. A bresciai művészek kis csapatával, a testvérvárosi kapcsolatokkal, kiállításcserekrrel a külföldi megmérettetés is eredményes volt.

A helybéli, tehetséges, kezdő fiatalokat is folyamatosan befogadjuk megelőlegezett bizalommal. Többen beálltak, beállnak sorinkba, vagy elmaradoznak.

Említésre méltó a Paksi Képtár létrehozásában és a kiállítási körülményeinek kialakításában végzett lelkes „társadalmi” munka. A lerobbant helyiségek kiállítóteremmé való alakítása megszámlálhatatlan

munkaórát és felmérhetetlen energiát igényelt. Tettek névtelenül, optimista tenni akarással a távoli jövő vizuális művészeti centrumának kiépítését előre megálmodva.

■ Hopp-Halász Károly

Fiatal Alkotók Köre PAKSON

A Fiatal Alkotók Köre (FAK) költők, festők, zenészek és művészetpártoló fiatalok alkotta csoport, amelyre az együtt gondolkodás, a kultúra iránti elkötelezettség, egyfajta „kultúrmisszió” a jellemző. Megszületésében és szellemiségének megteremtésében fontos szerepe volt Halász Károlynak (a Pécsi Műhely tagja) és az általa életre keltett, 1980-tól évente megrendezett VIKAT-nak (Vizuális Kísérleti Alkotótelep), amely a FAK szellemi és tárgyi feltételeit biztosította. A képzőművészeti tevékenységek paksi működéséhez jó példát adott a - már ekkor több évtizedes múlttal rendelkező - Pécsi Műhely és Halász Károly képzőművész szakmai hozzáértése, valamint szervezőkészsége.

FAK

FIATAL ALKOTÓK KÖRE

A VIKAT a magyar kortárs képzőművészetben egy sajátos, kísérletező, az aktuális képzőművészeti és társ-művészeti problémákra és irányokra reagáló művész-csoportot fogott össze, és munkájuk dokumentálását tűzte ki célul. A munkát már a kezdetek óta figyelemmel kísérték, és egyben résztvevőként segítettek olyan jelentős hazai képzőművészek, mint Bak Imre, Nádler István, Lantos Ferenc, Pernecki Géza, vagy a művészettörténészek közül csak szintén pár nevet megemlítve: Beke László, Hegyi Lóránt, Romvári Ferenc, akik a szakmailag megalapozott működést biztosították a programokhoz.

A szemlélet, amit a VIKAT szervezői képviseltek, a kortárs képzőművészet aktualitásának és kifejezési lehetőségeinek naprakész reakcióit segítette megnyilvánulni, olykor egy kicsit talán didaktikus, de mindenképpen újszerű megközelítéssel.

A Vizuális Kísérleti Alkotótelep helyi magjaként működik azóta is a Fiatal Alkotók Köre, amely gyakorlatilag (1980-tól) folyamatossá tette az alkotótelepek nyári programjait egész évben. A képzőművészek, irodalmárok, zenészek és művészetbarátok alkotta csoport magához gyűjtötte azokat a kortárművészethez vonzó fiatalokat, akik alkotóként vagy műpártolóként, nem akadémikus alapokból kiindulva igyekeztek a jelen művészeti törekvések áramához csatlakozni és ezt a tevékenységüket népszerűsíteni.

A FAK munkájában én magam is részt vettem. Az általunk végzett programok sokszínűek voltak, a perfor-

manctól a diszkóban és más közösségi helyeken végzett akciókon és ezek dokumentív megjelenítésén keresztül a közös festés és a vizuális párbeszéd szinte minden területét kipróbáltuk. Reflektáltunk pályázatok adta témákra, sajátos megközelítésünkkel mindig a vizuális válaszokat kerestük, vagy a válaszadást provokáltuk, és nem a kiírt téma sokszor nevetséges dilettantizmusát követtük. Komplex művészeti eseményeket szerveztünk, melyekben fontos szerep jutott a társművészeti kapcsolatoknak és analógiáik felkutatásának. A FAK-ban munkálkodva a művészetet nem statikus, hanem nagyon is mobil tényezőként értelmezve fejeztük ki önmagunkat, vagy reflektáltunk képzőművészeti, és időnként társadalmi jelenségekre. Eszközként alkalmaztuk a hagyományos ceruzán, ecseten, fotón keresztül a gondolati-konceptuális lehetőségeket egyaránt. Igyekeztünk mindenhova eljuttatni a képzőművészeti gondolkodást. Ebben a munkánkban szellemi inspirátorunk szinte minden esetben Halász Károly képzőművész volt. Számos kiállításon vettünk részt: Budapesten, Pécsen, Székesfehérváron, Ózdon, Miskolcon stb., és külföldön Gubin, Galanta, Lauda és Brescia városokban.

A kilencvenes években egy új időszak kezdődött, amely a Paksi Képtár kortárs képzőművészeti intézményhez kötődik.

A nyolcvanas évek harcos és makacs eltökéltség jellemezte „underground” időszakához képest 1991 óta a Paksi Képtár létrejöttével a FAK-hoz kapcsolódó fiatalok számára a képzőművészeti munka intézményesedhetett. A kiállítások, pályázati- és információs lehetőségek biztosításával bázisszerepet betöltő képtár a FAK életében állandó segít-

séget nyújt, és a kortárs képzőművészet három évtizedes múltja visszatekintő anyagával naprakész szellemi forrásanyagként szolgál a fiatalok számára.

A képtár létrejöttének körülményeivel kapcsolatban azonban meg kell említenem az alkotócsoporthoz alapító tagjainak fontos segítő szerepét, lelkes személyes közreműködésének fontosságát és nem utolsósorban Halász Károly képzőművész és „képtáralapító” áldozatos népművelő munkáját, amelynek köszönhetően jött létre egy intézmény, amely mára a fiatal alkotók központjává vált.

A Paksi Képtár egyre újabb lehetőségeket igyekszik biztosítani az érdeklődők számára. A képtárban létrejött egy képzőművészeti információs központ, ahol katalógusok, videokazetták, diák és CD-tár segíti az érdeklődőket. A képtár segítségével országos és nemzetközi kapcsolatok jöttek létre, amelyek újabb lehetőséget biztosítanak a képzőművészeti kitekintésre és az egyetemes képzőművészet jelenlétére Pakson.

A Fiatal Alkotók Köre 1980-tól már közel negyedszázados múlttal működik városunkban. Akkor is működött, amikor képzőművészeti tevékenységét az aktuális kulturális vezetés nem akarta tudomásul venni, vagy egyenesen gátolta; akkor is működött, amikor a volt Ifjúsági Ház ablak nélküli padlásthelyiségébe szorult; és ma is működik, amikor önálló helyiséget nem tudhat magának a városban, de ennek ellenére dolgozik a csoport Pakson és a „kulturális missziót” a kultúra iránti elkötelezettségét és ennek népszerűsítését mindmáig megtartotta.

■ Ritter János

Keramikusok, festők kiállítása

2004. október 21-én rendhagyó kiállítás nyílt Pakson, a VMK nagykiállító termében.

Nem mindennapi, hogy egy város festőinek, keramikusainak majdnem teljes bemutatkozására sor kerüljön.

Bagdy László megnyitóbeszédében említette, hogy az, aki fest, rajzol, verset ír, szobrot készít saját örömeire, nemcsak önmagát és környezetét gyarapítja, hanem a várost is. Gazdagít bennünket, a nézőket a mű szépségeivel, szín- és formavilágával, gondolataival, gazdagítja a várost, és hírét adja az országban, vagy akár a határokon túl is, hogy az atomerőmű mellett Paksnak vannak más értékei is.

A művek más-más karaktert mutatnak be, és életútjuk rövid áttekintése talán a művek befogadásához is támogatást ad.

Minden most kiállító művésznek már volt egyéni kiállítása Pakson, de éppen ez a rendhagyó, hogy tizennyolc művészt egy kiállításra is össze lehet hozni.

A kiállításon az alkotások már saját világukat élik, azt a világot, amit az alkotó teremt, ami életének, világképének része. Hogy ki, mennyit mutat be mindebből azt az alkotó dönti el, és az elkövetkezendő kiállítások. Bizom abban, hogy még sok sikeres kiállításon találkozhatunk műveikkel – zárta szavait Bagdy László.

KIÁLLÍTÓK

Acsádi Rozália

A paksi születésű alkotót elsősorban mint költőt ismerjük, és az utóbbi években gyönyörködhetünk kisplasztikáiban. Autodidakta módon tanul, hobbiként műveli ezt a művészeti ágat, mester nincs. Otthon dolgozik, tanító a 2. számú általános iskolában.

Bencze Barnabás

Kisgyerekkora óta él Pakson, rajztanárként dolgozik. Sok festőgenerációt nevelt fel az elmúlt években. Ősztől nyugdíjas, és reméljük, hogy újra lesz ideje a festészetre, és minél több munkáját csodálhatjuk.

Fogasné Rác Éva

Tizennygy éve paksi lakos. 1987 óta foglalkozik fazekassággal. Mestere Kovács László kalocsai fazekas. Hódmezővásárhelyen végezte el a kerámiaformázó iskolát. Munkája során különböző technikákat alkalmaz.

Gódor Lilla

Tizenegy éve él Pakson. Egy tanévet tanult Palicz József festőművésztől. Jelenleg a kaposvári egyetem művészeti karára jár. Ebben az évben kezdett el festeni, szereti kifejezni saját érzésvilágát. Technikája akrill.

Győrffy József

1983 óta él Pakson. 20 éves korában kezdett festéssel foglalkozni. Saját magát képezte tankönyvek felhasználásával. Stílusa realista. Technikája olaj, pasztell, akvarell. Az Országos Képző- és Iparművészeti Társaság és a Tolna Megyei ART 999 Művészeti Egyesület tagja.

Kiss Mária

1987 óta lakik Pakson. Hobbiként kezdett el foglalkozni a festéssel. Munka mellett Takács Éva szakkörébe jár 1996 óta. Mindenféle stílust szeret kipróbálni.

Kiss Zoltán

1991 óta él Pakson. Halász Károly irányítása alatt kezdte el képzőművészeti pályafutását. Stílusa természetközeli absztrakt. Témája: levelek, fák és azok különböző kompozícióinak létrehozása. Technikában szinte mindent használ.

Korpácsi Ferenc

Paksi születésű. Gyermekkorától foglalkozik rajzolással. A vizuális alkotótelepnek kezdetektől résztvevője. A Fiala Alkotók Körének alapító és állandó résztvevője. A Paksi Képtár gyűjteménykezelője. Geotermikus konstruktivizmus minimalart jellemző munkáira. Vegyes technikával dolgozik.

Kövesdiné Hernádi Klaudia

Paksi születésű. Amatőrként módon kezdett el festeni. Főleg tájképfestéssel foglalkozik. Technikája: olaj.

Makó András

1995-ben költözött Paksra. Képzőművészeti egyetemet végzett Kolozsváron. Diplomáját honosította a magyar Képzőművészeti Egyetemen. Szürrealista irányzat felé hajlik. Inkább olajjal dolgozik, de vegyes technikákat is alkalmaz.

Májner Zsófia

Paksi születésű. 1994 óta fest. Amatőrként kezdett el dolgozni, majd mestere Halász Róbert lett. Egyetlen irányzat mellett sem kötelezte el magát, sokféle technikát alkalmaz. Hét évig főfoglalkozásban festett.

Markó Tímea

Paksi születésű. Tíz éve foglalkozik festéssel. Zebegényben tanult rajzolni. Mestere Halász Róbert festőművész volt. Stílusa impresszionista. Technikája: olaj, vászon.

Péger József

Paksi születésű. 1997 óta foglalkozik festéssel. Saját magát képezte, mestere nincs. Stílusa eklektikus, többfajta stílus keveréke. Technikája: olaj, akvarell, pasztell és ceruza.

Ritter János

Paksi születésű, az Iparművészeti Egyetemen végzett. Stílusában táj a téma, a szerkezetek, a formák ezeknek a leegyszerűsítése, átdolgozása, átalakítása és plasztikus felületek kialakítása. Technikája: olajfestészet.

Takács Éva

Paksi születésű. Az Iparművészeti Egyetemen végzett. Stílusa fotók és a táj festőisége és az ismétlődésekből, a tükröződésekben kirajzolódó különleges formák és térhatások kompozíciói. Technikát tekintve fotókból hoz létre kompozíciókat.

Vanyó Adrienn

Tíz éve paksi lakos. Sárospatakon szakmunkás-képző iskolában sajátította el a mesterséget. A hagyományos fazekasságot ötvözi a modern kerámiatechnikákkal.

Vajnai Irina

Más ország kultúráján nőtt fel. Magával hozott egy sajátos érzékenységet, mely csodálatosan tükröződik képein.

Zirczi Judit

Paksi születésű. 17 éves kora óta foglalkozik képzőművészettel. Jelenleg a Képzőművészeti Főiskola másodéves hallgatója. Szereti a tájképben az emberek által készített építményeket ábrázolni, főleg ipari dolgokat. Stílusa konstruktív és összetett. Technikája vegyes, kedvence az olajvászon.

Fotó: Molnár Gyula

A hagyományok őrzője

Hrivik Lászlóné, Erzsike

Fáradhatatlanul tevékenykedik a régi értékek felkutatása, a hagyomány őrzése terén. Kiállítások, helyi rendezvények keretén belül igyekszik bemutatni a népi szokásokat, a régmúlt élet kellékeit, használati- és dísz tárgyait. Saját kezével örökíti át a népművészetet, főként kalocsai hímzéseket készít. Kézimunkáit több településen bemutatták. Nemcsak őrzi a hagyományokat, de teremti is. Évek óta szervez gyermeknapit zsúrt 80-100 óvodásnak, kisiskolásnak, amit a gyermekek mindig nagy örömmel várnak.

Hrivik Lászlóné, Erzsike Dunakömlődön él. A Tolna Megyei Ruhaiipari Szövetkezet paksi varrodájában mézőként dolgozik. Férje oldalán a családi kört felnőtt fia, családos lánya, unokája mellett 12 éves kislánya és 11 éves fogadott lánya teszi teljessé. Szívén viseli a település sorsát. Igyekezete mindig azon van, hogy Kömlőd értékeit felszínre hozza, bemutassa. A faluházban rendezett, régi tárgyakat bemutató, nagyszerű kiállításnak ő volt az ötletgazdája. Kezdeményezésére sokan megmozdultak a faluban, szívesen hozták elő a régi holmikat. A régmúlt idők hétköznapijait felidéző tárgyak nagy tetszést arattak az érdeklődők körében.

Őszi, téli estéken szívesen kézimunkázik. Főleg kalocsai hímzéseket készít. Bemutatták terítőit Dunakömlődön kívül Bikácson és Faddon is. Az ezeréves fennállását ünneplő Faddon

több kiállítást is rendeztek, és Erzsike munkái egy külön teremben nyertek bemutatást. Gyönyörű asztalterítők, futók, drapériák hirdették készítőjük ügyességét. Erzsike az évforduló alkalmából hímezett zászlót ajándékozott Faddnak.

Az idei kömlődi szüreti napon újabb ötletekkel állt elő. Javaslata alapján született meg az idei szüreti nap szalmalánybábujja, és így a férfi szalmabábu párt kapott. A falubeliekkel közösen öltöztették fel a szalmalányt, ugyan-

úgy, mint ahogy közösen díszítették fel a faluházat és környékét. A bábu kötényét Erzsike varrta, és piros fűszerpaprakából maga készítette a száját, nyakláncát, szemét pedig napraforgóból állította össze.

A Dunakömlődi Faluház vezetője támogatta azon ötletét is, hogy készítsék el a szüreti napra a kisbíró botját, amire hagyományteremtésként minden évben szalagot köthet-

nek. Feil József helyi fafaragó készítette el a kisbíró kissé göcsörtös botját, melyre az első szalagot Erzsike helyezte. A szalag egyik oldalára a „Dunakömlődi szüreti napok – 2004” feliratot hímezte, kék szőlőfürttel díszítve, másik oldalát nemzeti színű szalaggal dolgozta össze.

Dunakömlődön már nem szokatlan, hogy gyermeknap táján Hrivikék udvara gyermekzsvajtól hangos és a kerítést léggömbök díszítik. Az idén már hatodik alkalommal rendezték meg a hagyományos gyerekzsúrt. Eddig önerőből látták vendégül a 80-100 főnyi ovist, iskolást; az utóbbi alkalommal azonban pályázat útján támogatást nyertek az önkormányzattól. Belső indítástból fakadt az első összejevetel, saját és fogadott gyermekének, valamint azok társainak akartak örömet szerezni. A kezdeményezés anynyira jól sikerült, hogy a folytatás mellett döntöttek. A kör már kibővült a két kislány mellett az

unoka óvodáscsoportjával is. Gazdag program, sok játék, műsor és finom falatok várják ilyenkor a gyerekeket.

Erzsikét arról kérdeztem, hogy mi motiválja, mi fáradhatatlanságának titka, miként vélekedik a népművészeti értékekről, a hagyományokról?

- Nagyon szeretném, ha a régi hagyományok megmaradnának. A népi értékek őrzése a magyar kultúrában él. A régi tárgyakból összeállított kiállításunkkal egyben arra is felakartuk hívni a figyelmet, hogy ha mi, középkorúak nem gyűjtjük össze ezeket, akkor az utánunk következő generáció már nem teszi meg, és el fog veszni. Szeretném Dunakömlődön felpezsdíteni ezt a hagyományőrzést. Azt az ígéretet kaptuk a város önkormányzati képviselőitől, hogy biztosítanak számunkra egy helyiséget, ahol múzeumot rendezhetünk be.

Hogy honnan van ehhez erőm? Nekem éppen ez ad erőt a mindennapi tevékenységemhez, a hétköznapokhoz. Nagyon szeretek ezzel foglalkozni. A kulturális elfoglaltság jelenti a feltöltődést a mindennapok elviseléséhez, kiszínesíti az életemet. Egy szigorú körforgás az életünk, reggel felkelünk és dolgozunk, dolgozunk. Szeretnék többet színházba, moziba járni, szórakozni. Szerencsére szépen működik a helyi faluház, ahol nagyon sok színvonalas, élménydús programra kerül sor. Szeretek ebben segédkezni. Ha valahol valamit sikerül megvalósítani, akkor az lelkesít, továbbiakra sarkall, és keresem, hogy mi lehet a következő lépés.

További sok sikert kívánok!

■ Lovásziné Anna

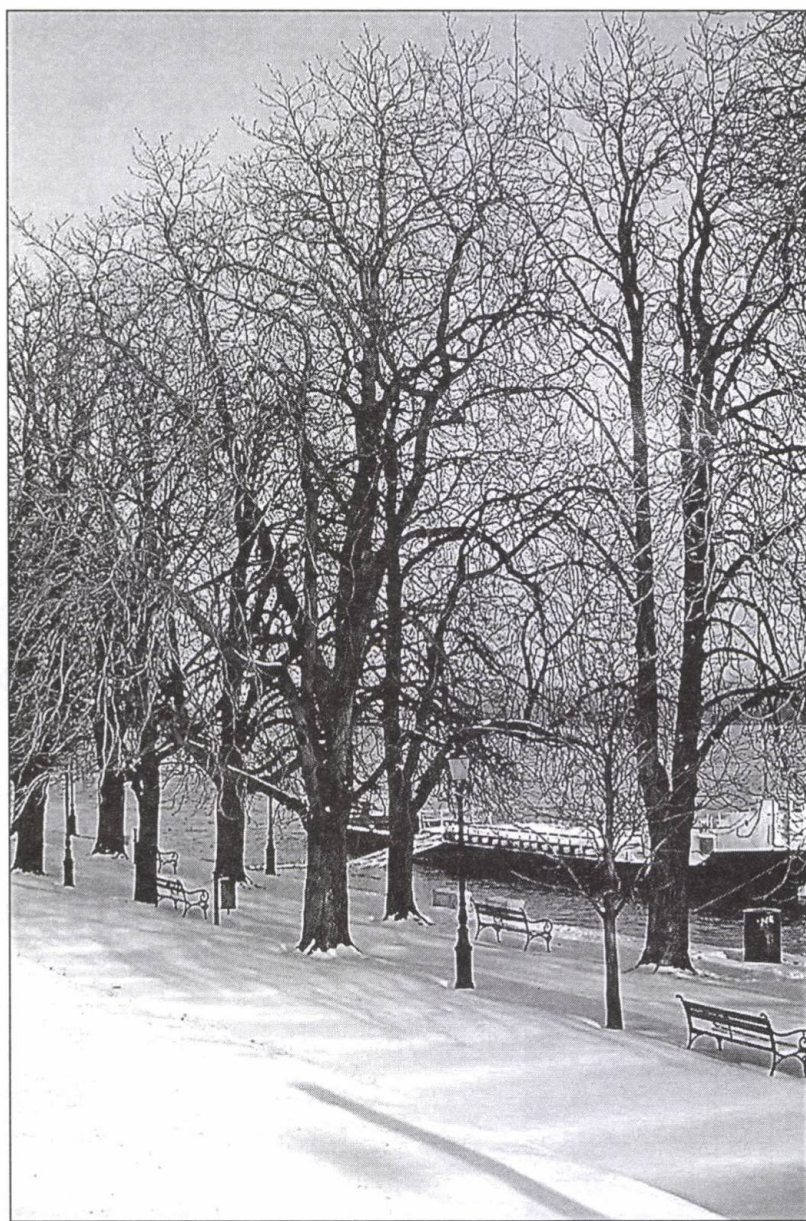

Molnár Gyula fotókiállítása

2004. december hónapban a Dunakömlődi Faluházban Molnár Gyula fotóiból nyílt kiállítás. Az érdeklődőket a faluház vezetője, Bodó Katalin köszöntötte, majd Darócziné Szalai Edit, a VMK igazgatója nyitotta meg kiállítást.

A kiállító, a művész, a sajtófotós Molnár Gyula igen szerény személyiség. Önmagáról keveset vall. Helyette a képek beszélnek. A képek, melyek itt, a kömlődi kiállításon az építészeti emlékeket, a természet ritka mozzanatait mutatják be, és ráirányítják a figyelmet egy különleges, szép látnivalóra vagy a fény játékára.

– Mikor kötelezted el magad a fotózás irányába? – kérdeztem Molnár Gyulát.

– Több mint 30 éve foglalkozom fényképezéssel. Még gyermekkoromban fekete-fehér filmmel kezdtem. Majd az idők folyamán teret hódított a színes film, és így annak is megtanultam a technikáját. Eleinte hobbi szinten érdekelt a fényképezés, később már hivatásos jelleggel is. Újságoknak fényképeztem. Kezdetben csak szórványosan küldtem a fotókat, de később már komolyabb kapcsolat lett belőle. Elsősorban a Paksi Hírnöknek dolgoztam, de hosszú időn keresztül készítettem fotókat az MTI és más hírügynökségek, újságok számára. Hivatásszerűen így nőtem ki magam. A sajtófotózástól kezdve a portréfotózásig szinte mindenbe beletanultam.

– Mi alapján mész ki egy helyszínre, és készítesz sajtófotót?

– Erre kétféle lehetőség van. Vagy felkérnek a fotózásra, és ekkor ilyen indíttatással megyek a helyszínre, vagy csak egyszerűen saját szándékból látogatok el egy rendezvényre, és az ott készített fotókat juttatom el a lapokhoz. Nagyon ritkán készítek szöveges tudósítást, az írás nem az én világom. Én elsősorban fotókat készítek.

– Milyen szemszögből nézed a világot, készíted a fotókat?

– A legtöbbször csak megyek az utcán - témától függetlenül -, és megragad egy természeti kép, egy épület vagy egy arc. Akkor azt gyorsan lefényképezem. Szociofotóim nincsenek, de portrékkal foglalkozom. Sok képet készítettem az

emberekről. Szinte minden helyszínre visszatérek, több alkalommal is, mert minden évszakban változik a táj, a kép, változnak a fényviszonyok, és így más a színvilág, a hangulat.

- *Mi motivál belülről?*

- A pillanatok megörökítése. Az, hogy az utókor is élvezhesse a jelen nyújtotta szépséget. Egy felvétel nem lesz még egyszer ugyanolyan, mert a pillanat nem megismételhető. Számomra fontos, hogy megörökítsem a pillanatot, hogy más is lássa.

- *Hol mutattad be eddig a képeidet?*

- Volt már kiállításom Pakson és Dunaszentgyörgyön. Az első kiállítás alkotótábor keretében zajlott a Paksi Képtárban. 2002-ben a paksi Városi Művelődési Központ könyvtárgalériájában, majd még abban az évben Dunaszentgyör-

gyön volt önálló kiállításom. Idén két alkalommal a paksi Cafe-42-ben mutattam be képeimet. A dunakömlödi kiállítás a sorban az ötödik. Nagyon örülök, hogy sok ember ellátogatott a kiállításra, és tetszésüket fejezték ki a képek láttán.

- *Milyen terveid vannak 2005-re?*

- A fotózás mellett most egy könyv szerkesztésével foglalkozom. Az önkormányzattól pályázat útján támogatást kaptam egy fekete-fehér fotóalbum kiadásához, így 2005 első hónapjaiban lesz tennivalóm bőven. Távlabbi terveim közt szerepel egy másik könyv kiadása is, valamint egy tavaszi kiállítás anyagának összeállítása és megszervezése.

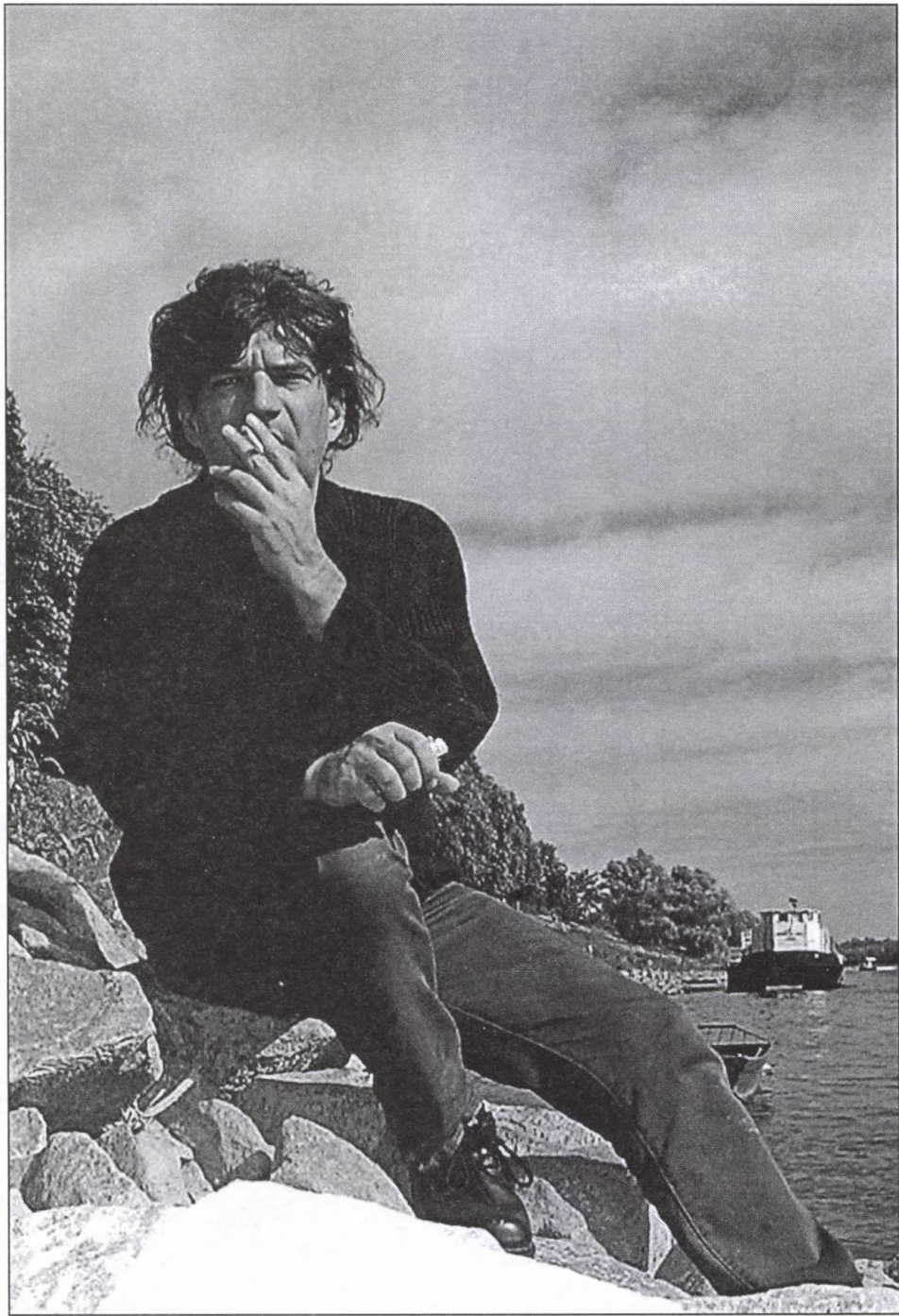
További sok sikert kívánok!

■ Lovásziné Anna

“Korunk létformáját mutatja be.”

Zirczi Judit

Szeptemberben Zirczi Judit újabb kiállítását tekinthette meg az érdeklődő közönség a VMK könyvtárgalériájában. A fiatal festő, egyetemi hallgató újabb képekkel, újabb ábrázolásmóddal állt elő. Tükröt tartott a világra. Meglátta a dombok között húzódó villanyvezetéket, a fák fölé magasodó gyárkéményeket, és megörökítette azokat. Képei többsége az atomerőmű egyes részeit, építményeit mutatta be, mégpedig olyan szemszögből, olyan oldalról, mely az ott dolgozókra is az újdonság erejével hat. A következő oldalakon Zirczi Juditot és festészetét kívánjuk bemutatni mesterének szavai, saját vallomása és a kiállításról készült tudósítás alapján.

■ Lovásziné Anna

Vallomás – A motivációról

A teret ábrázolom, melyet az ember létrehoz. Technikai tudása szolgálja kényelmét, vágyait, tornyokat és üvegpalatákat növeszt. Alkot, pusztít, energiát termel, mozgat a cső és elektromos hálózatokban. Ezek a vénák, artériák behálózzák és táplálják civilizált világrendünket, és planetáris társadalommá kapcsolnak össze. A jelek a térben az emberek átváltozásai, kinőnek a vágyainkból, a tudásból, alkotó lényegünkől. A léttér a rendszert működtetve együtt lüktető szövevény, és a paradicsom ígéretét éppúgy magában rejti, mint az útvesztők kétségbeesett bolyongását.

Tavaly nyáron jártam először megfigyelőként a paksi atomerőműben. Elindult bennem egy gondolati folyamat, mely során kutatni kezdtem, hogyan él a mai ember a társadalomban.

A paksi ember metamorfózisa az atomenergia.

Egyre izgalmasabbá váltak számomra az információgyűjtő látogatások. Jártam a gyomrában. A gépház vakítóan fényes csőrendszereinek tekeredését dolgoztam fel a képeimen.

Megnéztem a szívét is, a reaktorcsarnokot. Mindez olyan organikus rendszert rajzolt bennem, hogy szinte élő szervezetnek észleltem. Beszélgettem az ott dolgozó emberekkel, többen baráti vagy családi kapcsolatban vannak velem. Sokuk a kezdetektől részt vett a létrehozásában és működtetésében. Az életük részévé vált az építmény, számomra pedig színes történetekké alakult a rideg ipari környezet.

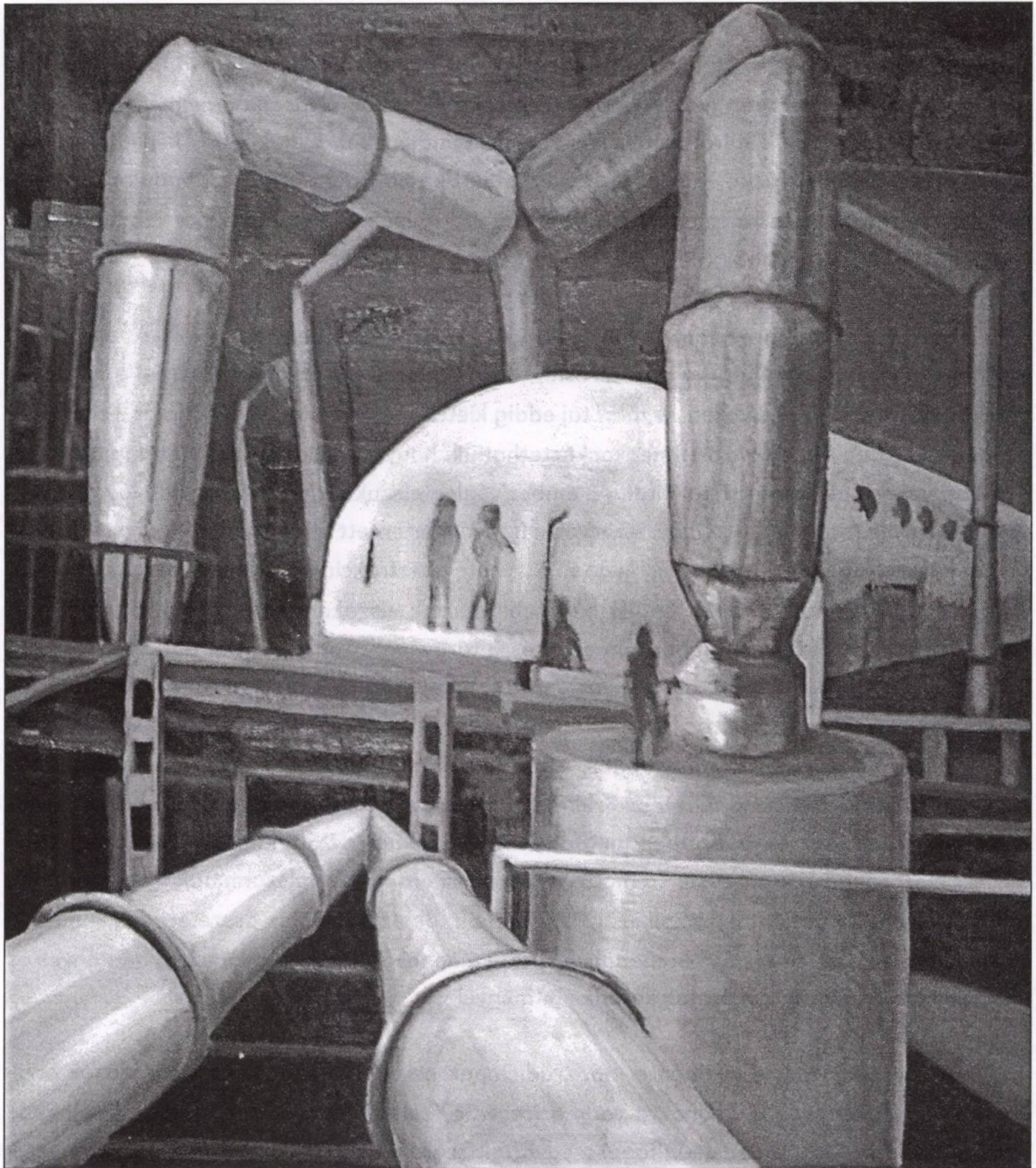
Sokat utazom Paks és Budapest között, az út mellet látottak témáimmá váltak. Megfigyeltem a dunaújvárosi Vasművet, a papírgyárat, az olajfinomító toronyerdejét Százhalombattán, a földeken a magasfeszültségű vezetékeket.

Az ipari építmények az ember jeleit hagyják a léttérben, ahogy én a papíron vagy a vászonfelületen, úgy az ember a földre írja történetét, és a mai kor jeleit helyezi rá. Ez a képanyag a kifejezésem forrása, gondolataim közvetítője arról a térről, melyben én is mozgok.

Zirczi Judit

A táj metamorfózisai

Zirci Juddi munkái

... mely a huszadik század festészetére új jellemző volt, éppen a festészetben is szerepet
 kap, ma már a modernizmus öröksége is festészetben jelenik meg. Zirci Juddi festésze-
 tészetét színesítésre törekvő alkotás volt igen tudatosan vagy tudatlanságban, de
 amilyen társadalmi viszonyok között.

...
 ...

A táj metamorfózisai

Zirczi Judit munkáiról

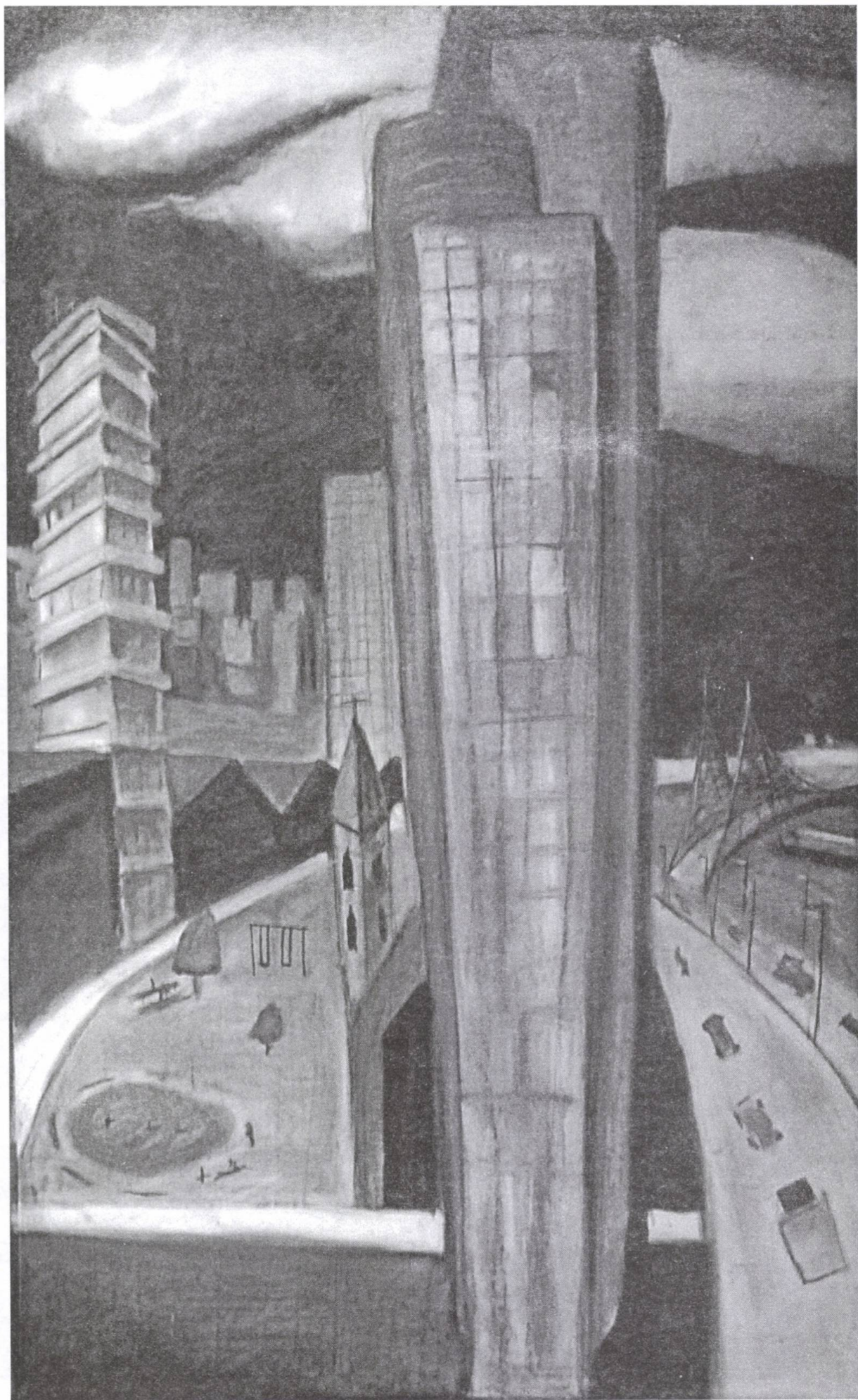
Tájak illúziói rakódnak le a tudatban, utazásaink elsuhanó emlékképei, de van, aki nap mint nap ugyanazt a környezetet nézi. A közeg, amelyben élünk, befolyásolja érzelmeinket, gondolatainkat, ritkán látjuk kívülről saját életterünket. Mindenki alakul egy képzeletbeli táj, mely kedves emlékekkel bír, vagy épp a rossz emlékek miatt nem képes szabadulni tőle. Magunkban hordozzuk ezeket a táj emlékeket, alakítjuk, stilizáljuk, önmagunkhoz idomítva saját érzéseink hordozóivá válnak.

Zirczi Judit tájbrázolásai nem romantikus, nosztalgikus természeti képek, a pillanatnyi illúzió ábrázolását elhagyva egyszerűsíti, és így elvont jelentéssel ruházza fel a látszólag objektívnek tűnő képi elemeket. Az ipari táj eddig kietlennek hitt világát alakítja át, korunk létformáját mutatja be, még azt is megkockáztathatjuk, hogy a modern ember létalapjait feszegeti környezetének bemutatása által. Az ember végleg elszakadt a természettől, így a természetes környezet is már csak egy rezervátum, saját teremtett világában képes csak élni. A festmények a klasszikus modernizmusban létrejött absztrakciók eredményeit felhasználva, egyszerre ábrázolnak, és mint önálló képarcok elszakadnak a tárgyi valóságtól. A szemlélődő, kívülről figyelő ember felfogása és a tárgyával azonosuló, azt antropomorfizáló alkotói hozzáállás kettőssége alakítja festészetét. Valójában ez a festészet lírai konstruktivizmus, mert a rezignált, sokszor hűvös ábrázolás mögött érzéki módon megmunkált felületeket, finom színharmóniákat, disszonáns, expresszív formaalakításokat találunk. Metafizikus tájak ezek, mert jelentésük nehezen körülírható, feltörő érzések katalizátorai, amelynek része a ridegnek tűnő ipari környezetben megtalált szépség, vagy az általunk teremtett mesterséges világ szorongó kisugárzása. Fő motívuma a paksi erőmű komplexumának fragmentumai, amely már önmagában is szimbolikus jelentéssel bír, de ez a jelentés összetett és ellentmondásos. Mintha a labirintus ősi, archetipikus eleme élne tovább, mert ugyanazzal a talányos és kiismerhetetlen jelentéssel bírnak korunk építményei is.

Zirczi Judit festményeiben a már tradíciónak nevezhető képalkotó megoldások ötvöződnek, tájképzeteiben az ikonokra vagy a trecento festészetre jellemző stilizált téralakítás vagy a plasztikus síkábrázolás felfogása egyaránt szerepet kap. A kubizmus, és annak hatása, mely a huszadik század festészetére oly jellemző volt, ebben a festészetben is szerepet kap, ma már a modernizmus öröksége is festészeti tradíció része lett. Zirczi Judit festészete összetett, szintézisre törekvő alkotói utat ígér, tudatosan vagy tudattalanul jelképeket teremt, amelyek létünk kifejezőivé válhatnak.

■ Gaál József

Szeptemberi szüreti napok

Pakson és a hozzá tartozó településeken a szüreti napok jegyében telt a szeptember hónap. Cseresznyés pusztán szeptember 4-én, Pakson 18-án, Dunakömlődön pedig 25-én tartották meg a szüreti napi vigasságokat.

A cseresznyési és a paksi rendezvény eseményeiről Fodor Melindától, a Paksi Közművelődési Kht. munkatársától kaptunk tájékoztatást. Közművelődési Kht. és Horváth Zoltán, cseresznyési képviselő szervezésében jött létre az első alkalommal megrendezett Cseresznyési Szüreti Multság, mely igen szép sikert aratott, nagyszámú közönség részvételével zajlott.

A rendezvény felvonulással kezdődött, amit lovasok, fogatosok sora és egy négyökrös szekér színesített. A régi iskola előtt lovasbemutató, műsor és kézműves foglalkozás (cserépfestés) kínált szórakozási lehetőséget. A nap folyamán a Paksi Illyés Duó slágereket adott elő fuvolán és szintetizátoron, fellépett a Németkéri Nemzetiségi Táncscsoport, a dunaszentgyörgyi Vadrózsa Táncscsoport, valamint a paksi Húrock Együttes. A műsorok között tréfás feladatokból álló szüreti vetélkedő tette még vidámabbá a napot. A jó hangulatot igazolta, hogy a programot reggel 5-ig tartó szabadtéri bál zárta.

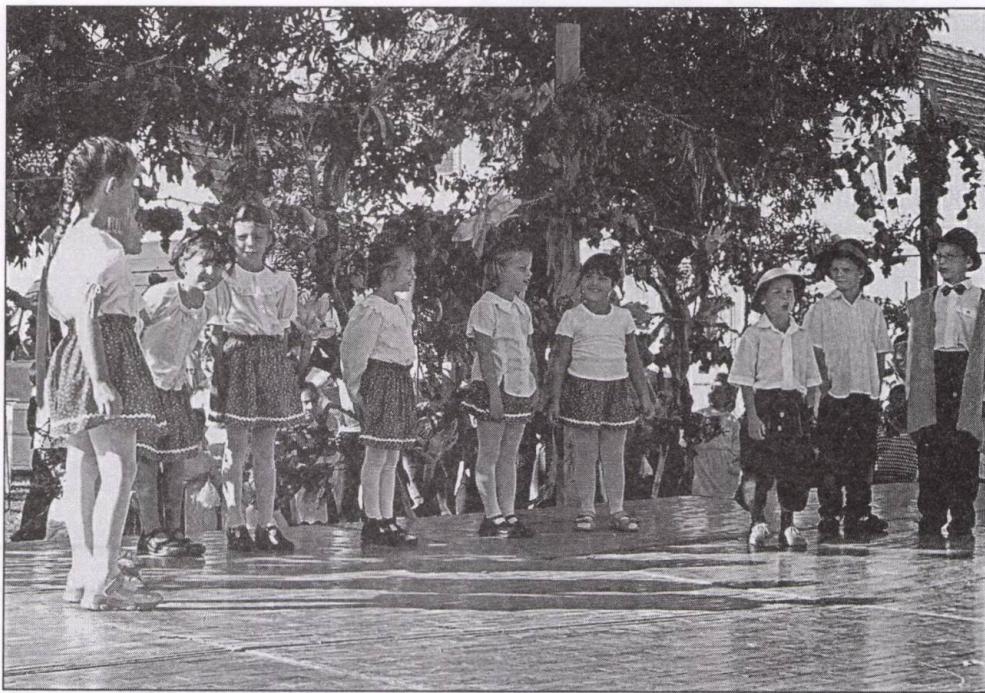
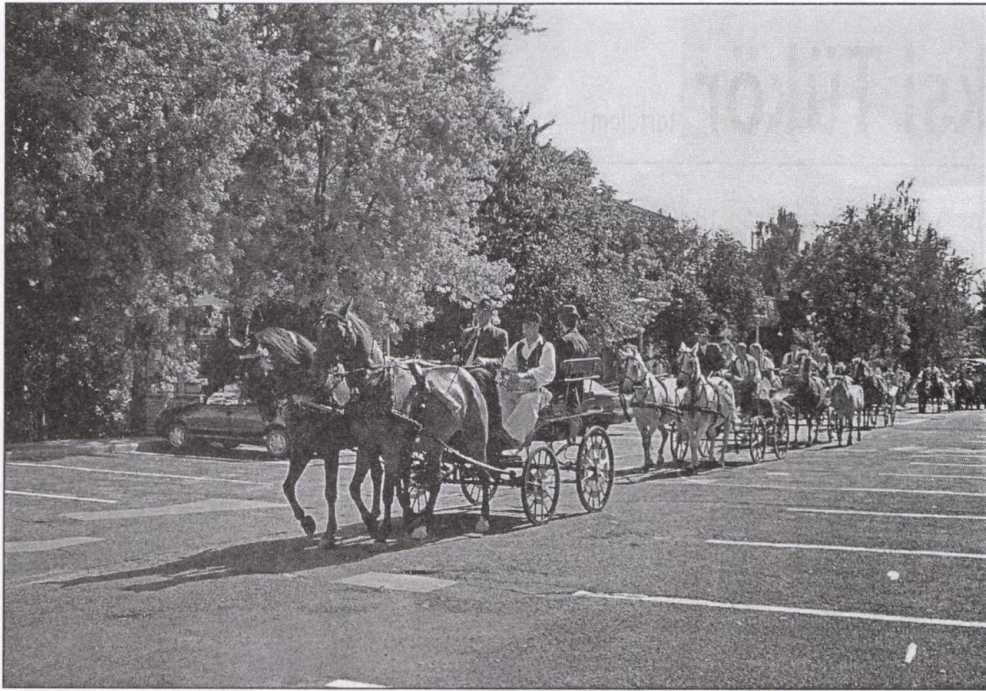
A Paksi Szüreti Nap a hagyományokhoz híven a művelődési központtól induló lovas felvonulással kezdődött. A város különböző pontjain kisbíró dobolta ki az aktuális eseményeket, a Bölcskei Néptánc Egyesület felnőtt csoportja menettáncot tartott, és lovasbemutatóra is került. A felvonulás végállomása ismét a Sárgödör tér volt, ahol finom borok mellett műsor, kézműves-foglalkozás (nemezelés, szőnyegszövés) és kiállítás várta az érdeklődőket. Ebben az évben Vadai Zsuzsanna és Bán Lajosné kézimunkáiban lehetett gyönyörködni. „Őszkö-

szöntő” címmel adtak műsort a paksi óvodások és iskolások, továbbá fellépett a Györkönyi Hagyományörző Egyesület Néptáncsoportja, a Bölcskei Néptánc Egyesület csoportja, a Kalinkó Citeraegyüttes, a Tűzvirág Táncegyüttes, a Bacchus Hungaricus Énekegyüttes. A jó hangulathoz „Borban az igazság” c. nótaműsorukkal Máté Ottília, Gyulai Erzs, Kapi Gábor, Oláh Kálmán és cigányzenekara járult hozzá. A mulatságot itt is bállal fejezték be.

Bodó Katalintól, a Dunakömlődi Faluház vezetőjétől a Dunakömlődi Szüreti Nappal kapcsolatban megtudtuk, hogy a program a faluház, a civilszervezetek és magánszemélyek összefogásával valósult meg. Hagyományteremtés céljából idén elsőként került sor a szüreti napi szalagkötésre. Feil Ferenc fafaragó által készített kisbírói botra Hrivik Lászlóné dunakömlődi lakos kötötte az első szalagot, melyet maga hímzett. Szintén első alkalommal hirdettek madáríjesztő-pályázatot, aminek anyagából kiállítás is rendeztek. Nagy sikert aratott az esti bálon a „Szüret szépe”-verseny, ahol

népviselőket kellett szerepelni, és melyből a 9 éves Hanol Zsuzsi került ki győztesen. A főzőversenyen résztvevők jutalma egy-egy erre az alkalomra készített díszes fakanál volt. Az ünnepség vidám színfoltjaként idén a férfi szalmabábu mellé asszonybábu is került. E napon tartották a „Tiszta udvar, rendes ház” és „Rendezett utca” verseny eredményhirdetését. Ettől kezdve már 40 porta viseli ezt a címet Dunakömlődön. A nap gazdag programjában fellépett a bölcskei gyermek-, a dunaszentgyörgyi gyermek- és ifjúsági, valamint a madocsi néptáncsoport, a Paksi Mazsorett és Moderntánc Egyesület, a Schilling Roger Német Nemzetiségi Fúvóegyüttes, az „Elevenek” Twirling csoport és Krisz Rudi. Volt még borbemutató és kóstoló, „Borvirtus” tréfás vetélkedő és kirakodóvásár, fotókiállítás az elmúlt évek szüreti programjairól a faluházban, és öregfiúk focikupája a sportpályán. A szüreti nap leglátványosabb részét a felvonulás jelentette, ahol a táncosokat tíz lovasfogat és hintó, négy szépen díszített mezőgazdasági kigép és hét motorkerékpár, valamint negyven lovas kísérte.

■ Lovásziné Anna

Az év végi ünnepségek során a színházban a Lovásziné Anna Gyermek Színház előadta a 'Kisbaba és a szörnyeteg' című művet. A színházban a gyerekek nagy örömmel vettek részt az előadásban. A színházban a gyerekek nagy örömmel vettek részt az előadásban.

Paksi Tükör

tartalom

- 1 Tyukos Anett: Magyarország 1848–49-ben
- 12 Németh András: A Holocaust Pakson és környékén
- 21 Beregyei Miklós: A múlt lapjai
- 29 Paksi költők versei: Oláh Zoltán, Pauk Erika,
Mukli Petra, Szarka József, Aya Sofia,
Szalai Szilvia Sofia, Hoffman Ádámné,
Rácz Diána
- 38 Ritter János: Fiatal Alkotók Köre Pakson
- 40 Wollner Pál: Keramikusok, festők kiállítása
- 43 Lovásziné Anna: A hagyományok őrzője
- 45 Lovásziné Anna: Molnár Gyula fotókiállítása
- 51 Lovásziné Anna: Zirczi Judit kiállítása
- 52 Zirczi Judit: Vallomás – A motivációról
- 54 Gaál József: A táj metamorfózisai
- 57 Lovásziné Anna: Szeptemberi szüreti napok

PAKSI TÜKÖR

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

XII. évfolyam, 1. szám, 2005 áprilisa

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő: Beregyei Miklós

Rovatszerkesztők:

Lovásziné Anna, Györfly József, Szabó Péter, Szarka József

Korrektor: Patyi Orsolya

Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság

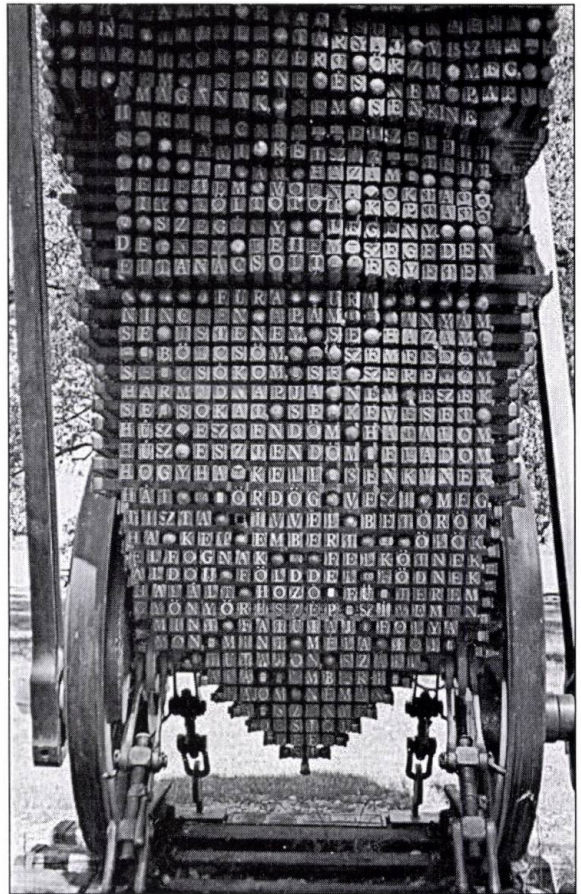
Felelős kiadó: a JPT elnöke

Készült: PA Rt. Nyomda 2005/423. sz.

Felelős vezető: Slonczki István

A szerkesztőség címe: Paks, Városi Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109

Balatonszárszó - emlékpark
(Ortutay Tamás alkotása)

A Dunánál 144.

I.
és
A Dunánál
mikor, hogy volt a dinnyés
s míg hallottam szomszédos mezőn
bár, fészeg a felvén, a halgát s mely,
Mintha szemből felejt volna tóna,
szóval, bócs a nagy volt a duna.

Mint az ember, ha dolgozik az ember,
szel, kellet, végezet, az,
szó, pátent, az, fészeg, hogy, hogy, az
minden, minden a minden, minden,
s mint, és, és, és, és, és, és,
szó, a nagy minden, minden.

Is elmond az és, és, és,
de mint, minden, és, az, az,
s meg, és, és, és, és,
a többi, és, és, és, és,
szó, és, és, és, és,
szó, és, és, és, és, és, és,

A duna az, és, és, és,
szó, és, és, és, és,
szó, és, és, és, és,
szó, és, és, és, és,
szó, és, és, és, és, és, és,